

Tondalus' visioen en St. Patricius' vagevuur

editie R. Verdeyen en J. Endepols

bron

Tondalus' visioen en St. Patricius' vagevuur. In: Instituut voor Nederlandse Lexicologie (samenstelling en redactie), *Cd-rom Middelnederlands*. Sdu Uitgevers/Standaard Uitgeverij, Den Haag/Antwerpen 1998.

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/ende003tond01_01/colofon.php

© 2012 dbnl

[Tondalus' visioen (handschrift Den Haag)]

Hijr begint dit bueck van eynen vroemen ridder wel geleert inden wereltliken consten der riddercap Ende genoempt Tondalus / ende is van sijnre verscheidenisse / ende wiedercoemst overmits die ontfermherticheit gods. als hi selve namaels vertelt.

Want wy niet en moeghen noch en willen eynich werck beghinnen noch volbrengen daer eynighe doecht in is. sonder den genen die ierste sake is alles dincs So bidden wy den voerseiden. dat is gode. dat hi al onse beghen teynen gueden eynde moet bringhen ¶ Dit nae volgende bueck was ghesonden ende ghedicht uuter barbarscher talen in die latijnsche van eynen manne van geestliken ordenen ende leven. die ghenoompt was march[us] eynre heyliger of god wilt abdissen Ende want eyn groet gebot van jhesus cristus den soen gods is Du salt dijnen even kerstene mynnen gelijk dy selven Hijr by sijn wy sculdich te begheeren. dat ellic minsche so gode ontsaghe ende diende. dat sijne seel gode ewelike mochte aenschouwen Omme dese sake voerseyt / hebbich dit werck voerwaert uter latijnscher talen. wille in duytschen te setten Want ic wel kenne my selven / ende mijnen sen niet so subtijl alse dit toe te brengen sonder sonderlingen hulpe van den ghenen die was. ende is. ende wesen sal sonder begen ende sonder eynde Helpt mit my allen

diet horen bidden te gode dat ic volbrengen moet dit werck mit salicheiden ende mit eren ende dat erghens moet werden gehoert ende gelesen ¶ Dat eynich mijns evenkersten te badt heb aen sijne seel Oec biddich hem allen dijt horen solen ochte lesen. vernyemense hijr in yet dat te calegierense si, dat si dat verbeteren ende niet en ergeren omme alre clerken ere Want esser yet guets in dat comet van gode ende al dander comet van mijnen gebreken. die ghesiennesse ende die ghesciennesse daer dit naevolgende buec af es, was ghescreven uut sgheens monde diese selve sach Ende si was ghesien ende ierstwerf ghescreven also icht [seyt] int latijn Doe men die incarnatie schreyff .M. ende .C. ende .xlix. dat [was] in dander jaer dat choiniradus der romeinne coninck hadde gheregniert ende intvyerde der ontcommernysse der lude van jherusalem. ende int ander jaer spaus eugeons int wilke jaer dat hi weder keerde te romen bynnen. uutten lande van gallen In dit selve jaer oec malachias bis\scop van d[un]ensen, legaet van hyrlant, die so heilych was van leven ende van leringhen. dat alle die kerken van occidenten daer af verliecht woerden. te romen comende, es [...] verscheiden / inden cloester te clerevaus. Welcs voerseits malachias leven [...] Bernaert der abt van clerevaus overschreyff vol van myraculen

met genoeg openbarende werken. van wilken gueden wy oec scrijven solen alst sijnen tijt heet. Nemyas oec bisscop van die eyn edelman was. van heylicheden. van wijsheyden ende van gheslechte. ende eyn eersam. die. xcv. jaer alt was verschiet in sijns selfs setel. in dit selve jaer. en voer ter blijtschap des ewighen levens Ende want hijr der heyliger lude exempel voel in staet, so solen wy desen werke te hulpen. sommich dincsen, alst pont es, hijr af segghen Ende want wi niet en willen den exemplar te langhe halden so willen wy ons voerden mitter hulpen gods te desen werke

Van hyrlant of hibernien lant ende sijnre gelegenheit

Hyerlant es eyn eylant dat staet in dechterste zee van occidenten. ende staet int lant van zuden ten noerden waert Daer staende watere ende loupende ghenoech in sijn. ende wel beset mit bosschen, herde drechtich van vruchten. Rijke van melke ende van honich. ende van allen datmen vaen mach mit jaghen Ende mit vesschen Sonder voel wingaerts Mer rijke van wijne Niet wetende van serpentes. van voersschen. van padden. noch van negheynen dieren die venijn in hebben. So dat holt van daer. ende hoer ryevyer. ende die hoerne uut dien lande ende hoer ghemul verwint alle

fenijn. Vol ghenoech van gueden ghecloesterden volke. van wapenen edel ende wreet Niet verre van daer te zuden waert staet ingelant. Ende te oesten waert staet schotlant Ende ten noerden waert archadyen Ende ten westen waert spangen Dyt eylant heet .xxiiij. steden ghemuert ende vaste van wilken steden twe sijn daer bisscoppen toe horen Die eyne stat het arthimacha dander caselensis Uut deser stat caselensis was eyn edel man geboren die Tongdalus was ghenant. van jonger joecht. van edelen geslechte. ende van schoenen aensichte. ende bequamljic int aenschouwen, hovescelec op ghevoedt. wel gecleydt, mit eynre op draghender herten. wel geleert van ridderliker consten. abel tallen speel, ghesprake ende spellic Ende oec so seer hem verlatende op sijne schonicheit. ende op sijne stercheit. dat hi luttel gods ruchte ende op sijnre selen salicheit Welc werc ic sonder vreyse niet segghen en mach. want het derde hem dat hijter yeman af hoerde spreken Hi versmade die kirke. hi [...] verruecloesde die arme. Mer lekeren speelluden yrauden coukeleren omme eynde ydel glorie gaf hi allet dat hi hadde ¶ Nu alsoe deze man hadde vele gesellen. so had hi eynen sonderlinghen vrint dien hi gelt had geleent. hi quam tot sijns vrints huys, men ontfincken vrintliken

hi was daer .iiij. daghe ende .iiij. nachte. Thachterste waerden si sprekende van alrehande stucken. Dat die gast tongdalus sijnen weert hies die scholt / Hi seide: hi en heds nu niet Doe waert tongdalus verert ende wolde gaen dan hi quam Dye sculdener begeerden te vermorwen. ende bat hem eer hi hem ontginghe dat hi noch eyns doch mit hem eet / Ende tongdalus hadde eyne aex in sijne hant, hi en const sijnen gesel niet ontsegghen / hi leyde sijne aex neder ende ginc sitten ende solde eten mit sijnen geselle / Mer hi waert gheslaeghen mitter gherechticheit gods. so dat hi sijne hant die hi gherect hadde te sijnen monde niet bringhen en conde Doe riep hi verveerlic ende [beval] sijne aex die hi neder geleyt hadde sijns ghesellen wijf aldus. halt seit hi mijne aex want ic sterve Ende voervoets viel sijn lichame onmachtich neder als ochte hi noet daer te voeren gheyn levende gheest in hadde gheweest Die teykene der doet quamen, die haer vielen uut, tvoerhoeft verherde. die oughen verblinden. die nase scherpte. die lippen [...] verbleycten / Die kinne viel op die boerste. ende alle die lede des lichams verstijfden / Die numaer liep. die mesnide quaem. men dede die spijsse henen. die scheltknechten riepen. die weert weynde. men [...] rechte den lichame. men luyde die clocken. die clerken toe liepen, tvolc verwonderde. ende alle die stat was in roeren omme des guets ridders doet. Wat solde

ich lanck maken. Van sgoensdaechs in die tiende ure lach hi tot in die selve ure tot satersdaghes alse doet So dat gheyn levens teyken in hem en was uutghenoemen dat die ghene die [n]erstelijc den lichame tasden eyne cleyne wormde in die slinck sijde ghevoelden. ende daer bij en wolden si den lichame niet ter eerden bringhen. Alst quam saterdaechs, dochte hem dat sijne langhe ghenoech hadden gehalden / dede men comen papen ende clerken ende leeken omme desen lichame in eyn vaet te legghen ende ter kirken te draghen ende te graven Inder jeghenwoerdicheit van hem allen begonste die lichame te versuchten mit eynen crancken aedem, 't volk verwonderde alle ende die wijse seiden: Ende en is [dit] niet eyn geest die gaet ende [...] wieder en comet Ende die ghene sach omtrent hem mit eynen verveerliken crancken aensichte. Men vraechde hem of hi wolde onsen heer ontfaen / hi lovet ende als hijne ontfaen hadde ende wijn ghenuttet, loefde hi gode ende seide: O god, dijne ontfermicheit es mere dan mijne quaetheit. al es mijne quaetheit altoegroet. Hoe menninghe quade trybulacie hevestu my getoent ende [du hevest my] wieder levende ghemaect ende vanden gronde der eerden hevestu my hijr geleyt. Hijr nae te hants so sette hi allet dat hi hadde teynen testamente ende spraydet ende gaeft den armen. hi geboet

dat menne sechende / ende geloefde voerwaert meer toe latene sijn ierste leven Al dat hi gesien had ende gehoert vertelde hi ons naemaels ende seide.

Vander zielen die versceyden was ende weder ten leven quam ende daerna openbaerde dese navolgende dinck

Alse seit hi mijne seel horen lichame solde uut doen. ende sijne doet bekinde / ende se wiste hoer mesdaet. begonste hoer te vreysen. ende wat si doen solde en wiste si niet / ende si ontsach, mer si en wist niet wat si ontsach Si wolde in horen lichamen keren mer si en mochte. si wolde uutgaen mer si ontsach hoer al over al Aldus keerde ende weynde diese onghewallichste zeel. ende en ghetruwede in nyemant dan in gods ontfermicheit. Alsi aldus lange ghetwijvelt hadde. scryende / weynende ende bevende, en wystse wat si doen mocht. Tachterste sach si te hoerwaert comende so mennighen onsuveren gheest. dat si niet alleyn thuys, daer hoer lichame in lach, en vervolden, mer in allen die weghe ende in alle die straeten van alle der stat en was niet eyn hoernixken en was van hem vol. Dese quade gheesten

quamen ter selen niet omme hoer te troesten Mer omme hoer te bedrueven. ende seiden. wy solen senghen der onghevelligher eyn lyedekijn der doet. want si is der doet dochter ende si is eyne spijs des onblusschelix vuyers. Vrindinne der

dunckerheit, onvrint des liechs Ende si keerden hem alle te hoer waert ende
 crysseltanden op hoer ende van groter fellicheit schoerden si mit hoeren clauwen
 hoers selfs kinnebacken ende seiden: Siet ongevallighe. dit es tvolc dat ghi vercoren
 hebt, mitten wylken ghi moet bornen inder hellen gront / Voestere der schanden,
 minnerse sompays / waeromme en sydi nu niet hoverdich / waeromme en gady nu
 niet omme met uwen wijven / Waer is [nu] u ydel blijtschap. waer is u onghematelijc
 lachen Waer es ure crachte daer ghi mennighen mede reyghedet / waeromme en
 wincty niet metten oeghen als ghi plaecht / nu en tredy [...] nye\manne op den voet
 Nu en [spreecdy] niet mit den vinghere Nu en pensdy gheyn quaet. Dese onghewallighe
 seel beyde na [...] die doet ende was jamerlijc verveert met desen ende deser gelijc
 van woerden. Mer dalmechtighe, die guerdertyeren ende dontfermhertighe god, die
 niet en begeert des sonders doet Ende die alleyne ghieft die medicine nae dye doet
 Ende alle dinghen wel berichtet, ver[...]troestese also hi wolde

Hoe god sijnen Ingel sande der zielen.

God sande der selen sijnen engel jeghen / dien si van verren sach also eyn claer
 opgaende sterre. Si staerde in hem sonder rusten / ende hoepde eynighen raet van
 hem

te hebben ¶ Alse dingel by hoer quaem / mit horen eyghenen naem [...] noemde hise
 ende seide / God gruetu seide hi Tongdale, wat maecdi. Alse die onghevellighe zeel
 den schoenen jongelinc [sach] die schoenre was van maecsele dan der lude kindere.
 ende si hoer selven van hem hoerde noemen, van vreysen ende van blijtschappen al
 weynende seitse: Ach arme / heer vader, der hellen druefheiden hebben mij omhelst
 Ende die stricken der doet hebben my ghevaen Doe seide dingel: Nu hetdy my heer
 ende vader / ende ic was alteynen ende overal mit u / Mer doe en doch ic u niet
 weerdich also te noemen Doe sprac die zeel / Heer waer saghic u noyt / ochte waer
 hoerde ich noyt u suete stemme Dinghel antwoerde / Van dat ghi geboren waert hebic
 u nae ghevolcht mer ghi en wracht noyt nae mijnen raet. Ende dingel wijsde mitter
 hant / op eynen quaden gheest die hoer meyst toe ghinc ende seide / Sieten daer /
 nae wes rade ghi daet / en den mijnen verruecloesdet / Mer omme dat god
 dontfermherticheit voer tfonnesse brinct / so en sal u sijnre ontfermherticheit niet
 gebreken Sijt hoegelic ende blijde / want ghi en solt mer eyn luttel doeghen / van dat
 ghi ghedoeghet solt hebben en hed u gods ontfermherticheit niet geholpen Daeromme
 volcht my / ende onthalt wel al dat ic u toene / want

ghi sult weder in uwen lichame comen Dese utermaeten seer verveerde seel / liet hoeren lichame daer si op stoent ende neckede den ingel Doe die duvelen dit saghen ende hoerden datse niet en mochten der selen doen des si wil hadden / riepente te hiemel waert ende seiden: O hoe ongherecht ende wreet es god / die hi wilt doet hi Ende die hi wil maect hi levende / hi en ghieft niet als hi geloefde eynen ygelijken nae sijnen werken / hi verloest die te verdoemen sijn Ende hi verdoemet die te verloesene sijn Alsi dit gheseit hadden. liepen si deyn den anderen over [...] ende tormenten hem selven so si seerst mochten ende maecten groten stanck ende ghinghen henen in eynre onweerdicheit mit groter druefheit Dingel ginck voer die seel / ende seide: Volgt my Si antwoerde: Acharme heer mijn / gady voer my, diese quade gheesten solen mi begrijpen / ende gheven my den eweliken vuyer Dingel spraec: En ontsietse seide hi niet, meer volcs es mit ons dan [...] mit hem / Offte god mit ons es / wie mach dan jeghen ons sijn David seit: Bi uwer sijden salre vallen dusentich ende .x^m. tuwer rechter hant / mer u en selense niet genaken Mer ghi solet merken mit uwen oegen ende ghi solt sien der sondaren leveringhe Ende als ic u voer gheseit hebbe / ghi solt eyn luttelken doeghen van voelen dies ghi verdient hebt ende sij ginghen

voert

Vander eyseliker valeyen der manslachtiger eerste pijn .i.

Alse langhe te gader ghegaen hadden / ende negheyn liecht en hadden sonder die clinckenysse vanden engel Tachters quamen si teynre eysliker valleyen ende eyne donckere, dien ghedect was metter donckernysse der doet Sy was herde diep ende vol van bornenden colen, overdect mit eynen gloyenden decsele. Ende daer was so grote stanck dat al wat die seel tot dan ghedoecht hadde hoer jeghen dat wesen niet en dochte / Keytyvegheer zelen eyn grote ghetal ghinc op ende neder in die grote vlamme ende op dat decsel lagense ende borden tot datsi als eyn haerst in die panne braet altemale waren gesmolten Ende dat noch sware es, doe dat gloyende decsel woerden sy gesijt als men was doer eynen doeck syet Ende alsi dan vielen in die bornenden colen / woerden si weder vernuwet te desen selven tormenten Alse dit die ververde seel sach sei deze totten ingel: Acharme heer mijn, ic bid u dat ghi my seght wat dese selen quaets hebben ghedaen dat mense totte desen tormenten wijsde Dingel sprac: Dit sijn die manslachtich sijn Die vader slachtich sijn Die moeder slacht sijn Die broeder slacht sijn Dit is hoer eerste pijn die dit daden / ochte die consent, wille off raet daertoe gaven / ende nae desen selense geleyt werden tot mere pijnen Die seel sprac: Sal ic [...] dit moeten doeghen Dingel seide: Ghi hebtse verdient mer ghi en solse niet doegen want al en sijdi niet vaderslacht moederslacht noch

bruederslacht, ghi sijt nochtan manslacht Mer dat en salmen u nu niet loenen. Voertaen [...] huet u als ghi tuwen lichame comet dat ghi gheyne meere pijn en verdient ende dan seide hi: Gae wy / wy hebben eyne groten wech te gaen

vanden berghe van wonderliker groter eyslicheit .ijde.

Doe si voert ghingen / quamen si teynen berghe van wonderliker groetheit / van groter eyslicheit / ende van eyne woester vasticheit Dese berch hadde eyne enxteliken wech / want aen eyne sijde vanden berghe waest stinckende solfer, vuyer ende doncker. Ende aen dander sijde waest ysechtich snee Ende het weyde ende hagelde eyslic Dese berch was al overal vol van hangdieven / die ghereit waren die selen te pijnen / so datter gheyn wech en was yemant seker te lijden Dese voerseide quaeden / hadden yseren gaffelen al gloyende ende scharpe crouwelen all ghereyt mit dryen [t]anden, daer si mede hurten ende trocken [t]en pijnen voerseit die overlijdende selen Also dese caytiveghe selen langhe ghepijnt waren int bornende solfer ende mitten gaffelen ende crouwelen ghehurt ende ghetrocken werpmense over in den voerseiden snee Ende dan wieder van in midden dat calde waerpmense vandersijden in dat voerseide vuyer Die seel die dit [...] sach ontsach hoer uitermaten ende seide totten ingel die voer ghinc / Here, ic die nu sien dese pijnen ghereyt te mijnen behoef / hoe salich doeren aen vaen desen wech / Hi antwoerde / En ont\siet

u niet mer volgt mi / of gaet voert / ende si liet den engel voergaen ende volgede hem alste voeren

Van eynen dael daer eyne brug over ginc .M. schreden lanc .iijde.

Also si ghevolgt had eyn stuck tijts mit anxte / quamense teynre valleyen herde diep / alte stinckende ende doncker, so dat die sele den gront niet en const ghesien / mer si hoerde den luyt vander solferechtiger vloet ende dulinghe daer onder vanden ghepijnden selen. Den roec vanden solfer ende vanden bornende colen sloech op so stinckende / dat die stanc ghinc boven allen die pijnen die si te voren had ghesien Over dit dael also eyne brugghe lach eyne tafel / vanden eynen berghe totten anderen. M. screden lanc / ende mer eynre schreeden breyt / Hijr en mochte nyeman overlijden sonder die uutvercoren Sy sacher menyghen afvallen ende nyemen overgaen onghequetst / dan eynen pape / Die pape was eyn pylgrijm / ende droech eyn rijsken palboems in sine hant / ende hadde eyne slavyne aen ende ghinc voer al dander over Also dese seel sach desen enghen wech ende onder hoer die ewelike doet, seidese totten ingel: Ach lase, ontfermpt u mijns heer, wie sal my verlossen van desen [...] weghe der doet Dingel aensachse mit eynen blijden aensichte ende seyde En ontsiet u niet, ghi weert hyr af

verloest Mer hijr nae soldy ander pijnne doeghen / ende hi ginck voer ende hielse ende leydese over die brug onghequets / ende alsi over was sprac die blijde sele Heer, ich bids u of ghi wilt so segt mi wilker zeelen tormenten sijn dit Dingel seide te hoer Dese eyslike valleye is der hoverdigher stat Ende die solferberch es der transeneres pijnne Doe seide hi voert: Ghae wy tot dat wi tanderen dinghen comen die diesen ongelijc sijn

Vander eyseliker onghehuere beesten iiijde.

Dingel ginck voer ende sy ghinghen eyne pijnliken langhen wech Alse aldus zeer ghepijnt hadden in desen donckeren wech / sach die zeel voer hoer niet verre / eyne beeste ongeloefflic groet / ende o[n]verdraechlijc van eyslicheiden Welke beest van ongetemperder groetheit ginck boven alle die berghe die si noyt ghesien hadde / Hoer oeghen gelijcden vuyrighen mateliken berghen Hoer mont was wijt ende open / so datter zeelen docht datter wel in solden gaen .ix^M. gewapender minschen In des diers mont stonden twe giganten, dese stonden verkeert in des diers mont Deyn stoent mitten voeten aen doverste tande als mitten hoofde nederwaert, dander mitten voeten nederwaert ende mitten hoofde opwaert / ende stonden alse twe columnen in sijnen mont so datsi den mont deylden in drien poerten Uut dien

monde blakede eyne onblusschelijke vlamme / die hoer in dryen deylde doer die drye poerten Ende jeghen die vlamme dwanck men die pijnende zielen inden mont te gaen Uut sijnen monde quaem eyn ongeloefflijc stanck Ende oec hoorde men die weyninghe ende dulinghe mennichfuldicheit ende groet / doer dien mont alse gheyn wonder en was, alser in waeren mennich dusentich manne ende wijve die in dies diers bueck die grote anxtelike pijnne doechden Voer welken mont oec so mennich onsuver gheest stoent die / die zielen dwonghen daer in te gaen / Mer eer si inghingen gheyselden sijse mit groten swaeren sleghen / ende mit wonden Alse dese ziel lange had aenghesien desen eyseliken ende ontsechliken spiegel / Cramp si overeyn van groten anxte ende seide totten ingel mit eynre weynender stemmen Achlase, wacharmen / heer en siedi niet dat ic sie, ware toe gaedere nare Dingel sprac / Anders en woerde onse wech niet volmaect Desen tormenten en mach nyemen ontvlien dan die uutvercoren sijn Dese beeste het acherons ende verslint alle die ghierige Van deser beesten seet die schryftuer Si sal verslinden eyne vloet ende hoer en sals niet verwonderen / ende si heet gelove dat die Joerdane in horen mont loepen sal Die manne

die [...] tusschen hoer tande in hoeren mont dus verkeert staen dat sijn giganten /
ende in hoeren tijden ende in horen gelove en vantmen nyeman also ghetruwe als
waren / Hore namen hebdi wel hoeren noemen / si heiten fergusius ende tavallus
Doe seide die ziel: Helpe heer, dit wondert my / naedien dat ghi segt datse ghetruwe
vonden waeren in hoeren gelove / waeromme wijse god tot alsulken tormenten Dingel
seide Alle dese tormente die ghi ghesien hebt al sijn sy groet / eer ghi weder keert
soldi voel mere sien Ende mitten ghinc hi naere / ende si volgede hem al dedet die
ziel noede Ende hi ginck staen voer die beeste Daer si beyde stoenden / ontvoer hoer
dingel ende die ziel bleyf alleyne Also die duvelen hoer saghen alleyne so bedrueft
/ quamense te dieser ongevelliger zielen also verwoede honde ende gheiseledense /
ende trockense inden buuc deser beesten. Al waert dat sake dat si ghesweghene hedde
/ nochtan mochtmen wel hebben lichtelijc bekent in die verwe van horen aensichte
ende in die verwandelnisse van horen seden / Waer yemant vroeders dijt merckde /
hoe voel / ende wat tormente si daer ghedoecht hadde / Mer omme dat wi die reden
willen corten en moghen wy niet schrijven al dat wy hoerden Nochtan omme onse
materie me\de

te behaldene / willen wiere eyn luttel afsegghen Si ghedoeghede inden buuc der
[beeste] wreetheit der honde / der beeren, der leuwen / der serpente / ende ontelliken
onbekende andere dieren [...] scalcheit / der duvel slaghe / den brant des vuyers / die
[...] kelnisse der calden Die stanc vanden solfere Die donckerheit in die oeghen / Die
vloyinghe der traenen, alrehande trybulacie / ende die crieselinghe van tanden Dese
ziel die hij mede van desen tormenten was ghepijnt en wiste wat doen anders dan
dat si hoers selfs kinnebacken schoerde af Alse dese ceytijveghe ziel hoer mesdaet
bekinde / ende in dese pijn duchte ewelijc te dueren / ghevoeldense si en wiste hoe
hoer selven uut dier beesten Doe si verre vander beesten lach also cranck / sloech si
hoer oeghen op ende sach neven hoer den gheest des liechs. Die verblijt was / dat
was si / ende seide totten ingel O mijn eynige hoep O solaes dat my van gode geleent
is O liecht mijnre oeghen / ende stoc mijnre ceytyvygher donckerheit ende waeromme
woldi my ongevellighe aldus laten Wat salic catijveghe gode gheven voer allet dat
hi my verleent heet Al en hed hi my niet meer ghedaen / dan hi my u ghesonden heet
Hoe mochtich in te vollen ghedancken Doe antwoerde dingel Dat ghi eerstwerff
seidet also eest Die godlike ontfermicheit is meere dan uwe quaetheit / hi sal seker
elken nae sijnen werken loenen / mer nochtan sal hi elken vonnisse gheven nae

sijnen inde. Daeromme alsic u voerseide / staet u te huedene als ghi sijt in uwer macht dat ghi dit niet weder en verdient Ende [...] dan seide hi Gaewi ten tormenten die noch hi voer ons sijn

Hoe die ziel ginck over die brug mitter cuwe .vde.

Dese quellende ziel stoent op ende wolde mit groten ernste volghen den engel / mer si en mochte, si was te zeer ghegheyselt Dinghel ons heren ghenase ende sterckese ende dan liep si voer mit eynen sterken moede / ende wolde gaen werwaert hi wolde Doe si verre quamen / saghense eyn staende water wijt ende zeer woest van winde Zo datmen omme der baren wille diere in liepen cume den hiemel conste ghesien In dat water liep mennighe menicvoldicheit van eysliken beesten / dien alle loyden / ende niet anders en heysden dan die zielen te verslinden Over dit water aen deyn sijde lach eyne brugghe anxtelic / ende twe mijlen lanc / ende die breide was eyne ghemeten palme Dese was anxtliker ende langer dan dander te voeren Dese tafel, dese brug, was al gheseyet mit yseren spikinghen tscarpe opwaert ende doer negelt Daer die overlijdende zelen doer moesten treden Te deser bruggen quamen die voerseide beesten alle omme hoer aet of te nyemen Dat waren die selen die niet overgaen en consten Dese beesten waren so groet datmense wel gelijken mochte groten tornen Tvuyer quaem oec so groet uut horen muylen / dat / dat

groet water scheyn siende daer ave Dese ziele [...] sach op gheene brugghe eyne herde zeer weynende ziele / die hoere selven [...] wroechde van voel sonden Dese ziele was zeer geladen mit eynre groter bordenen zangen van tarwen ende was ghedwonghen over die brug te gaen Al waest dat hoer die doerboerde voete vanden yseren nagelen zeer daden / nochtan ontsachse vele meer in dat vuyrighe water daer dier groter beesten wijde mulen [...] gaepden te vallen Die ziele dye dit swaer vernoye sach seide tot horen ingel Achlacie heer, woldi, ic solde gherne weten / waeromme men die ziele onder sulke boerden dwinct te gaen / ende sonderlinghen wilker zielen pijn is dit Dingel antwoerde. Dese pijn es sonderlinghen uwe ende uwes gelijcs / die diefte hebben ghedaen eest luttel eest voel / Mer si en doeghen niet gelijc / die luttel / ende voel mesdaen hebben Op dat / dat luttel niet ghewijt en was Mer die ghewijt dinck stiel och dat den ghewijden toe hoert, ende meyst die ghene die sondighen onder eyn religioens abijt, eest dat sijt niet en beteren mit penitencien / weerden ghewijst ten meren pijnen Ende dan seide hi: Haesten wy ons / wy moeten dese brugghe overliden Doe seide die ziel: Acharme heer mijn, hoe salic daer overliden Dingel seide: Ghi selse wel overliden mitter macht van gode / mer gher en solt my niet alsic

wane met u overleiden Ic en sal, seit hi, niet mit u overgaen / ghi solt mit u selven overgaen Oec en seldiere niet ydelrehande overgaen / Want eyne onghetemde cuwe moet di mit u leyden / ende die moet di my over die brug leveren onghequets / Doe weynde die sele bitterlijc / ende seide / We my, waeromme gheschiep my god ye dit te doeghen / ende ic die so onghevallich ben, en daede gods ontfermicheit / ic en solde niet connen ghestaen / hoe salic hi overghegaen Doe seide dingel / Laet u ghedinken dat ghi / doe ghi in uwen lichame waert urs ghevaderen cuwe staelt Hoe heer, [...] seitse, en gavicse niet weder den propren persoen dies si was Jae, seit hi dingel, gaefdisse weder dat dady, als ghijse niet verberghen en mochte / daeromme en soldi oec al dit tormente niet ghedoeghen / et es mynre sonde quaet willen / dan quaet doen / al eest beyde quaet voer gode Mettien toende hi hoer eyne onghetemde cuwe / dit is die cuwe / die ghir overleyden solt Alse die zeel sach dat sijs niet ontghaen en mochte beweyndese hoer mesdaet / ende naem

die cuwe ende stoeketse, so dat si [...] meyste mochte, mit hoer ter brugghen waert Die loyende beesten quamen ende beyden nae die spijsse die si op die brugghen saghen Doe die ziele begonste te gaen stoent die couwe / ende en wolde mit hoer niet

gaen / ende als die zeel stoent viel die cuwe / ende als die cuwe stoent viel die ziel /
 ende alteynen contrarie / alse nu stoendense / alse nu vielense So verre ende so voert
 / dat si ter myddelt vander brugghen quamen ende doe ontmoetense dier zielen mitter
 boerden sangen.

Daer bat deyn den anderen datsi niet en belette horen wech dien si mit groter pijnen
 ghegaen hadden / elc baets den anderen oetmoedelijc / want hoere gheyn en mochte
 wederkeren / noch oec achterwaert sien Aldus druevende stoendense langhe tijt ende
 bebloeden die brug met hoeren bluedighen voeten Alse herde lange tijt dus ghestaen
 hadden, biddende / ende hoer sonden beweynende / waerensi deyn den anderen leden
 si en wisten hoe / Ende die ziele mitter cuwe was altemale overghevoert Ende den
 ingel den se achter hoer liet sachse Ende hi spr[ac] te hoer mit sueten woerden /
 Willecoemt, seit hi, ghi en dorst niet meer rueken der cuwe / want ghi en sijt hoer
 niet meer sculdich Ende die ziel toende hoer voete ende clagede zeer datse niet en
 mochte gaen Dingen antwoerde / Ghedenct hoe snel uwe voete waeren lude te doeden
 / ende daeromme solde ongeluc ende mesval in uwen weghe hebben gheweest en
 hed u die ontfermherticheit gods niet te hulpen ghecomen Ende mittien gheruerde
 hijse ende si ghenas / ende hi ginck voer Doe seide dzele: Werwaert gae wij nu
 Dinghel antwoerde Eyn verveerlic handgief beijdt nae ons hijr voer Die pristinus
 het. Sijnre herberghen en moghen wi en

gheyns ontgaen En al es die herberge al vol gaste / nochtan begheerter die weert
alteynen noch meer

**Van eynen groten huysse daer eyne onbluschelike vlamme uut blakede
.vide.**

Also dese twe ghingen desen ruwen donckeren wech saghensi eyn open huys van
groetheiden gelijc eynen groten berghe ende alront als eyn oven / ende uut dien
monde quam eyne vlamme die / die zielen verbornde die in dusentich schreden nae
daer waren / Mer dese ziele die eyn deyldes gelijcs ghenoech hadde ghedoecht en
wolde niet naerder treden / Ende seide tot horen Ingel / [B]esiet, wi maken der poerten
der doet / ende wie sal my verlossen Dingel antwoerde / Van deser butenster vlammen
suldi verloest weerden / mer int huys daerse uut compt daer moetdi ynne Also noch
nare quamen / saghense vleyshouwer mit [...] aexen / met messen / mit duersbilen /
mit eggeren / ende mit scarpes sekelen / mit houwelen / mit speten ende mit alrehande
wapenen daerse die zielen mede mochten villen, onthoefden ochte ontleeden Dese
stoenden voer die poerten in mydden der vlammen ende tormenten mennyghe ziele
mit desen voerseiden instrumenten Also dese seel sach dat dit meere pijnen waren
dan si noyt te voeren gesien had, seidese totten Ingel: Heer mijn ic bid [u] verloest
my van desen eynen tormente ic wille gheern al dander doeghen die hijr nae comen
moghen Dingel seide: Dit is eyn meere tormente dan ghi noyt hijr te voeren saget

Mer noch seldi hijr nae eyn sien / dat boven al die pijnen gaet / die ghi noyt ghesien
of ghepenst mochtet hebben. Vollic [...] gae wi in dit tormente / want verwuedde
honde wachten daer uwer compst Dese siele beefde ende cramp van anxte ende bad
hem hoe si zeerste mochte / dat si deser pijnen ontgaen mochte / Mer en mochte hoer
niet gheschien De duvele de saghen datsi hoen gelievert was / voeren hoer over met
lasterliken woerden / ende mitten voerseiden wapenen morseelden sijse al in stucken
ende worpen die stucken int vuyer Wat salic daer meer af segghen Daer in was
gheweyn druefheit / ende rouwe / versuchten / ende cryselinge van tanden / buten
waeren die blakende vlammen ende bynnen eyn starck borrende brant van zielen mit
eynre onversaliker ghiericheit van spijsen Die schamelheit van [...] den zielen waert
ghetorment mit mennigerleye pijnen / Daer die schamel lede solden staen beyde van
mannen ende van wijven / Daer scheynt al cryetslinge van wormen ende oec niet
alleyn wereltlic volc Mer oec dat ic niet sonder groete vreyse segghen en mach / den
gheestliken volken copenre inne wrede beesten ende woerden ghetorment in allen
sijden / so datter

gheyn crachte jeghen en mochte staen Negheyn volc en was versiekeret van desen
 tormente / noch gheordent / noch ander ende ic my oec schame te segghen /
 monnichen ende nonnen waren oec hijr inne / ende so si van meer staet waeren / so
 si meer ghepijnt waeren Alse dese zeel lange ghedoecht hadde dese tormente ende
 derre gelijc die ongeloeflike waeren / so bekindesse hoer selven des wel weert Ende
 als god wolde ende wisse selven hoe / so ghevoeldesse hoer selven uuter pijnen ende
 vant hoer sittende daert herde doncker was inden scade vander doet Alse niet langhe
 gheseten en hadde / sachse wieder tliecht des levens, horen Inghel. Si, die bitterheiden
 ende rouwes vol was, seide tot hem Acharme, waer by hebic so voel ghedoecht Ende
 wat eest dat die wijse lude seiden Deerde es vol gods ontfermherticheitden / waer es
 nu sijne guedertierenheit ende ontfermherticheit Dingel seide Achlase, dochter ende
 hoe mennich es bedroeghen bleven die [...] de glose niet en [...] verstaet Al is god
 ontfermhertich hi es oec mede gerecht Die gherechticheit gieft elken nae sijnen
 verdienen Ende donfarmherticheit verghieft mennige sonde Ende

ghi doecht dese pijn nae uwen verdiensten mit rechte Mer dan soldi gode dancken
als ghi sien solt die tormente die hi u vergeven sal Ende ochte god alle die sonden
vergave / waertoe solden die minschen dan guet sijn Ende of si niet en ontsaghen
die tormenten waer toe solden si sparen te sondighen Ende waeromme soldense
penitencie doen nae die biechte of si gode niet en ontsaghen Daeromme god, die alle
dinc wel ghevoecht heet, also hi mengde die gerechticheit mitter ontfermherticheit.
so heet hi oec ghetempert dontfermherticheit mitter gherechticheit / dat deyn sonder
dander niet en si / Want al laet hi den sonderen die gheyne penitencie en doen / guet
gheschien in die werelt by sijnre ontfermicheit / nochtan moeten si hijr doeghen nae
hoeren verdiensten / nae sijnre gherechticheit Ende al eest datten gherechten luden
eynich ongeval in die werelt toe comet / by synre gherechticheit, so woert hem nae
hoere doet dewelike leven ghegheven by sijnre ontfermherticheit Ende in dien gaet
dontfermherticheit boven die gherechticheit dat negeyn guet werck en blijft van gode
ongeloent Mer voel quader werken verghieft hi Nyemen en es vry van all[e]n sonden
/ eyn kijndekijn van eynre nacht niet

Nochtan weerden vole zelen verloest vander hellen Mer dese seel die cracht ontfaen had in hoer selven van desen troestliken woerden / sprac totten ingel: Kersene here / die niet verdient en hebben in dye helle te varen / waeromme laetmense daer varen Dats daeromme, seide dingel / als si die swaer tormenten ghesien hebben daer si ave verloest sijn / datsi te meer horen schepper solen loven ende dancken ende te meer selen bernen in sijnre mynnen Ende also oec die selen die ter hellen weerden ghewijst Die weerden oec teerst gheleyt ter heyliger glorien omme dat, als si ghesien hebben den loen / dien si al willens verloren hebben ende si ten tormenten comen / dan ghedencken solen der blijtschappen ende hem noch meer beserighen Negheyn tormente en es so groet alse ghescheiden te sijn vanden aenschijn der gotliker moghentheit ende van den heyligen ingelen Ende daeromme die pape, dien ghi onghescaet saget gaen over die brugghe, hi was geleyt ten tormenten / omme dat, alse hijse ghesien hadde, dat hi te meer solde bernen mitter minnen gods / hi was ghevonden eyn guet ghetrouwe knechte ende vroet Ende daeromme sal hi ontfaen die croene des levens / die god geloefde den ghenen die hem minnen Ende dan seide hi voert

Want wi noch niet alle die tormente gesien en hebben so gae wi Doe seide die ziele:
 [...] Ochte
 wi noch weder ter glorien keren solen / so bid ic u dat ghi haestlic voergaet ter
 tormenten waert

Vander eyseliker beesten opten vervroeren water .vijde.

Doe dingel aldus voer ginck / so saghense eyne beeste die alle den beesten die sy te
 voren ghesien hadden ongelijc was / mit twen voeten ende met tweeen vlogelen / oec
 hadse eynen langhen hals / ende eynen yseren beck mit yserinen clauwen / ende ute
 hoere mulen blakedde eyne onblusschelike vlamme Dese beeste sat op eyn vervroeren
 water ende verslindde alle die zielen diese vant Ende also die selen in horen [...]]
 lichame van swaren tormenten wel nae te nieten waeren ghedeghen so loesdesise
 weder in dat vervroeren water Ende daer woerdense wieder vernuwet ten selven pijnen
 ende ten tormenten / Ende alle die zielen beide van mannen / ende van wijven die in
 dat water vielen dat al geclontert was mit schollen van yse / die woerden alle begort
 gelijc vrouwen mit kinde Ende woerden also groet of si staphans solden moeten gaen
 kinderen Ende dat hem inden lichame was beyt hem in die darre gelijc slanghen
 ende serpenten. Aldus gingense dolende in dat stinckende znee water mit eynen
 doden ijsken overwassen Alse dan hoer tijt quam datsi moesten laten geboren weerden
 / daerse mede waren geladen So riepense ende huylden datsi alle die helle vervolden
 ende aldus loesden si die slangen ende serpenten Dit en waren niet alleyne wijve
 Mer oec manne Ende oec en woerdense niet geboren uut en leden daerse by natueren
 mit rechte uut comen solden Mer ten armen ende ten boersten ende tallen leden
 scoerdense tfel Ende ghingen uut

Dese voerseide dieren die geboren woerden hadden gloyende yseren hoofde ende harde scerpe becken daer si mede scoerden die lichamen daerse uut quamen ende in hoeren sterten haddense mennighe hingen wederhaecte daersi in staeken / wansi en mochten niet altemale uut / die hingenen hieldense mitten wederhaken / ende dan keerden si hem wederomme ende staken die zielen mit horen yseren becken algloyende so datse daden smelten haer aederen, hoer vleysche ende hoer beyne Aldus alsi alteynen male riepen ende huylden omme hoer tormente. so mochte ment hoeren tot in den hiemel / hedde eynighe gimstre der ontfermherticheit in die duvele gheweest si solden beruert hebben gheweest daer ave Dese dieren ginghen hem in die vinghere, in die teen / ende in alle die lede Dese zielen hadden oec levende tonghen in horen mont die hem tgehemelte ende die stroet al verteerden totter longen Die schamelheit oec beide van mannen ende van wijven / dat scheenen al serpenten die donderste deyl van hoeren lichame al schoerden / ende die binnenste begeerten uut te trecken Doe seide die ziel Ic bids u, segt my wat quaede dese zielen hebben ghewracht die dit tormente doeghen dat ongelijc is, als ic wane, alle den pijnen die ic noyr hijr te voeren sach Dingel sprack: Ic seide u hijr te voren dat die ghene die in heilyghen staed sijn als si doelen in sonden / datsi te mere pijnen

weerden ghewijst dan dander lude Also [w]el alsi oec meere glorie verdienen op datsi niet en [...] sondighen Dits seyt hi der monnichen. der canoneken, der nonnen ende anders gheordent volc die beschoeren waren / ochte onder gheoordent abijt waren, pijn / Ende daeromme weerden hoer leden verteert mit mennigherhande tormenten omme datsijse niet en casteyden van verbodenen werken Si scrpten hoer tonghen gelijc serpente ende daeromme so bernen si hem nu Omme datse hoer schamel lede niet en casteiden van luxurien / daeromme weerdent nu wrede beesten omme hoer [...] tormenten te merenen Ende doen seide hi: Al eest dat sake dat dese pijn sonderlingen es der gheenre die religions worden geheiten ende des niet en waren / nochtan solense die ghene oec doeghen die onmatelike hem bevercken mit luxurien Ende daeromme en soldijse niet moeghen ontvlien / want ghi hebter u decwijle [...] onmatelike mede beverct in die werelt Ende nae dit quamen die duvelen mit eynen ghedruys ende grepen dese ziel Dit voerseide dier verslant dese ziel ende loesdesse int stinckende water Ende want wi die tormenten voer hebben ghenoept so en willen wijse nu hi niet herseggen Ende alsi gekindert hadde die serpente ende die ghefenijnde dieren / so quaem by hoer die gheest der goedertierenheit

ende troestese mit sueten woerden Coempt, seide hi, mijne liefste vrindinne, ghi en solt dit nommeer doeghen Ende gheruedese ende si ghenas Ende hi hiet hoer datsi hom volgede Si ghingen / ende dziel en wist niet werwaert ende also wi voerseiden en had si gheyn liecht dan die claarheit vanden engel Si ghingen eynen verveerliken wech ende eynen wrederen dan eynighen te voren Het was eyn eyslich wech ende alse vander hoecheit van eynen herden groten berghe alteynen neder te gane Ende so si seere neder ghingen so die ziel meer der ghenaden hoepte

Dese pijnre het Vulcanus mit sijnre smyssen .viijde.

Die ziele seide: Ic bid u, nae dien dat wi so voel tormenten ghesien hebben dat men gheyne mere sien en mochten ja noch oec ghepensen / werwaert leydt ons dese verveerlic langhe wech Dingel antwoerde hoer Dese wech gaet ter doet waert Doe seide die ziel / naedien dat dit es die anxtelixte wech ende dalre haertste / ende wi nyemen daer in en sien / dan ons / wat ist dan dat ewangelium scrijft Die wech die ter doet waert gaet / is breyt ende wijt ende voel lude gaen aldaer / Ende dingel seide: Het en was van desen weghe niet dat der ewangelist doe sprack / Mer et was vanden onsuveren ongeorloefden wereltliken leven want by dien levne compt men te desen weghe Si ghingen voert

ende pijn den hem uitermaten [...] zeer mit gaen Daer nae quamen si in eyne valeye daer si saghen voel smysen ende daer hoerden se alte groet gheweyn ende gehuyt / Die ziele seide / heer mijn, hoerdy dat ic hoer Dingel antwoerde: Ic hoert ende ic weyt Ende dziel seide: Hoe het dit tormente Dingel seide Dese pijnre het vulcanus, hi heeft mennighen verlisticht die ghevallen sijn in sonden ende van hem ghepijnt Ende die ziel seide: Heer salic sijn tormente moeten doeghen Ja ghi, seide dingel Ende mittien ghinc hi voer / ende si volgede hem nae al weynende Doe quamen die smede jeghen hem geloepen mit gloyenden tanghen / en totten engel en seidense niet / Mer si grepen [...] dziele ende worpense in eyne gloyende smysse, si bliesen mit blaesbalghen, si borndense gelijc ysere, si smedense [...] tot datsi bi nae se nyeten ghedeghen waren / ende datse smolten alse ochte was waer ende dan staeken sijse mit yseren ricken ende leidense opt aenvelt ende smedense mit hameren tot datsi .xx. of .xxx. zielen of hondert in eynen clont hadden ghesmeet Si begheerden die doet, si en mochte hem niet weerden Die smede seiden deyn tot den anderen: Eest ghenoech Doe antwoerden dander int ander huys / werpt herwert wi solens besien / ende dan worpense den clont zielen over ende dandere ontfighense in hoer yseren tanghen eer si ter eerden ghenacten ende leydense int vuyer ende

smedense also dander ghedaen hadden Aldus woerdense gheworpen nu hijr nu daer ende telken gebrant ende ghesmeet tot dat vel ende vleysche, aederen ende beene all woerden was eyne geinstere ende eyne vlamme vuyers Also dese zeel eyn lange tijt gheweest hadde in dit tormente quaem hoer tuverlaet tot hoer ende ontvingse uuten geinsteren ende seide / hoe staet mit u / docht u die ghenoechte des vleysche so soete dat ghi nu dese tormente daeromme moet doeghen Si en had hem niet die macht tantwoerden Dingel gods also hijse aldus sach te blouwen, troeste hijse mit sueter talen ende seide / vertroest u want onse heer es u leydende ter hellen wert ende weert daeromme sterck / want al hebdi swaer pine overleden nochtan soldt meere tormenten sien daer ghi van verloest solt weerden op dat uwes verlosers wille si, hi en begheert niet des sondeers doet Mer dat hi hem betere ende leve Ende dingel seide Alle die ghi hijr te voeren ghesien hebt beyden nae tvonnennisse gods Mer die ghi hijr noch als beneden sien solt die sijn ommeer toe ghevonnest / want noch en quaemdi niet ter nederster hellen Doe naem hijse ende ghenasse ende hietse hem volgen

Hoe si totter nederster hellen gingen

Also aldus beyde te gader gingen sprekende / eyne haestighe eyselicheit ende onverdraechlic calde, onvernyemlike stanck, ongelikende donckerheit, trybulacie ende anxt quam eyns deyls

der zielen aen / so dat alle die fundamenten der eerden hoer dochter bevende Ende si totten ingel die voer hoer ghinc moest segghen Acharmen heer mijn, wat es mi dat ic niet staen en mach als ic plach / ich ben so zeer verveert dat mijn geest die macht niet en heet te spreken Daer si aldus stoent ende spraeck / so en conste hoer niet berueren van groten anxte Ende dingel [...] was van hoer ende si en sagen niet meer Alsoe die ziel hoer selven wist so verre neder van allen sonderen die si te voeren sach / ende verscheiden van horen liechte ende van horen troest, en conste niet anders ghedoen dan wanhopen vander ontfermherticheit gods Want alse salomoen seet Noch wijsheit noch const en es in die helle / derwaert datse ghinge / Ende daeromme en hadse negheynen raet als hoer gods hulpe gebraeck Alsi eyn stuck tijts alleyn hadde ghewest in dit vernoye, hoertse wonderlike mennichfoldicheit van ruepinghen ende van weyninghen / ende so eyslike donreslage dat onse synne niet en mochten begrijpen / noch gheyne tonghe vertellen Hi sach alomme ochte hi yet mochte gesien wanne dit allet quaem Doe sach hi eynen ghevyercanten gracht / alse eynen mergelputte / ut dien putte quaem eyne stinckende vlamme ende stinckende roecke / so dat scheyn eyne columme [die] totten hiemele

gherichte / In die vlamme was altegroet mennichvoldicheit van zielen ende van
 duvelen / die gelijc gemsteren opvlogen mitter vlammen ende ten eynde vanden
 roeck weder nedervyelen inden fornayse totten gronde Doesi desen groten spiegel
 sach woldese achterwaert trecken / Mer si en mochte hoer voet niet hersetten Alsi
 van groten vervarnessen hoer dit decwijle pijnde te doen ende sijs niet volbrenghen
 en conste, van groter verwoedheit scheynse al onsteken ende scoerde hoers selfs
 kinnebacken ende riep: We my / ende waeromme en sterve ic niet ende waeromme
 ic ongevallichste en wolde ic niet geloven der heiliger scryftueren, wat gebreken
 bedruft my / Die duvelen die dit hoerden die mitter vlammen opvloeghen quamen
 stappans ommtrent hoer mit horen wapenen daer si die zielen mede trocken ten
 tormenten ende vloegen omme hoer gelijc bien ende bernden gelijc den buyer / ende
 seiden alle mit eynre stemmen O ongevallige, ghi die weerdich sijt alre pijnen ende
 alre crusinghen, wanne quaemdi hijr / ghi wet noch luttel van eyniger pijnen, ghi
 solet nu tormenten sien dier ghi verdient hebt, derre ghi niet en solt moeghen ontghaen
 / noch daer ghi niet en solt moeghen sterven Mer altoes allevende bornen inder pijnen
 Negheyne reocracie noch geyn troest noch gheyn liecht en soldi moeghen vinden /
 Ende gheynre hulpen noch gheynre ontfermherticheit

en dorfdi daer nae hoepen / ghi [...] sijt ghenaeft den poerten vander doet / ende der onderster [...] hellen suldi vloechs weerden gelyevert Die u hijr bracht heet u bedroegen, hi verloese u of hi mach van onsen handen / ghi en solt hem nummeer sien. besericht u, onghewellige / besericht u / weynt, ruept, huylt, ghi salt weynen mitten weynende ende scryen [...] mitten scryenden / ende ewelike bornen mitten bornenden / hi en es niet die u sal willen ochte moeghen verloesen van onsen handen ende dan seiden si deen den anderen: Waer nae beyden wi Trecken wijse ende toenen wi hoer onse wreetheit / gheef wijse luciferre te verslinden Ende also al schuddende hoer wapen dreygheden sijse ter eweliker doet Dese gheesten waeren swert als colen, hoer oeghen bernden alse lampen / hoer tande witter dan snee / mit sterten alse scorpioen / die clauwen harde scerpe yserijn / ende vlogelen haddense alse ghieren Alsi hem beruenden hoer te grijpen sonder merren / ende [eyn] luedekijn der doet te singhen / Hoer quaem die geest des liechs ende verjaechde al die gheesten der donckerheit ende troestese mit sijnen gewoenliken woerden ende seide / Verblijdt u, verblijt, dochter slich / want ghi volghet der ontfermherticheit ende niet den vonnenyssen. ghi solt die tormenten sien / mer ghi en solter nummeer doeghen

Van lucifer den prince der dunckerheit ende vander nederster hellen .ixde.

Coempt daeromme, seit hij, ende ic sal u toenen den alre quaetsten wedersake des minscheliken geslechts

Hi leydese ten porten vander hellen ende seide hoer Coemt ende siet ende wet dat
wel / dat die hijr in sijn negeyn liecht en hebben Al siedese, si en sien u niet Die ziele
traet naere ende sach den gront vander hellen ende hoe voel ende hoe groet ende hoe
ongehoerde tormenten si daer sach Al waren hondert hoofde ende in ellic hoeft
hondert tonghen / so en mocht mens niet vertellen Eyn lettelkijn nochtan van dat hi
ons selven seide waren guet vertrocken Si sach den prinse der donckerheit, den viant
sminscheliken geslechts [...] den duvel die in groetheiden ginck boven allen die diere
/ die si toe voren ghesien hadde Ende omme dat wi hem selven en gheyn gelijkenysse
en hoerden segghen / so en dorren wijs niet scrijven Mer dat wi hoerden en solen wi
niet achterlaten Dese voerseide beeste was also doerswaert alse eyne rave ende hadde
menschelike forme / vanden voeten totten hoofde / sonder datse mennyghe hant hadde
ende eyne stert Dese eyselike spiegel en had niet men dan dusentich hande / ende
elke hant was hondert palmen lanc ende dye dicte was teen palmen Clauwen langer
dan ridders schachte / eyne bec alte lanck ende alte groet / ende den stert had dese
beeste ru ende lanc mit scarpem teckenen alomme sat [om] die zielen mede te pijnen
Dit vreyslic dier ligt al gherect op eyne [...] yseren roestere ende daer onder bornende
colen ende onvertellic mennyghe duvele mit blaesbalgen blasende Omtrent hem is
so menighe

ziele ende so voele duvel / dat nyeman geloeffich en waer dat so mennyghe zeel
vanden beghenne der werelt hed gheweest Dese voerseide beest leghet gebonden.
mit alle sijnen leden ende mit elker vouden van alle sijnen leden, mit yseren ketenen
ende metallijnen gloyende ende herde groet Alse aldus wentelt in die colen ende al
overal verbernt / so keert hi hem omme mit sijne crachte over dander sijde / ende
slaet alle sijne hande inden houp zielen / ende dan wrinct hi alle sijne hande over
eyn / gelijk eynden dorpman dien doerst ende wijn uutten wijntrocken wrinct So datter
negheyn ziel ontghaen en mach geheel, si en verliese hoer hoeft ochte eynich van
horen leden ochte te mynsten zeer ghequetst Dan blaest hi al versuchtende / ende
sprayet die zielen al doer en doer die helle ende dan werpt die voerseide putte die
grote stenckende vlamme uut Ende alse dese wrede beeste hoeren aedem wieder
herhaelt so comen mitter lichte te hem alle die zielen wieder die hi sprayde ende
mitten roeke ende midden solfere verslint hise in sijnen mont Ende die sijnen handen
ontflien connen die slaet hi mit sijnen sterte Ende aldus dese onghevallige [...] beeste
al slaende woert si geslaeghen ende al quellende die zielen woert si ghequelliet Die
ziele die dit sach seide totten ingel ons heren / Heer
mijn, ic bids u hoe het diese beeste

Dingel antwoerde: Si het lucifer ende si is beginsele alre creatueren gods / die te wandelen plach inden velde vanden paradijse / Weert dat hi ontbonden weer, den hiemel ende deerde ende totte in die helle solde hij al schoeren Dese grote mennichfoldicheit sijn som ingelen der donckerheit ende sathanas knechte Ende som van aedams kinderen die gheyne ontfermherticheit en verdienden Dit sijn der gheenre tormenten die egheyn ontfermherticheit van gode en hoepten / ende in hem niet en geloefden / en daeromme hebben si verdient mitten voecht der donckerheit dit sonder inde te doeghen Want den heer der glorien die hem tguet sonder inde solde hebben ghegeven en woldense niet aenhelden Dit sijn dye ghene die ommer tot hoeren vonnesse gewijst sijn / ende si beyden noch nae voel andere / Die in woerden laten guet te doen ende dies inden werken loegenen / Dit solen si doeghen die gods loeghenen / ochte der loegeneer werken wirken Alse putiere / manslachte / Dieve / moedeneren / hoverdighe / ochte die [...] egheyne weerdighe penitencie en doen Ierstwerf doeghen si die mynre pijnen die ghi saghet ende same overleet ende dan leydtmense te desen daer nyemen diere eynerf bynnen comet / uut comen en mach Hijr horen toe die prelaten die voert willen gesat sijn / niet omme datse voederen selen / mer omme datsi die eer hebben willen Die hoer macht niet en kennen van gode

comende Ende daeromme seget die scryftuer Die mechtighe solen mechtighe tormenten lijden Dziale seide: Also hem die macht van gode woert ghegeven also ghi segt / waer omme lijden sire dan omme Dingel seide Die macht die van gode is. si en is niet quaet / mer het is quaet datmenre qualic gebruyct Ende dziale seide: Waeromme en verleent dalmechtige god alteynen den gueden niet macht datsi die onder hem waeren verbeteren mochten ende si sijn mochten datse sculdich waren te sijne Dingel antwoerde: Dat men den guden hoer macht nyempt dats onderwijlen der gheenre scolt die onder hem sijn / want quadien en verdienen niet datse guede regieres hedden Ende onderwijlen nyemt men den gueden hoer macht omme datse in eynen mynderen staet te bat solen verdienen hoere selen salicheit Ende dziale seide: Gheerne wistich waerby dat dit dier het prince der donckerheit ende het nyemen en mach bescermen / noch hem selven en can verledighen Ende dingel seide: Et en het niet prince omme eynighe [...] mogentheit mar omme den hoechsten stoel dien hi halt inder donckerheit / ende al eest oec dat ghi voel tormenten hebt gesien hijr voer / nochtan en hebbense niet jehene dit Doe seide [...] dziale: Ic lies u / want dat ic alleyne desen putte sien ende desen stanck ghedoege dat verswaert my meer dan allet dat te lijden dat ic geleden heb, waeromme ic u bidde oft sijn macht dat

ghi my van hijr leydt, want ic sien hijr ynne mijne maghe, mijne gesellen ende voel van mijnre contscap daer ic gheerne mede was in die werelt Maer nu vreysic my van hore geselschap, so dat ic wel weyt, voerwaer en dade gods ontfermherticheit nae mijnen verdienen, en solde ic niet men doeghen dan si ¶ Doe sprack die ingel Comet seit hi O salige ziel ende keert u ter rasten / want god hevet u guet ghedaen / ghi en solet niet meer doeghen / noch tormenten sien / op dat ghijs niet weder en verdient Tot nu hebdi gesien den kerker der viande gods Ende voertaen soldi sien die glorie sijnre vrinde

Ho[e] si vander hellen opwaert ghingen

Die ziele keerde hoer omme ende volgde den ingel. Si ghingen zeer / ende die stanc ginck te nyeten. Die donckerheit verginc / ende dliecht openbaerde Die vreyse vloet / die sekerheit Hoer druefheit was ewech gedaen / si waert vervolt mit blijtschappen / so dat hier verwonderde vander haestigher verwandelnysen ende seide / Heer mijn, segt my ic bids u, hoe comet dat ic my gevoele so saen verwandelt / Ic was blind ende ic sien / ic was drueve / nu bin ic blijde. Ic roeck stanc, nu en rueck ics niet. Ic verveerde my ende vereysde, nu ben ic blijde ende seker Dingel seide / Ghebenedide / u en darf niet verwonderen / Dits die verwandelnysse ter rechter hant gods / Wy solen alle

eynen anderen wech keren in onse conincrijke / ghebenedijt daeromme gode en
 volgt my ¶ Sy ginghen ende saghen eyne hoghe muer Ende aender sijden van der
 mueren stoent mennich minsche / beyde manne ende vrouwen inden reghen ende
 inden went, die herde drueve waren / ende groten honger ende groten doeste leden
 Mer si hadden liecht ende si en hadden gheynen stanck Die ziele seide: Wie sijn dese
 die in sulke raste doch sijn Dingel antwoerde Dit sijn die sonderen ende niet alte
 grote en waeren Dese pijnden hem eerlic te leven / mer si en deylden den armen niet
 als si solden Ende daeromme solen si eyn getal van jaren inden reghen staen / ende
 dan solen si ter gueder rasten comen

Hoe si voer int paradijs ginghen

Doe ginghense eyn luttel voert ende si quamen teynre opgedaender poerten Als si
 daer doer waren saghense eyn schoen velt wel riekende claer ende ghenoechlic suete
 / daer onvertallike zielen in waren zeer verblijdende / beyde van mannen ende van
 wijven / Ende et en was daer niet nacht noch die sonne en ginc daer niet onder / ende
 daer es die borne des levendes waters Alse dziel dese grote sueticheit vernam nae
 hoere bittere pijnen / So seidese mit groten begheerten: Die naem gods si gebenedijt
 van nu tot ewelijc, die my hevet verledicht vander poerten der hellen / nae die
 menichfoldicheit sijnre ontfermenysse ende

hevet my ingheleydt in eyn deyl der heyliger geselschap Nu bekenne ic wel dat die woerde der scryftueren waer sijn / dat gheyn oeghe en heet ghesien / noch oer en mach gehoeren / noch nye in gheyns minschen herten ghecomen dat god hevet bereyden die hem minnen Ende dan seidese hijr toe: Ic bidde u, wilker zielen rast es dit ende dies borne wat name heet hi Dingel seide: Hijr wandelen die niet alte guet en waren Mer si sijn van desen voersten pijnen verloest ende en hebben noch niet verdient te comen in die heylige geselschap Ende dese borne het levende water So wie ghesmaect van desen water sal ewelic leven / ende nummere in sal hem gedoersten

Vanden .ij. coningen Conthober ende Donathus

¶ Ende dan gingense eyn luttel voert Ende dziel sach voel die si kinde / ende daer mede waren Conthober ende Donathus twe coninghe Alse die ziele de lude sach wonders hoer ende seide: Heer wat eest dat ic sie Dese .ij. manne in hoeren leven waren herde wreet ende onderlingen viande ende mit wat verdienen quamen si hijr ochte hoe sijnsi ghevrinde ghewoerden Dingel seide: Si beterden hoer viantscap voer hoere doet Die coninc Conthober qual langen tijt / ende geloefde, blieve hi te lijve, hi solde monnich werden Dander lach langen mennich jaer gebonden mit banden. ende aldat hi had gaf hi den armen / ende daeromme blijft sijne gherechticheit ewelic Dit suldi al vertellen den levendigen

luden / ende doen ginghen si voert.

Van des [...] coninx tormachus huys

Alse si onverre gegaen hadden saghen si eyn huys wonderlic gesiert daer die wande ende alle die makenysse af was van golde ende van [...] silvere ende van dieren ghesteynte Ende daer en waren [...] noch vinsteren noch doeren ane / nochtan gingenre wel in alle die wolden Dit huys was so claer dat ic niet en segghe eyne sonne / mer ochter voel sonnen inne schienen / Wet oec dat dit huys was herde wijt ende ront mit gheynen columnen ondersat ende al ghestroyt mit golde / mit dieren ghesteynten Alse dese zele hijr ende daer omme sach verblijdende / sach si eyne gulden zedele gesyert mit ghesteynte ende mit zijden werck / ende horen heer den coninc Tormachum sach si sitten in den throen ghecleyt mit sulken cleyderen / daer

hi noch gheyn eertsche coninc mede en mochte ghecleyt hebben gheweest Alse dese ziele eyn stuck gestaen hadde zeer verwonderdende quamen voele lude in dat huys te dien coninc mit gyfften ende offerdense hem mit blijtschappen Ende alsi lange voer hoeren heer den coninc ghestaen hadden / want et was hoer heer doesi beyde leefden Doe quamen daer voele priestere ende ewangelieren hoechlic gecleydt als ter messen mit zijdenen casuffelen ende mit anderen dieren ornamenten ende men syerde al overal dat coninlike huys mit wonderliker syerheit Ende se setten oec op tafelen ende op trytsoren nappe ende

kelke, guldene ende silveryne, ende yvoryen croeskijne Dit huys scheyn also gesyert al en waer gheyne mere syreheit int rijc gods / nochtan scheynt ghenoech Alle die ghene die daer dienden knyelden voerden conynck ende seyden Labores manuum tuarum qui

manducabis beatus es et bonum tibi erit Dats te segghen / omme dat ghi verteert dat ghi gepijnt hebt mit uwen handen / so sijdi salich ende u sal wel sijn Doe seide dziel totten ingel / Heer mijn, my verwondert wanne mijnen heer comen dus voel dieninghen ende icker negheynen en kinde alsic leefde Dingel seide: En hoerdy niet hoe dese ruppen / Labores manuum tuarum qui manducabis beatus es et bonum tibi erit Dese die ghi siet dat [...] waren alle arme lude ende gods pylgrijne / Dien hi deylde sijn vergenclic guet / doe hi leefde ende daeromme woert [...] hem wieder ghegeven al doer hoer hande dewelike loen hijr sonder inde Die ziele seide: Ich wiste gherne / of mijn heer die coninc / noyt eynich tormente leyt seder dat hi starf / eer hi tot deser rasten quam Dingel seide: Ja hi. Hi heet geleden ende hi lijdet alle daghe ende hi sal noch lijden / Beyden wij eyn luttel / wy solen sijne tormenten sien Onlange daer nae verdunckerde dat huys ende alle diere inne waeren woerden bedrueft ende die coninc stoent up al weynende ende ginc uut ende altgesynne Dese ziele volgede hem mitten ingel / Daer sach se alle die mennichte mit opgheloken handen ten hiemel waert

begeerlike gode aanruepende ende seiden Heer almechtich god also du wils ende cons, ontferne dijns knechtes Doe sach si den coninc staen in eyn vuyer totten navele / vanden navele opwaert mit eynen asschedueck ghecleydt Dziale seide totten ingel: Hoe lange sal hi dit lijden Dingel seide: Alle dage .iiij. uren langhe ende .xxi. uren rust hi. Heer, seide dziale, waeromme lijdt hi dit tormente ende negheyn ander Dingel seide: Daeromme hevet hi tfier totten navele omme dat hi niet en hielt wel sijnen wetteliken huwelic Ende oec is hi mit asschen beworpen vanden navele opwaert omme dat hi geboet te doeden den grave neven den heyligen patricium ende hi hem verswaer Ende sonder dese twe so sijn hem alle sijne sonden verlaten Ende doe seide hi: Gae wy opwaert Doe si quamen al luttel voert saghense eyne alte hoge muer ende blinckede claer

Vander sylveren mueren

Dese muere was sylverijn ende seer gelickende [ende] schoene ende der zielen en dochte hijr negheyne porte [...] ane Ende si en wist selve niet hoe syere in waert geleydt Daer sach si die chore der heyligen die mit gode verblijden ende seiden Glorie sidy god den vader Glorie sy die sone Glorie sijdi heilige gheyst Dese die dit songen waren alle mit dieren witten [cleyderen] gecleyt, schoene sonder smette, spellic, guederhande / ende altoes verblijdende ende indene loef der heilger drijvoldicheit alteynen blijvende Hoere cleydere

blicten alse snee daer die raydye vander sonnen opschijnt Daer was mennigerhande welluydende stemme, claeheyte, spellicheit / sueticheit / blijtschap / schoenheit, eersamheit, ghesonde, ewelicheit, eendrachticheit Dit was hem even groet ende caritate Wat salich seggen van den roeke. Hi ginc boven alle roeke van cruyden En was daer niet nacht, die druefheit was ewech / si bornden alle mitter minnen [...] Doe seide dziele: Heer laet ons blijven in dese raste Dingel antwoerde / Wel moet u sijn Al hebby dit ghesien ghi solet noch meer loen sien Ende dziele vraechde: Wilker hande zielen loen es dit Dingel seide: Dit sijn die horen huwelic niet en besmetten / ende hoere meseniede wel regierden ende hoer guet den armen deylden / der kirken ende den pylgrijnen daer god toe seggen sal ten jonxten daghe Comet gebenedijde mijns vaders, besittet rijke gods dat u bereyt es van beghenne der werelt Ic was hongerich, ghi gaeft my [...] tetene / my doerste, ghi gaeft my drinken Ic was gast, ghi ontfinct my

Die huwelic is eyn groet sacramente Dijt wel halt in die werelt hi sal verbliden in dese raste sonder inde Ende doe seide hi: Wi moeten noch opwaerts gaen ende sien wat daer es Dziale seide: Heer ocht wesen mach / ende dat ure wille si, doet mi hijr blijven, ic en wil niet hoger cl[e]mmen, ic en begeer [...] niet bat Dingel seide: Al en hebdijs niet

verdient ghi solet noch mere dinghen sien Ende si ginghen ende en docht neghene
 pijn / ende alle die scaren daer si leden / nijgeden hem alle zielen mit blijden
 aensichte / ende gueten die ziele mit hoeren name ende loefden gode / ende seiden
 / Loef moetstu hebben coninc heer der ewiger glorien, die niet en wilt den [...] doet
 des sonders / mer dat hi bekeert weerde / ende beter sijn leven Du die dese ziele
 heves verloest vander helscher pijnen ende gewerdighes hoer te setten nevent
 gheselschap dijnre heylighen

Vander guldenre mueren.

Als si aldus mennighe scaer doer leden waeren / saghense eyne andere muere also
 hoge als die ierste van fijnen golde ende alte claer so datsi meer ghenoechten hadde
 in die blinckenisse vander mueren dan in alle die glorie van te voren Ende als si doer
 de muer waren alse doer die andere / saghense voel sitten van golde ende van dieren
 steynen algemaect Ende alle ghedect mit sijdenen sitcleyderen ende daer op saten
 alde wijve ende manne gecleyt mit sijdenen cleyderen ende witten stoelen ende mit
 huven ende mit mennigher sierheit des die ziel noyt en hadde ghesien noch en hed
 mogen pensen Ende elc aensichte van dien was blickende alse die sonne inden
 myddaghe Oec hadden si haer gelijc golde ende gulden chronen op hoer hoeft ghesiert
 mit gesteynten / Voer hem stoenden silverenen

lesseneren ende daer op bueke mit gulden letteren Dese songhen gode al eyn nuwe liedekijn mit so sueten luyde / dat die ziel al vergat datsi overleden hadde Dit sijn, seit hi dingel, die heyligen die omme gods orconscap horen lichame gaven Ende hoer stoelen dwoeghen in slams bluet / Dit sijnse die daden datsi sculdich waren te doen / ofte die martilie omme gode ontvinghen Ochte die hem selven mit begheerten te wederstaen ende quaetheiden cruysden Ende daeromme verdiendense te hebben die verwinlike cronen Dit sijn heylige manne die ghemaect sijn die vrinde gods

die glorie der heiliger monnichen ende canonken ende nonnen

Ende also die ziele hoer oeghen hoesschelic omme sloech. so sach si also castelen.. tenten ende pauwelioene mennich, van purpure ende van fluele, van golde, van silvere ende van zijdene mit menniger wonderlicheit gemaect Ende daer in hoerde si snaerspel, orgelen, tamburen, herpen ende vedelen ende mennigherhande luut van musiken Ende dzele vraechde: Wilker zielen rast is dit Ende dingel antwoerde Der monnichen ende der nonnen die gehoersam sijn blijdelic, die niet en willen voert ghetrocken sijn / ende alle hoers selfs wille laten So datsi wel segghen moghen inder waerheit: Ghi hebt luyde geset boven onse hoeft, wy sijn leden doer water ende doer vuyer / ende ghi leydet ons int cule Ende die oec in die werelt thiemels

guet ghesmaken ende die hoeren tonghen quaet verbieden te spreken Ende die tot gode segghen moghen: Wi sweghen ende wi sijn veroetmoedicht ende wi vensden ons vanden quaden ende wi waren dy [...] onderhoerich sot int hoeren van uwen oeren Dit sijn die sonder onderlaet gode loven Die ziele seide: Heer, wildi, ic wil naere gaen ende sien die daer in sijn Ende dingel seide: Hets my lieff dat ghijse siet ende hoert / mer en gaet te hem niet in Die gebruyken der teghenwoerdicheit der drijvoldicheit ende wie eyns te hem daer in comet hi vergietet al dat hi overleden heet ende in woert niet ghesceiden vander heiliger geselschap, en waer dat hi maget waer / dat hi verdiente te comen inden choren der ingelen Ende doe gingense naere ende sagen alrehende geordent volc, manne, Joncfrouwen ende vrouwen mit groter blijtschap / so dat die luut ende die claerheit ende die gore ginck / boven al datsi te voren saghen / Sonder yemants toedoen luyden die instrumenten Tfirmamente boven hoer hoeft blickede herde claer ende daer hinghen aen ketten van fijnen golde / mit silverijnen geerdekinj ondermenct / ende alte scoen ghewracht Daer ane hingen nappe, vedelen, chicolen, speldecsele, lilien ende speren ende al van golde / daer mennich ingel onder vloech mit guldenen vloegelen

die mit horen lichten vloegen ommtrent die kettenen gaven eynen sueten luut

Van eynen groten wijden boeme dat die heylige kerke beteykent

Alse deser zelen daer dus wel genuechde te staen Doe seide dingel: Besiet Ende doe sach si eynen herden groten boum / ende herde breyt mit louveren ende mit bluemen wel doer groyt / drachtich van alrehande vruchten ende aen die love re mennigerhande vogel / ellic singhende nae sijnre leyen ende oec onder dese telgeren wyesen lilien ende rosen mennighe / ende alrehande wel rukende cruyde Onder desen boum waren voel manne ende wijve in guldenen ende yvorien cellen / ende ellic mit eynre guldenre chronen ghesiert ende eyn gulden ruede kijn in sijne hant / gecleydt mit dien abijte daerse mede waren gheordent in die werelt Die gode alle gebenediden ende loefden van alle sijnen groten gaven Die ziele seide totten ingel / Wat boums is dit ende wat zielen sijnre onder Dingel seide: Dese boum is die pylaer vander heyliger kirken Ende die daer onder sijn / dat waeren beschermer der heiliger kerken / ende maken ende hulpren ende die omm tguet dat sijter toe gaven in hoer bruederscap sijn comen ende die wereltlich habijte lieten / ende hoeden hem van vleyschelikene begeerten / ende die sober, gerecht ende

guedertieren waeren in die werelt ende hadden gueden [...] hoepe daer si niet mede gheschent en bleven als ghi wel sien moecht Ende doen seide hi: Gae wy

Vander mueren van preciosen steynen ende vanden .ix. choren der ingelen

Doe si ghegaen hadden sagense eyne muer in hoecheiden ende in blinckenysen ongelijc den anderen / want si was ghemaect al van dieren gesteynten van mennigerhande verwen ende mit golde onderlect So dat scheyn dat dat golt calc was ¶ Die steyne waeren Cristallus Crisoltus Berillus Jaspis Jacinctus Smaragdus Saphirus Onichinus Topazius Sardinus Crisopassus Ametistus Turchacus ende Garnatus Van desen steynen ende deser gelijc so blicte herde zeer dese muer Doe si op die muere clummen / sagense sonder twijvel dat nye oege aen en sach / noch dat nye ore en hoerde / noch dat noet in quam in minschelike herte dat god bereyt heet den ghenen die hem minnen Want daer sagense .ix. ordenen vanden heyligen gheest Dats te verstaen Angelos Archangelos Virtutes Principatos Potentates Dominaciones Thronos Cerubin ende Seraphin Si hoerde onversegghelike woerde / die gheynen minsche georloft en sijn te spreken noch en mach spreken Doe seide dingel totter zielen: Hoert dochter en siet ende nederheldicht uwe oren ende vergete uwes volcs ende uwes vaders huys / ende die coninc sal begeeren uwe ghedante Wat

salich segghen. Dat weit ellic wel dat grote sueticheit es, grote weerdicheit, grote spellicheit ende grote ghenoechte tanschouwen die choer der ingelen / Ende der Patriarchen / ende der Propheten lovelic getal / ende der martelaren nuwen sanck / ende taensien der glorio sen choer der Apostelen ende te verdienen der Confessoren geselschap / ende dat boven alle blijtschap gaet dats den ghenen te aenscouwen guedertieren ende guet ghemoet die alle minschen leven doet ende broet es der engelen Vandaer si doe stoenden saghense alle die glorie die si noyt ghesien en hadde[n] te voren / ende oec alle die overleden tormen[ten] / ende dat noch meere wonder was si saghent die werelt van eertrijcke alsoe onder eyne raye vander sonnen Ende daer si aldus stoenden sonder hem te keren. sagense al dat achter hem ende voer hem was Oec en had die ziele gheyne noet meer te vraghen /

mer alrehande dinck wistse ende constse openbaerlic ende volmaectlic wat dat si wolde

Vanden heiligen de die sele toespraken

Alsi aldus daer was quaem tot hoer sinte Ryudanus die confessoer ende guetse mit groter blijtschap ende ommhelsese mit ghewarigher caritaten ende seide eyn veers dat david seet Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum ex hoc nunc et usque in seculum. Dats te segghen [...] Onse heer huede uwen inganck ende uwen uutganck van nu tot ewelijc Ic bin, seit hi, Rudanus u patroen, daer men u sculdich

es te graven te mijnre kirken Doe stoent hi en seide nummeer Die ziele sach omm hoer / ende sachte sinte patericius den apostel van hijrlant mit eynre groter scharen van busscopen / onder wilke scaer dat si sach .iiij. busscopen die si kinden Dat was deyn celestinus derste busscop van arthimaken Ende dander was melachias sijn voersaet die te romen quam ende waert vanden paus Innocencius legaet ende erdschbusscop gecoren / ende die al dat hi ghecrijghen mochte deylde den armen Dese stichte oec .Liiij. hoeve onder hem van monnichen, canonnken ende van nonnen dien hi allen hoer noetdruft versach ende selven niet en behielt Daer sach hi oec Lugerdmensen den buscop die svoerseits Malachias / brueder was ende die minnre was der williger armoeden Ende oec sach si [N]emian den busscop van clananen, eynen sympelen man ende ghematen die voer allen den anderen blicte in wijsheiden ende in reynicheitden Deze vier busscop kendesse Ende neven hoem stoent eyn sitten wonderlic ghesiert doer nyeman op en sat, willic sitten was eyns malachias brueder die noch niet verscheiden en was vanden lichame Ende also dzele [...] hijr in dus glorieerde / quam hoer ingel die hoer suetelijc toe sprack ende seide

Hoe die ziel wieder totten licham keren moeste

Hebdi dit al gehoert. Die seel antwoerde. Jae ic Heer. Ic bids u, laet my hijr blijven Ende dingel seide: Ghi solt tuwen lichame weder keren / ende al dat ghi ghesien hebt soldi wel onthalden ende den luden vertellen Alse die ziele hoerde datse wieder keren moest / mit groter druefheit ende weyninghen spraecse Heer wat dedic noyt quaets dat ic uut deser glorien tot mijnen lichame moet keren Ende dingel seide In dese glorie en verdienen gheyne lude te blijven dan meecheden die hoeren lichame hueden van vleyschelijker begheerten Ende liever hebben te verbornen in hem selven omme alsulke glorie / dan belect te sijn mitter leliker ghenuechten Mer ghi en wolt niet gheloven der scryfturen / ende daeromme en moechdy hi niet blijven Daeromme gaet wieder tuwen lichame / ende huet u te doen van dat ghi te voeren daet Onse raet ende onse hulpe en sal u niet gebreken Alse dingele dit hadde gheseit / bekeerde hoer die ziele ende ghevoelde hoer selven beswaert mitter boerdenen hoers lichaems Si en sprack niet meer jeghen den engel / also saen ghevoeldese hoer selven mitten lichame op deerde Doe ont dedesi cranclie hoer oeghen Ende versuchtende ende niet sprekende [...] aenscou\wedese

die clerken die omme hoer stoenden Doe ontfinc hi ons heren lichame ende dancte gode Ende al dat hi had deylde hi den armen Ende hi dede sagenen mitten [...] teyken des heilyghen crucen alle sijne cleydere Al dat voerseit is / seide hi selve, dijt al sach Ende vermaende ons wel te doen Ende oec dat woert gods daer hi te voeren niet ave en wiste seide hi mit groter begeerten ende oetmoedicheiden Ende hi const predicken ¶ Mer want wi nae sijn leven niet en connen ghevolgen so wil ic doch ten orbare diet lesen solen dit bueck mit sijnen leven beschrijven ¶ Dat wi den ghenen moeten behagen die boven al dat es / dat wi te voeren hebben ghenoeemt Dats jhesus cristus onse heer / den loef ende eer moet sijn in die werelt der werelde Amen Amen

Tungdalus

[Tondalus' visioen (handschrift Nijmegen)]

Hier beghint dat prologhe of voersprake op tondolus.

SANcte pauwel die apostel segt tot thimotheum sijnen jonger Inden lesten daghen sullen ancomen vreselike tijde Ende die menschen sullen wesen hem selven mijnnende. Gierich. Overmodich. Hoveerdich. blasphemieres, ongehoersam, ondancber vader ende moeder, mysdadich, sonder mijnne. sonder vrede. Overdadich. sonder suverheit. Sonder guedertierenheit. Verraders, wreet Mynres der ghenoechten meer dan gods Oec hebbende die ghedaechte Ofte den schijne der heilicheiden. mer die doechden daer van loechende Als men apenbaer sien mach. soe steet de werlt meest. Als paulus voersecht heeft Ende om dat die mijnne gods voel men'schen

gheen vrese in en brenget Daer om op dat sij de vrese der pijnen die nae comen sal bedwijnghen sal van den sunden. ende brengen tot ghewariger penitencien. ende bekenninge hoers selves Soe mene ic Tondolus visione van Irlant. vanden pijnen die hi sach ende leet inden vegevuer in duutsche te setten uutten latijn Ende oec patricius des apostels van Irlants veghevuer Tot enen spiegel alre menschen an te sien Alsoe alst enen ynnigen monick van Irlant dient dese tondolus openbaerde. ende voirt screef eenre ynniger abdissen diet an hem versochte

Hier beghint een

visione eens ridders van irlant Ende hoe irlant van vruchten bijnnen is

Hirlant is een eilant. int achterste vander wester zee Ende staende ende gaende. van suden nortwart. Ende is vruchtbaer van staenden wateren ende van rivieren Het hevet veel bossches Het is drechtich van vruchten Het is rick van melc ende honich. Van visschen ende jachten Ende ten heeft ghene wijngarden mer veel weits Dit lant is soe suver van serpentes. van vorssen van padden Ende van allen besten die venyn dragen. waert sake datmen holt of riemen of horne of gemul uut den lande in ander lant brachten. men solde fenyn daer mede

verjaghen. Het is oec vruchtbaer genoeg van religiosen mannen ende wijven Ende het is eerbaer ende wreet van wapenne. Ter suutsiden heeftet van veeren engelant. ende oest wert hevet die scoten. ende die birtoene de sommige lude galoise heiten Ende ten noerden waert hevet die [k]atijnen ende die arkadinen Ende recht daer en tegens ten suden waerts die van spandien Dit eylant heeft xxxiiij vruchtbarige steden. Ende boven die bisscopen van desen steden sijn twe ertsche bisscopen. Want archmake is die meeste ende die hoeft stat in irlant noortwart. Ende [c]asalens is die hoeft stat van der suutsiden des lants Ende vander stat was

geboren een edel man ghe[h]eiten Tondalus Ende sijne wreetheit ofte bij gods
guedertierenheit in dien dat hi dede ons die mate\rie
gaf van desen wercken

Van Tondalus haestige doot

Dese voersechde tondalus was jonck van jaren, edel van gheslechte. blide van
aensichte. Schoen van ansien. In weelden op ghevoedet. Behaghel van cleedingen.
opdragende van herten Groetlick geleert van ridderliken konsten. bequame. ghesprake
ende vrolick. Mer dat men sonder droefheit niet seggen en mach Soe hi meer
betrouwens hadde in sine schoenheit ende stancheit des lichaems. Alsoe voel te mijn
achte he die ewige salicheit sijnre

zielen. Want als hi my ducwille al weynende plach te seggen. Soe wast hem swaer te hoeren als hem iement cortelic iet wolde seggen van sijnre zielen salicheit. Hi verroekeloesde die kerken gods ende en wolde christus armen niet sien. Hij gaf sijn guet om idel eer den boven, den irranden ende den spoelluden. Want als voel lude vander stat van kasalens tugeden ende lude van den lande die doe bi hem waren. Soe lach hi drie daghe ende nachte doot Ende bijnnen der tyt soe leerden hi bitterlike in pijnen toe onderwynden alle dat hi te voeren sotteliken gesundiget had. Want syn leven dat hi na leiden. tugede wat hi geleden had want manigerhande

manieren van pijnen die ongeloefflick ende onverdrachlike waren leet hi Ende ons en sal niet verswaren te scrijven in die ordinancien ende manieren vanden pijnen, also als wij se hoerden van sijnen monde, die si leet, om u ynnicheit te vermeereren Dese ridder om dat hi voel gesellen ende vriende had. soe had hi eenen onder dien. die hem sculdich was gelt van drien peerden Ende als die tyt om quam. dat hem sijne vriend betalen solde, soe voer hi tot hem Ende als hi drie dage wael van hem ontfangen was. doe begonde hi toe spreken van desen gelde Ende doe sine vriend hem antwoerde. dat hijt gelt niet bereit en

had soe waert hi seer toernich. Ende bereide hem te wanderen den wech den hi gecomen was. Ende die schuldenaer begeerden hem te betalen Ende bat dat hi eten wolde mit hem. eer hi en wech voere Ende om dat hi hem dese bede niet ontseggen en mochte. soe sat hi neder ende lechde af [syn gewere] dat hi inder hant had ende begonde mit hem te eten. Mer voir deze lust quam hem gods guedertierenheit; want ic en weet niet wat haestiger saken het was, dat hi die hant die hi voert staeck totter spijsen, niet en mochte brengen tot sijnen monde. Hi begonde eiselick te ropen. ende beval sijns gesellen

wijf te holden [syn gewere] dat hij neder had ghelecht. ende hij seide: huede mij dit want ic sterve Ende in desen woerden viel hi in onmachten. als of hi ghenen geest en had gehad. Hem quamen der doot teken. Sijn voer hoeft waert bleck. sijne oogen worden blint. Sijne nase wart scarp. ende bleeck Sijn kijjn viel nederwart Ende alle sine lede worden stijf. Dat ghesijnne des huses liep. men dede die spijsse en wech Die schiltknechten riepen Die wiert vanden huse weynde Men strecde dat lichaem. men lude die clocken. die clerescapen quamen daer toe lopene. den volc verwon\derde

Ende alle die stat waert bedrueft om des gueden ridders haestiger doot. Wat maken wijt lanc. Vander tiender uren des goensdaghes. tot des saterdaghes toe der selver uren lach hi doot. Ende ghene teiken van leven en vant men an hem. behalven een luttel wermheide vant men an sijne luchter syde Na dit op den saterdach daer die clergie [...] ende dat volc vergadert was om den lichaem te begraven. soe ontfinck hi weder sijnen geest Ende began krancliken toe verademen. by na een ure lanc. hem allen verwonderde Ende die wijsse lude sechden oec En is dit

niet een gaende geest ende wederkerende Ende en is dit niet die ghestorven was ende weder levende worden is. Doe sach [hi] crancliken al omme Ende doe men hem vraechde of hij onsen here ontfanghen wolde. soe wijsde hij dat men en hem brengen solde Ende als hi en ontfinc ende den wijn nuttede. soe began hij gode toe dancken. ende seggende gode te love. O god, dine ontfermicheit is meere. dan mijne quaetheiden al sijn sy herde seer groet Hoe voel quader dijngen hevestu mij vertoent ende du biste omghekeert ende hevest mij weder levende ghemaect Ende hevest

mij weder gebracht van den diepheid der eerden. Ende doe hi dit ghesecht hadde. soe gaf hi alle sijn guet den armen Ende hij beval dat men hem teikenen solde mitten saligen teiken des cruces. ende belovede sijn ierste leven te laten Ende daer na vertelde hi ons. wat hi gesien ende gheleden hadde

Hoe die duvelen om sijn ziele quamen Ende bi den engel verloest wart.

Als mijn ziel sprac hij verscheiden solde vanden lichame Ende sij wijste dattet die doot was. om dat sij hoer sunde wiste. soe begonste si hoer te ontsien Ende en wiste

niet wat sij doen mocht want sij ontsach hoer mer wat sij ontsach en wist sij niet. Sij wolde weder keeren ten lichaem mer sij en mochter niet in comen. Sij wolde oec uut gaen mer over al ontsach sij hoer Ende aldus weende dese onsalige ziel die hoer sunden bekenden. in nyement betrouwende dan in gods ontfarmherticheit Ende doe sij lange aldus wenende. scriende. ende bevende, niet en wist wat sij doen mochte. soe sach sij ten lesten tot hoer warts comen. alsoe groten schare van duvelen Alsoe dat sij niet alleen en vervulde dat huus ende den hof daer hoer lochaem lach. Mer oec geen

wech en was. noch straet vander stat si en waeren alle vol duvelen. Ende doe sij dese onselige ziel al om belegen hadden. Soe pijnde[n] sy se seer te bedrueven ende sechden. Sijngen wij deser onseliger zielen een liedeken der doot. dat wij hoer schuldich sijn. want sij is een dochter der doet. ende [een] spijs des vuers dat niet gelesschet en sal werden. vriendijnne der dunckerheit. ende viant des liches. Ende sij keerden hem [alle] tot hoer warts ende kniersseden mitten tanden op hoer Ende van groeter verwoetheiden schoerden sij mit hoeren swarten [...] clawen hoer proper

wangen Ende spraken: Sich, onsalige, dit is dat volc dat du vercoren heves. daer du [mede] barnen sal inder hellen gront. Du voetster der schanden. Mijnnersche des onvreden Waer om en sij di nu niet hoveerdich Waer om en doet ghy nu geen overspil ende oncuysheit. Waer is nu uwe onmaernyerde lachgen Waer is u ydelheit ende ydel eere. Waer is die sterckheit daer ghi vele luede mede dreigheden. Waer om en wenckt ghi [nu] niet mytten ogen. ende tredet mitten voeten Ende spre\ket mytten vingeren ende mit quader herten ficierdet quaet als ghi pleget. Mit desen

ende dusdanen worden wart sij verveert Ende dese onselige ziel en mocht niet anders [doen] dan weynen. Ende ontbieden der doot daer sij se alle mede dreichden die daer waeren. Mer god die den doot des sunders niet en wilt, dien alleen toe behoert die medicine te verlenen na der doot Die almechtige guedertieren ende ontfarmhertige here. die alle dingen wael ordinieert myt sijnen verholene ordel. Hij verlichtede oec dese onsalige als hi woelde.

Vanden engel die der zielen te hulpe quam

God sande sijnen engel der zielen te

hulpen Ende doe sij en sach van veerre comen. als een herde claer sterre. Soe sach si starclie tot hem waert. Hopende dat hi hoer [...] enigen raet geven solde Ende doe hij hoer naerre gecomen was. soe noemde hi en bij sijnen name. ende guetene ende sprac. Ic guet di tondalus. wat doestu. Ende doe dese onselighe den schonen jongelinck sach. Want hij was schoen boven die kinderen der menschen Ende doe hi hoerde dat hi en mit sijnen naeme noemde. Soe sechde hi al weynende van anxten ende oec van blijtschappen dese worde en sprac: Ay mij here vader,

die druefheden der hellen hebben mij ombevaen. mij hebben becommert de stricken der doot. Doe antwoerde die engel. Nu heitstu mij here ende vader Dien du altoes. ende alre weggen mytti haddes. Ende du en ordelste mij nie weerdich van sulken name. Hi antwoerde hem: Here, waer sach ic di ye of hoerde dijne suete stemme. Die engel antwoerde hem ende sechde. Ic volgede di altoes werwerts du ghinges sint dattu gheboren wordeste. ende du en woldeste mijnen raet niet doen. Doe wysde hi mytter hant op enen duvel. die hem meer verweit ende nydiger was dan die anderen ende sech\de.

Sich, dat is hi des raet du dedest. ende den mijnen verrokeloesdestu alte\mael. Mer om dat god der ontfermherticheit ordel set Soe en sal di oec niet ontbreken sijne ontfarmherticheit. al en bistu des niet weerdich. Allene weest seker ende verblijt di, want du salste een luttel pijnen lijden van voelen die du lijden soldest. en hadde dij gods ontfarmherticheit nit gheholpen. Hier om volge mij. ende ontholt wael dat ic dij toenen sal, want du salste to dijnen lichaem weder comen. Doe ghinc die ziele die boven maten verweert was hem naerre

ende liet hoeren licham daer sij te voeren op gestaen hadde Doe die duvelen dit hoerden. ende sij sagen dat sij der sielen dat quade niet en mochten daer sij se mede ghedreiget hadden. Soe hieffen sij hoeren mont ten hemel wart ende sechden: O hoe ongerecht ende gerecht is god, want dien hi wil maect hi levende. Niet alsoe hi belovede dat hi elken gheven solde na sijnen wercken ende verdiensten. Hij verloest die zielen de man niet verloessen en solde. Ende verdoemt die niet te verdoemen en sijne. Ende doe si dit ghesecht hadden

doe worden sij onderlijnge vechtende Ende sloegen malcanderen mit wat tormenten sij mochten. ende lieten daer alte groten stanc. ende togen en wech mit groeter droefheit ende onweerdicheit. Ende die engel ghinc voer ende sechde totter zielen: Volch mij. Ende sij antwoerde: Och mij here, gaestu voer. soe sullen mij dese achter begrypen ende int ewige vuer mij leveren Die engel sechde hoer: En ontsie dij niet. want meer hulpen is mit ons dan mit hen. Of god mit ons is. wie sal tegen ons wesen. want dusent salre vallen van dijnre sijden. ende tiendusent van dijnre rechter siden. Mer

toe di en sullen sy niet ghenaken. Nochtant saltu merken mit dijnen oghen. ende sien den loen der sunderen Ende alsoe ic ghesecht heb salstu een luttel liden van voel pijnen die du verdient hevest

Van der ierster pijnen

DOe sij lange te samen ghijnghen. ende gheen licht en saghen. behalven die claarheit des engels. Soe quamen si ten lesten tot enen dale. dat doncker was ende overdect mit donckerheit der doot. Want het was herde diep ende vol bernender kolen Ende het had een yseren ovecdescl dat dicke scheen te wesen, vi. cubytus. dat myt groeten

gloyene was boven bernende kolen Ende die stanc hijr af ghinc boven al die pine die die ziele toe nu toe geleden hadde want op dat geloiende overdecksel quam neder een voelheit van onselighen zielen. ende brieden daer op Tot dat sij als brade die in eenre panne braden ende al ghesmolten waren Ende dat swaerre is, sy worden doer dat overdecksel alsoe doerghedronge. als ghesmolten was doer enen doeck Ende inden bernenden colen worden sy weder vernyet toe der pijnen. Doe dese ziel dat sach. waert sij seer verveert. ende sprac toe den engel. Och mij lieve here ic bidde di oft u my seggen

wilste wat quade dese zielen ghedaen hebben. om dat sij gheordelt sijn tot dusdanen pijnen Die engel antworden. Dese sijn manslachtichgen vader ende bruederslachtich Dit is die irste pijn der gheenre die dusdane dinghen doen. Ende tot dusdanen dinghen hoeren volbort doen Ende dan dese pijn na die du noch sien salste Doe sprac die ziele: Ende sal ic dese pijnen oec lijden Die engel antworde. Du hebste sij niet verdient. daer om en salstu er niet lijden. Want al en bistu noch vader noch moeder noch bruederslachtich. [nochtant bistu manslachtich.] Mer men en sals di niet ghelden. Mer

als du weder tot dijnen lichaem comest soe hoede di dattu dese pijn of meerre niet en verdienes Ende hi sechde hoer: Gaen wij voert. want wij hebben noch veel weges te gaen.

Vander ander pijnen

Dus traden sij voert ende quamen tot enen berge van wonderliker groetheit. van groten anxte. Ende van wilder wuestheit Ende die berch gaff enen herden nauwen wech den ghenen die daer wanderden want an die een sijde des weges was swevel vuer stinckende ende doncker Ende an die ander side [was vervroren snee ende] hagel steen eiselick Want dese berch was an beiden siden vol duvele. die be\reit

waren die zielen te pinigen Soe datter gheen overgaen en was. den ghenen die daer over ghaen wilden Ende dese suvelen hadden gloeiende yseren haken ende vorken mit drien tacken alte scarp. daer sij die sielen mede doer staken. die overgaen wolden ende treckten sy ten pynen wart Ende als dese onseligen ghepint waeren. ende ghewentelt in dat swevel vuer. Soe doerstaken sij se mitten vorken ende worpen se in die sijde. daer die snee lach Ende dan weder van den snee ende hagel in dat swevel vuer ende groter vlammen Doe die ziele dit sach. soe ontfruchte sij hoer ende sprac toe den engel die voer ghinc

Ic bid die here. Want ic hier sie verradenisse tot mijnre verderffenissen Hoe sal ic desen wech moegen angaen Hi antwoerde. En wilt niet ontsien mer volge mij of ganc voer Ende doe ghinc die engel voer ende die ziele volgede hem als sij te voeren dede

Vander derder pijnen der hoveerdiger ende der verrader

MER doe sij van anxten mit ghemake ghijngen. soe quamen sij tot een herden diepen dael. seer stinckende ende doncker. Ende die ziel en mocht daer aff niet sien. Mer sij hoerden een geluut van eenre riviere van sweevel [ende dat roepen van den zielen die daer ghepint worden ende een stinckende roec van den swevel] die ginc opwarts. Die

boven allen pinen was die sij voer ghesien hadden Ende een alte langen tafel ghinc van den enen tot op den anderen barch als een brugghe. over dat dale die dusent screden lanck was ende een voets breet Ende over dese brugge en mocht nyment gaen dan die vercoren was Ende sij sach voel zielen van deser bruggen vallen. ende nyment daer over gaen ongheseericht behalven enen priester En dese was een pelgrem. ende had een slavine an. ende droech een palme in sine hant Ende voer alle die ander ghinc hi daer over onversaget Doe dese ziele sach desen

nauwen wech. ende sij bekande dat daer onder was die ewighe verdoemnisse Soe sprac sij totten engel Och mij onselige. wie sal mij verlossen vanden wege deser doot Ende die engel ansach sij mit enen bliden ansichte ende sprac. En ontsich dij niet. Want van deser saltu verloest werden. Mer na deser saltu een ander ghedoegen Ende hij ghinc voer ende hie[lt]se. ende leide sy over die brugge ongheseericht Ende doe hi se over ghebracht had Als of sij seker gheweest hadde soe sprac sij blidelic Ic bidde here of dij genoeghet. soe segt mij welker zielen sijn dese pijnen die wij nu ghesien hebben

Die engel antwoerde hoer ende sechde. Dit vreselike diepe dal is een stede der hoverdiger. Ende die stinkende berch van zwevel is der verrader pijn. Ende hij sechde tot hoer: Gaen wij. tot dat wij comen ten anderen pijnen. die ontellick meerre sijn dan die daer wij voer bij [gegaen] sijn

Vander vierder pijnen

ENde die engel ginc voer enen langen crommen wech die seer pinlic was Ende doe sij seer arbeiden. ende enen donckeren wech ghingen. Soe sach die siele niet verre van hoer een beeste die ongelovelike groet ende ontellick eysselic was Dese beest overmits hoer

eisseliker groetheit. Soe ghinc sij in lancheiden boven alle die berghe die dese ziele ye ghesien had. Hoer ogen waren gelick vuerige berghen Hoer mont was herde wijde open. die als der zielen docht wael had mogen bevanghen tien dusent gewapender manne Ende sy hadde in hoeren mule twee gyganten die in den mule stonden verkeert ende herde onghuerlic. Want die een van desen had [dat] hoeft opwart an die bovenste tande der beesten [ende die voete op die nederste tande] Ende die ander stont wedersijns al mytten hoofde op die nederste tande. en mytten voeten op\warts

Ende aldus waren twe columnen in hoeren monde. Ende deilden hoeren mont in ghelikenisse van drien poerten Ende uut deser beesten quam een onlesselike vlamme die hoer te deilen plach in drien deelen doer die drie poerten Ende men dwanc die verdoemde zielen [...] teghen die vlamme te gaen inden buck der beesten Ende een onvertellic stanc quam uutenden monde der beesten Ende oec weenen ende hulen eenre menichte quam uut hoeren bucke doer den mont Ende ten was gheen wonder om datter bijnnen waeren voel dusent mannen ende wijf die grote tormenten leden Ende voer deser beesten [monde] was een schare van quaden geesten. die die zielen dwongen te gaen in den bucke der beesten. Ende eer sij daer in ghingen. soe slogen si se mit voel plagen ende slagen Doe dese ziel lange aengesien had. dese eiselike ende verwerlike dingen. soe waert sij van anxten ende van vresen onmechtich. ende al wenende sprac sij totten engel: Och mij. och mij here mijn, weetstu dit dat ic sie. ende waer om gaestu daer naerre. Hij antwoerde hoere ende seide. Wij en moegen onsen wech anders niet voldoen. ten sij dat wij desen tormenten naerre gaen. Want dese pijnen en mach nyement schouwen dan die uutvercoren

want dese beest heet atherons die die vrecken ende ghierighen verslindet: Van deser beesten spreet die scrijfture. Sij sal een rijviere verslijnden. ende en sal niet verwonderen Ende sy hevet betrouwen dat die jordaen in hoeren mont sal vlieten Ende die mannen die tusschen hoeren tanden in hoeren monde staen. dat sijn giganten ende in hoeren tijden ende in hoeren ewe en vant men niet soe g[e]lovigen als sij waren Ende du wetes wael hoer namen. want si heite fergucius ende coevallus Ende die ziel sechde tot hem: Och mij here, dat ontfarmt mij dattu segste dat sij ghetrouwe waren in hoere ewen: Waer om dat se onse here

weerdich gheordelt heeft tot deser pinen. Die engel antwoerde hoer Alle dese maniere van pijnen die du tot noch gesien heves. al sijn sij groet, du salste noch veel meere sien eer du weder keerste Ende doe hi dit ghesecht had ghinc hi naerre voer die beeste staen Ende die ziele al dede si et node si volgede hem. Ende als sij te samen voer die beeste [...] stonden. soe ontginck hoer die engel. ende die onselige ziel bleef allene. [Ende doe si die duvelen saghen berovet soe ommestonden si se als verwoede honde] Ende doe si se gheslagen hadden. soe treckten si se mit hem in den bucke der beesten Hoe gedaen ende grote tormenten sij daer leit Alwaert dat sijs swege. soe mocht ment licht\lic

bekennen inder verwen des ansichts. ende int bekeeren van hoeren seeden. soe welc wijs mensche diet merken wolde Ende om dat wij die woerde willen corten soe en moegen wijt niet al scrijven dat wij hoerden. Nochtant op dat wij niet en schijnen die materie te verroekeloesen. soe willen wij van voelen een luttel scrijven. Soe leit si die nydicheit van honden. van beren van leewen. Van slangen ende van ontelliken anderen ongehoerd en beesten Daer toe voel slage Die heitte vanden vuere Die scarpheiden van kolden Die stanc van zwevele Donckerheit der ogen. uutfloyinge

der tranen. krinssinge van tanden Ende voel verdriets. Doe si dit ende deser ghelicke gheprovet had ende ondervonden. Wat mocht dese onselige anders doen. dan hoer selven wrogen van hoeren sunden Ende hoer wangen schoeren van groeter droefheit ende mijshopen. Ende doe sij bekende hoer mysdaden. ende ansach die ewige pine te lijden die sij verdient had Dat sijs niet en wijste hoe sij utter beesten buck ghecomen was soe ghevoelde sy hoer uut te wesen Ende siet doe sij lange kranc gelegen had Soe op dede si hoer ogen ende sach den engel beneven hoer staen. die voer hoer ginc Doe verblijde sij hoer al was sy seer gepijnt

ende sprac totten engel. O mijne enige hope ende blijtschap. die mij sonder mijn verdiente van gode verleent sijt. O licht mijnre ogen. en staf mijnre krancheit ende ellendicheit, waer om woldestu mij onselighe laten. Wat sal ic onsalige den here weder gheven. voer al dat hij mij ghegeven hevet. Al en had hij mij ander[s] nye guet ghedaen. dan [dat] hi di mij toe ghemoete ghesant hevet. Wat weerdigher danck solde ic hem gheven moegen Die engel antworde hoer: Als du int ierste segedes. wetet dattet alsoe is, Gods barmherticheit is meerre dan dine quaetheiden. Want hi sal elken lonen

na sijnen wercke en verdiensten. Mer nochtant soe sal hij ordelen nae sijnen einde. Hier om als ic dij voer sechde wanneer du comest in dijnre machten soe moetstu dij hueden. dattu dese pine niet meer en verdienste Ende nae desen woerden sechden hi tot hoer Gaen wij over totten pijnen die voer ons sijn

Vander vifter pinen der roevers

SI stont op alsoe quelachtich ende cranck. ende pijnde hoer gaende den engel te volgen Mer sij en mochtet in geenre manieren ghedoen. Want sij was alte seer ghequellet Ende die engel ons heren beruerdese ende maecte sij starck Ende hi ghinc

ghereit voir hem [om] den wech te volbrengen den hi te voeren sechde Ende die ziel riedet oec Doe sij lange ghingen soe sagen sij enen widen putte die herde vol was van groeten onstuere Ende die vloet daer af en liet die ghene die daer bij stonden den hemel niet sien Ende daer was oec ynne ene grote scare van anxteliken beesten die loeiden ende anders niet en eisschede dan zielen toe verslijnden. Over den putte was een brugh seer smal Ende die lancheit daer af was wael twe mijlen lanc. Ende die breide daer af was om die mate eenre palmen vander hant. [Want dese brugh was langer] Ende smalre dan die daer wij hijr voir af spra\ken

Ende dese brugghe was al doerslagen. mit herden scarpn negelen. Die doer alle die voete der geene [gyngen] die daer over gyngen. Alsoe dat geen voete die daer op quamen onghewont en mochte blijven Ende alle die beesten vergaderden ter bruggen. op dat sij spijs daer af ontfaen mochten Dat is te weten die zielen die daer niet overgaen en mochten Die beesten waeren soe groet dat sij schenen gelick groten toernen Ende uut hoeren monde quam vuer. Alsoe dat die putte scheen te sieden vanden ghenen die en sagen Ende sij sach oec op die brugge ene ziel seer we\ nende

Ende hoer wroegede voel sunden. Want si droech enen groten last van garven. Ende men dwanck sij over te gaen dese brugghe Ende al had sij alte grote druefheit om dat hoer voeten worden doerboert vanden nagelen. Nochtant ontsach sij voel meer te vallen inden barnenden putte daer sy open sach der beesten [...] monde Doe die ziele sach dese grote vrese soe sprac sij totten engel. Och mij here, woldestu, soe solde ic gheerne weten waer om men dese ziele dwynget mit dusdanigen last hier over te gaen Ende wat zielen dese pijn toe behoert Doe ant\woerde

hi hoer ende sechde Dese pijn behoert sonderlijnghe di toe. ende dijnen gelijk die diefte doen. het sij luttel offte voel Mer si en lijden dese pijn niet in gheliker manieren. die in cleynen dingen mysdoen en in groten Ten sij dat dat cleyn dijnc van gheheilichden steden ghenomen is of dat ghewiet is Dese ordelt men mysdadich van sacraledien. Ende sonderlingen, die mijsdoen onder den abijt van geestlicheiden. ten si dat sijt beteren bij penetencien. sy werden geordelt van meerre pijnen. Ende hijr toe sprac hi [...] Haesten wij ons. Want

wij sullen over die brugge gaen Die ziel sechde. du salste daer over moegen gaen
overmids der gotliker machte Mer du en salter mij niet mit dij mogen overleiden
alsoe ic wane Die engel sechde. Ic en sal niet mytti overgaen. mer du salste bij di
selven overgaen Ende en salster niet ledich over moegen gaen Want du salster myt
dij over leiden een wijlde koe. ende mij die weder gheven over die brugghe. Doe
weende die ziele uutter maten seer ende sechde totten engel O wee mij, waer om
hevet mij hod gescapen dat ic dit lijden solde Ende hoe sal ic onsali\ghe

een koe daer overleiden. als ic selven in desen anxt niet en sal moeghen ontstaen Ten
sij dat mij die ontfarmherticheit gods helpt Doe sechde hoer die engel Gheden[c]
doe du inden lichaem waerste. dattu doe names dijns peterens koe. Doe antwoerde
sij: En gaf ic die koe niet weder. daer af du sprekes die sijn was Die engel antwoerde
hoer Du gaves sij weder. mer daer om wanttu er niet verbergen kondest. En hier om
en saltu deser pijnen niet voel liden. Want mijnre ist die quaetheit willen dant voldoen
al ist beide quaet voer gode Al[s] dit ghesecht was soe

sach die engel op die ziel. ende toende hoer die wilde koe ende sechde. Sich die [wilde] koe die du overleiden salste. Doe die ziel sach dat sij der pijnen niet ontgaen en mochte die sij verdient hadde. doe beweende sij ende bescreide hoer misdaet ende hielt die koe Ende sij pijnden sij hoer mit alre dreighinge te drijven over die brugge mit hoer Ende die beesten quamen loiende. ende verbeiden hoer spise die sij sagen comen op die brugge Ende doe dese ziele begonden hoeren wech an te gaen, soe [...] stont die koe. ende wolde mit hoer niet over gaen. Wat maeckten wijt lanck. Als die ziel stont soe viel die koe

ende als die koe stont soe viel die ziel Ende aldus wederkeert. soe viel[en] sij nu
ende nu. stonden sij beide op. tot dat sij quamen totten myddel vander brugge. Ende
doe sij daer quamen. soe sagen sij hem te ghemoet comen. den ghenen die de garven
droech. Ic segge dien. ende niet van dien die men secht Ende comende sullen sij
comen mit blijtschappen ende brengen hoer gerven Mer vanden ghenen die die
scrijftuere anders dreiget. Wee u die nu lacht want ghi sult weynen ende screien.
Want aldus quamen sij te moete al wenende. Niet als die ontfarmherticheit. ende die
waerheit Noch als die gherechticheit ende

vrede. die sich onderlijnghe kussedden. Ende die ziele die daer quam mitten garven. bat deser zielen dat sij hoer die brugge niet en becommerden ende weder keerde. Ende sij bat al dat [sij] bidden mochte dat sij hoer den wech niet en bename. dien sij een dele mit soe groten arbeide voldae hadde, Nochtant en mochte hoere gheen weder keeren noch om sien. Ende aldus stonden sij in droefheiden. Ende staende beblode sij die brugge mit hoeren bloede Ende doe sij lange stonden ende beweende hoer sunde. soe en wisten si niet hoe die een gecomen was voer den anderen Ende dese ziele doe sij over ghecomen

was. soe sach si hoeren engel den sij achter hoer gelaten hadde Ende hi sprac hoer toe mit sueten woerden ende sechde. Willecomen moetstu sijn. en rueke niet meer vander koe. want du en biste hoer niet meer sculdich. Mer die ziele toenden hem hoer voeten al clagende dat sij niet meer gaen en mochte. Doe antwoerde die engel Du salste ghedencken hoe snel dijne voeten waeren om bloet te storten Ende hier om solde van recht in dijnen wege wesen rouwe, druefheit ende onselicheit En hedde di gods ontfarmherticheit niet voergecomen Ende doe hi dit gesecht had. soe beruerde hi se. ende maecte se ghesont.

Ende alsoe ghinc hi voer Ende [doe] die ziele sechde. waer sullen wij nu gaen. Doe antwoerde die engel: Ene alte doncker pine ontbeidet onser tocoemste Wes name is frustinus. Wes herberghe wij in geenre manieren voer bij en moegen gaen Ende al is deze herberghe altoes vol gaste Nochtant begeert die weert noch meer gaste te vinden tot sijnen tormenten

Vander pinen der oncuysheit Die seste pijn

ENde doe sij ghinghen doer donckere steden ende droege. Soe sagen sij een apen huys dat alte groet was want het was enen hogen berch. ende et was ront als een

back oven Ende daer uut quam een vlamme die dusentich screden [verre] verbrande alle die zielen die sij vant Mer dese ziele die in enen dele alsulke pine gheleden hadde. sij en wolder in geenre manieren nare gaen Ende hier om sechde sij totten engel die sij leide. Wat sal ic onselige doen. Siet, wij maken der poerte der doot ende wie sal mij verloessen Die engel antwoerde Du salste verloest werden van deser butenster vlammen Mer du salste int huus gaen daer sij uut coemt Ende doe sij daer naerre quamen. soe saegen sij int mijddel der vlammen staen voer die poerte die duvelen die pijnres

Mit bilen. mit messen. mit sagen. mit retscapen an beiden sijden scerpe. mit beitelten. mit houwelen. ende mit sekelen die alte scarp waren. Mit speeten, mit spaden. ende [mit] anderen reitscappen. daer sij mede villen mochten of onthoefden of leede med af slaen Ende in hoeren handen was een groet deel zielen die alle dese dingen leeden die wij voer genoemt hebben Ende doe dese ziel sach. dat alle dese pijnen meere waren voel. dan alle die anderen die sij voer gesien hadde Doe sprac sij totten engel Here, ic bid oft di genoaget, verloese mij allene van desen pinen ende ic gheve di orlof dattu mij leveren salste

den anderen pinen. daer wij hier nae toe comen sullen Doe sechde die engel Dese pine is meerre dan alle die anderen die du voer ghesien heves. Nochtant salstu een pine sien. die boven alle manieren van pijnen geet Ganc, sprac hi. in dese pine. Want verwoede honde ontbeiden ende verwachten dijnre toecomst daer en bijnnen Ende die ziele wart alte male bevende. ende van bedruckenisse machteloes, sij bat den engel mit alre beden die sij mochte dat si dese tormenten ontgaen mochte. Mer sij en mochten hem niet af bidden Ende doe die duvelen sagen dat hem dese ziele ghe\gheven

was. soe liepen sij om hoer. ende veronweerden sij mit groten verwiten die sij hoer deden Ende mitten voersechden reitscapen sloegen si se [te stucken]. ende aldus worpen sy se int vuer. Wat sal ic seggen vanden ghenen. die binnen desen huusse waren Want daer bijnnen was weyninghe, druefheit ende rouwe. versuchtinghe, krysselinghe van tande. ende ghestadich vuer. Mer van buten macte men vast vuer. Daer was altoes giericheit ynne die niet en mocht vervult werden Noch daer en mocht niet versadet werden die grote gulsicheit Sij worden daer oec alte seer ghepint in

hoere schemten. Mer tegen die schemelheit. ende omlanc sachment kremelen van wormen Ende niet alleen inder wereltliker mannen ende wijven scheemte. Mer oec dat swaerre is ende ic sonder druefheit niet seggen en mach. men mach et oec vanden ghenen. die in den schijne der geestelicheit leveden. hoe wredelick de wormen daer in ghingen, alsoe dat sij an alle sijden soe moede waren van pinen. dat geen crachte en mochte ghenoech wesen om dat te lijden. Manne noch wijve. noch gheen abijt en was onghelijnt van desen tormenten Ende des ic mij ontsie [te segghen, daer toe dwinget my die mynne. Dat cloesterlic abijt van mannen ende wijve was in desen tormenten Ende] die schenen te wesen vanden

heilichsten religiosen die ordelde [...] men te wesen weerdich van meerre pijnen ¶
Doe dese ziele dese tormenten. ende deser gelijc die ongel[...]ic sijn lange geleden
had. Soe keerden sij weder in hoer selven ende beken[...]de hoer mijs\dadich ende
weerdich dusdanen tormenten ende pinen Ende doet onsen here ghenoechden als wij
ghesecht hebben. soe ghevoelden sij hoer uut desen pijnen te wesen ende en wijste
hoe. Nochtant dat sij in duysterheiden. ende inden scheme der doot was Ende doe
sij niet langhe daer en sat soe sach sij dat licht des levens, den engel die sij te voeren
leide Mer sij die seer

vervult was van bitterheiden ende van droefheit sechde tot hem. Waer om here [...] heb ic soe voel dusdane. ende soe grote pine geleden. Ende was is dat ons die wijse luede seggen. Van dat die werlt vol is der ontferm[her]ticheit des heren. Waer is sijne barmherticheit ende goedertierenheit. Die engel antwoerde ende sechde Och dochter, hoe voel menschen heeft die sentencie bedrogen die sij niet wael en verstonen. Want al is hi ontfermich, hi is oec gherechtich Die gherechticheit loent elken na sijnen werken Ende die ontfermherticheit vergeeft veel mysdaden die wrake weerdich sijn Ende om dine sun\den

soe lidestu gherechtelic dese pijnen Mer dan salstu gode dancken. alstu die pinen sien salste. die di got om sine barmherticheit vergeven hevet Oec waert sake dat god alle sunden verliete waer bij solde dan die mensche gerechtich sijn Ende ofte die mensche die pine niet en ontsaghe. Waer om dan solde hi laten te sundigen. Want wat noden waer dan. dat die ghebiecht hadden penitencie doen solden. waert dat sij gode niet en ontfruchten. Hier om soe ordiniert god alle dinc wael dat hi die gherechticheit voeget mit ontfermherticheit ende die ontfermherticheit mit gerechticheit Alsoe dat geen sonder

die ander wesen en sal. want [off] hi die sunders inden lichamen die ghene behoerlike penetencie en doen om sijne ontfermherticheit spaert. Nochtant liden sij hier rechtveerdelic om hoer verdiensten. overmits der rechtveerdicheit Ende al ist dat men die gherechten om hoer ghebreken als sij leven. af neemt gherechtlic desen tijtliken voerspoet. Soe geeft hem got als sij van hier scheiden bij ontfermherticheiden dat guet dat sonder einde blijven sal Hier in gaet oec ontfermherticheit boven gherechticheit Om dat van hoer gheen guet werck en blijvet ongeloeent. Mer hi vergyft voel quader werken. Want nye\ment

en is vry van sunden. noch oec een kijnt van eenre nacht Mer voel worter verloest van pinen. dat sij die scheme der doot niet en tast. Mer die ziele krech weder hoer crachten overmids desen verblidenden woerden ende sechde totten engel. Here, oft di genoaget omdat die woerde hier sijn van gherechticheit, als sij niet en verdienen te gaen in den poerten der doot. Waer om leidet mense dan ter hellen Die engel antwoerde hoer Ist dat ghi bekent die saken. waer om men die gherechtigen. die geen pine en verdienen te lijden. sij leidet om die pinen te sien. dat men licht hier om doet

Op dat als sij die pinen ghesien hebben daer sij overmids der ghenaden gods af verloest werden Dat sij des te meer verhetten sullen inder mijnnen ende love hoers sceppers. Aldus weder om ghekeert. soe leidet men die zielen der sunders irst totter heiliger glorie. Op dat als sij gesien hebben. die verdiensten die sij willens lieten. dat hoer druefheit als sij comen toe den pinen toe meerre sij. als sij gedencken sullen der glorien die sij te voeren hadden mogen verdienen. ende sij te meer also ghepint sollen werden Want gheen pine en is sware dan dat afscheiden van den godliken ansichte. ende der heiligen. ende engelen geselschap [...] Ende hier om was die priester den du over

die brugge sonder vrese sageste gaen gheleidet totten pijnen Op dat als hij dat ghesien had toe heeteliker solde bernen inder mijnnen gods die hem daer af verloest had. ende ter glorien geropen. Want hi was ghevonden een ghetrouwe wijs knecht. Ende hier om sat hij ontfangen die crone die god gheloeft hevet den ghenen die hem mijnnen Ende nae desen woerden sprac hij Om dat [...] wij [noch] niet ghesien en hebben alle der quader pijnen. soe suldi u haesten. dat wij comen om die te sien. die wij noch niet gesien en hebben. Doe antwoerde die ziele Op dat wij daer na weder sullen keeren ter glorien. soe bid ic di dattu haesteliken

voer gaeste ten pinen wart

Van[den] pinen der geenre die in geesteliken staet qualiken leven

ALdus ghinc die engel voer Ende sy sagen een beest die seer ongelic alle den anderen beesten was. die sij voergezien hadden Die twee voete had ende twe vlogelen Ende enen alten langen ha[1]s. ende enen isseren bec. Sij had iseren clauwen Ende uut hoeren monde quam een onlesschelijke vlamme. Ende dese beeste sat op enen putte die dick vervraren was Ende sij verslant alle die zielen die sij crigen konde. Ende doe sij in hoeren buke [overmits den pynen] teniet verteert waren. soe werp si se weder inden putte. die soe dicke vervroren was Ende daer worden sij

weder vernuwet [tot] den pinen. Mer alle die zielen beide van mannen ende vrouwen. worden kint dragende. die inden putte vielen. Ende aldus verswaert ontbeiden sij die tijt des ghebarens. Mer bijnnen worden sij gebeten ende ghepint in hoeren inaderen als slange biten. vanden kinde dat sij ontfangen hadden Ende aldus quamen die onseligen in dat stinckende water vander doder zee toe samen vervroren. Ende doe die tijt des gebarens quam. doe vervulden sij die helle mit kryssen ende mit roepen Ende aldus soe ghebaerden sij slangen Sij en gebarde [oec segge ic] niet allene die wijven mer oec de manne

Ende niet alleen doer die lede die de natuer tot alsulken dienst gesat hevet Mer oec doer die arme. ende die borste Ende sij quamen uut breken doer alle die leden. Ende die beesten die sij ghebaerden ende wonnen die hadden ysseren gloiende hoveden ende herde scerpe nebben. daer sij mede schoerden der geenre lichamen daer sij uut quamen Dese beesten hadden oec in hoeren sterten voel scarper nagelen die als angelen weder\haket waren mit welken sij staken die zielen daer sij uut quamen. Want doe dese beesten wolden uut comen. ende sij hoer stercten niet en mochten uuttrecken Soe en lieten sij niet hoer iseren gloiende nebben te steken in dat lichaem daer sij uut quamen tot dat sijt ontwee ghetrect hadden totten se\nenwen.

ende den bloten benen Ende aldus riepen sij te samen Dat ghekrisch vanden
ghesmolten isere. ende dat gheroepe van den zielen die dat leden quamen inden hemel
Alsoe dat die duvelen, al had oec in hen enighe voncke geweest der goedertierenheit,
sy solden te recht beruert hebben gheworden ter ontfermherticheit van medeliden.
Want in allen leden. ende inden vingeren waeren hoofde van menigerhande beesten.
die die lede aten totten senewen ende den benen. Sij hadden oec levendige tongen
als aspiden die al den mont ende ingheweide verteerde toe der longen Der mannen
ende der wijven sceemten waren ge\lijc

slanhen die hem den nedersten deel des bukes pinden te schoren. ende dat inghedoemte daer uut te trecken Doe sprac die ziele. Ic bid [u] segghe mij wat quaet dese zielen ghedaen hebben. dien men dese pine bereit hevet. die voel meerre sijn dan alle die pinen die ic noch ye sach Die engel antwoerde hoer Ic sechde dij hier voer Die ghene die in heiligen orden der geestelicheit dwalen dat men die tot den meesten pinen wijst Alsoe oec weder om ghekeert meerre glorie sijn vercrigen ist dat sijn mit sunden deser pinen niet en verdienen. Dit sijn die pinen der moniken. der canoni\ken.

der nonnen. ende de ander orden der kerken. Of die bij der platten. of biden habite gode liegen Ende hier om werden hoer lede vertrect mit manigerhande pinen. omdat si se niet en castiden van dat verboden was Want si scerpten hoer tongen als slangen om haer quade leven mede toe beschermen ende daer om ghevoelden si se bernende Ende die scheemte die men vander verbodenre oncuusheit niet en bedwijnghet. om die pine te vermeerden soe werden daer in ghevoedet wreede beesten Of sij worden bitende slangen daer ynne. Hier af hebben wij ghenoech ghe\secht.

Al ist dat dese pijnen sunderlinge der geenre sijn die seggen dat sij religioes sijn. ende niet en leven als sij solden Nochtant en sijn sijs niet alleen. mer oec alle die hem besmitten mot ongheorlofder oncuysheit. sullen dese pine lijden Ende hier om en salstu deser pijnen niet ontgaen mogen Want doe du inden lichaem waerste en ontsagest [du] di niet mit ongheorlofder oncuysheit toe besmitten. Hier nae quamen die duvelen mit gherusche ende grepen die zielen. ende gaven sij der beesten toe verslijnden Doe sij verslonden was, wat sij bijnnen den buke der beesten leet of inden stinckenden

putte om dat wijt ghesecht hebben. soe en willen wijt niet voernemen Ende doe sij nader voersechder pinen int ghebaren vanden slangen was Soe was bij hoer die geest der goedertierenheit ende sprac se goedertierliken an ende troeste se Comt, sechde hij, mijn vrindijnne. du en salste dese pine niet meer lijden. Doe beruerde hi se ende maecte se gesont ende [...] sechde hoer dat se hem volgede ten anderen wege wart Ende doe si verre aldus waren ghegaen. soe en wijsten sij niet werwart dat sij ghingen want sij en hadden gheen licht dan die claerheit des engels. Ende sij ghingen doer eise\like

steden. die voel harder waren dan die vorste [...] wegen Want die wech was herde nauwe. ende altoes nederwart gaende Als vanden oversten eens alten hogen berges in een diepe dal Ende soe sij meer nederwarts ghinc soe sij mijn hopenede weder te keren ten leven wart

Die viij pine

Hier om sprac die ziele Ic bidde want wij alsoe voel quader tormenten voergesien hebben datmen ghene quader en mach sien. Mer noch soe dencke ic werwarts dese lange wech aldus nedergaende leidet Die engel antwoerde hoer ende sechde. dese wech leidet tot der doot wart

Ende die ziel sechde Al is dese wech alte nauwe ende haert. ende wij daer nyement in ghesien en hebben dan ons. Wat ist dat die ewangeliste secht. Die wech is wijt ende breet die totter doot wart leidet. ende daer gaen voel lude in Die engel sechde hem weder Van desen wege en sprac die ewangeliste doe niet. mer vanden ongeorlofden ende vulen wertliken [...] wege ende leven Want bi dien wege. soe coemt men tot desen wege Dus ghingen sij veer ende arbeide boven maten. ende quamen tot enen dale Ende sij sagen daer smytten. daer men grote screyi[n]ghe in hoerden. Doe

sprac die ziele Here hoerstu dat ic hoer Hij antwoerde Ic hoert ende wetet. Die ziel sechde: Wat name heeft dese pine Die engel sechde. Dese pine heit vulcanus Overmits wes behendicheit voel menschen sijn ghevallen Ende vallende werden sij van hem ghepijnt Ende die ziel sechde Mijn here, sal ic oec die pine lijden. Hi antwoerde Ja du Ende doe hijt ghesecht hadde doe ghinc hi voir hoer. Mer al wenende soe volgede si hem Ende doe sij ter steden ghegaecten. soe quamen hem die pinres [...] te gemoete mit gloienden tangen Ende want die engel swech soe naemen si die ziel die hem volgede ende hielden

se. ende worpen se in enen bernenden oven ende bliesen mit blaesbalgen. alsoe
alsmen yser plech te purgieren Tot dat die zielen al. die daer branden toe niete worden
Ende doe sij alsoe ghesmolten waren dat sij anders niet en schenen te wesen dat vuer
Soe doerstack men se mit iseren gloienden drietackenden grepen Ende leechden se
op enen anbeelde ende smeden se mit hameren hent datmen XX of XXX of hondert
zielen in enen cloet smede. Ende nochtant dat swaerre is soe en storven sij also niet.
Wat sij begerden den doot. ende en mochtens niet vinden Ende die pinres spraken
tot malcanderen. En ist niet ghenoech

Ende die andere int [ander] huys antwoerden Werpt se ons toe dat wijt sien moeghen oft ghenoech sij Ende doe si se over worpen soe ontvingen sij die ander in yseren tangen. eer sij der eerden nakeden. Dese worpen si oec int vuer als die irsten deden Ende aldus worden die onseligen. nu hier ende nu daer geworpen Ende over al worden sij gepijnt ende verbrant tot dat hoer vel ende vleisch. bene ende senen als assche verteert worden ende in een vlamme vuers Doe die ziel lange in deser pinen gheweest hadde Soe quam die engel bi hoer ende begreep se als hij plach van midden des vuers. ende begonde te seggen. Hoe bijstu daer an. was di niet [soe]

suet die oncuyscheit des vleischs dattu daer om soe grote [ende soe voel] pine moeste lijden Ende sij en mochte hem niet antwoerden want na dusdanen pinen en had sij ghene macht te spreken Hier om doe se die engel sach alte seer vermoeit soe sprac hi guedertierlic tot hoer ende sechde. Werdet vrome. Want onse here leidet di ter hellen. ende brenget di weder van daer. Hier om wes starck. Want al sijn die pinen quaet die du gheleden heves tot nu toe. sij sijn meerre daer du van verloest salste werden. Ist nochtant datte[t] onse verloser wil Want hi en begeert niet den doot der sunderen. mer dat sij leven ende beke\ren

Ende hier nae sprac hi Alle die gene die du tot noch ghesien heves die ontbeiden gods ordel. Mer dese die noch hier nederwart sijn die sijn geordelt. Want noch en bistu niet ghecomen te nederster hellen Ende hi nam sij als hi plach. ende starcte sij ende beval hoer an te gaen den anderen wech

Die ix pine ende die leste. dat is die gront van der hellen

DOe sij te samen ghingen. ende onderlijnge te samen spraken Siet soe quam haestelike anxte der zielen in ende onverdrachlike kelde ende meeren stanc dan sij te voeren ghehadt hadde Donckerheiden die ontellic meere waren. dan sy te voeren ghesien hadde. moeynisse ende ver\driet.

Alsoe dat hoer docht dat alle die fundamenten der we'relt beveden Also dat sy ghedwongen wart den engel die voer hoer ghinc te seggen Och mij here, wat ist dat ic qualiker ghestaen kan dan ic ghewone pijn. Want ic pijn soe seer verveert dat ic niet hebben en kan den geest toe spreken. Ende doe sij staende ontbeide die antwoerde des engels. want si en mochte van groten anxt hoer niet verrueren. Soe ontfoer hoer die engel haestelic. ende sij en mochtet niet meer sien. Ende doe dese onselighe ziel sach. dat sij voel verre was van allen sunderen. die sij te voeren ghesien hadde. |152d ende dat si hoers lichtet beroeft was. ende van allen troest. Wat mocht sij anders dan wanhopen van gods ontfermherticheit. Want als salomon secht. soe en was inder hellen noch wijsheit noch konste. derwerts dat die ziele wanderde. Ende hier om en had sij ghenen raet. als hoer die hulpe gods ontbrack. Ende doet een tijt vergaen was ende sij alleen in aldus groten vresen was. Soe hoerden sij dat gheroep. ende krijssen van eenre groter scharen. ende soe anxteliken donreslach. Dat onse cleynheit dien niet en mochte ontfaen. Noch der zielen tonge. Alsoe die man sechde, en mochte vertellen. Hier om soe sach sij al omme

of sy in enigher manieren sien mochte. Van wanne hoer alle dese dingen weeren gekomen Doe sach sij enen vierkanten putte als een water cisterne Cisterne dat is een onreyne putte. die tot hem trect ander vlietende vochticheiden van boven comende der men quit wesen wil. ende daer in gheleidet werden Dese putte warp uut hem ene stinckende columme vuers ende rokes Ende die columme [...] reichte op tot den hemel Ende in die vlamme was een alte grote schare van zielen ende van duvelen die opwärts vlogen als voncken mitter vlammen die op voer Ende als die roke verghinc soe vielen sij weder mijtten duvelen

in den putte toe den gronde toe. Doe die ziel dit grote ghesicht sach. des wolde si achterwarts gaen mer sij en mochte hoeren vote vander erden niet heffen Ende doe sij dicwil hoer des van anxte pinde te doen. Ende sij sach dat sijs niet doen en conde als sij wolde. Soe waert sij mit groter verwoetheit verhettet tegen hoer selven. ende mit hoeren nagelen schoerde sij hoer wangen. ende riep: We mij, waer om en starfic niet. Ende waer om en wolde ic onsalige den scrijftuere niet geloeven. wat verwoetheit bedroech mij Doe die duvelen dit hoerden die mitter vlammen op quamen soe omstonden si se alte hants mitten getouwen. daer [si]

die onselige zielen mede totter pinen wart trecten. Ende sij stonden omtrint hoer als bijen ende barnden als vuer in doernen Ende riepen alle mit eenre stemmen aldus O onselige ziele. die weerdich byste [der] pinen. wanne bistu hier ghecomen Du en heves noch niet gheprueft wat pine is Noch salstu sien die pinen die dine werken verdient hebben. daer du niet en salste moghen uut comen Mer altoes levendich barnen in pinen Du en salste niet moegen vinden enigen troest of enige toevlochte. of enich licht sien Du en salste nummermeer mogen hopen enige hulpe of ontfermherticheit. Want du bist gecoemen totten

poerten der doot ende men sal dij voeren sonder beiden ter nederster hellen. Die di hier ghebracht hevet die heeft dij bedrogen. hi verloes di of hi mach van onsen handen, du en salsten nummermeer sien. Wes serich, onselige. ende wes druevich. weyne. roepe ende hule Du salste weynen mitten wenende ende screien mitten scriende Ende ewelic salstu barnen mitten bernenden. Want nyement en is die dij wil. of mach verlosen uut onsen handen Ende sy spraken onderlinge: Wat ist dat wij lange beiden, trecken wij dese ziele. ende toenen wij hoer onse nydicheit. ende gheven wij se lucifer Aldus wettede si hoer wapen

ende drechde si mitter ewiger doot Ende dese geesten waren swart als kolen. ende hoer ogen waren barnende als lampen mit vuer. Hoer tande waren wijt als die snee. Ende hadden sterten als schorpionen Ende hadden ysseren cla\wen haerde scharp Ende sij hadden vlogelen van ghiren Ende doe sij hem beromden dat [sij] dese ziele sonder beiden mit hem nemen solden. Ende sij hoer die weynende songen een liedeken der doot. Doe quam daer die geest des liches. Ende hij vertroeste dese ziele [mit woerden] als hij plach Ende sechde: Verblijt ende wes vrolic, dochter des liches wanttu salste vercrygen

ontfarmherticheit ende niet ordel. Want du salste die pinen sien ende niet meer lijden

Van lucifer den prince der donckerheit Ende vander nederster hellen

COM, sechde hi, ende ic sal dij toenen den quaetsten viant den die menschen hebben
Ende hij ghinc voer tot dat sij quamen ten poerten der hellen Ende hy sechde hoer:
Com ende sie Nochtant saltu weten. dat hem die hier sijn gheen licht en schint.
nochtant saltu se mogen sien. [...] ende sij en sullen dij niet mogen sien Doe ghinc
die ziele naerre ende sach den gront vander hellen Ende hoe [...] manigerhande ende
hoe grote pine ende tormenten sij daer

sach. al had sij hondert hoofde. ende elc hoeft hondert tongen si en soldet in geenre manieren al moegen seggen [...] Mer een luttel daer af dat ons [...] dese Tondalus sechde en weer niet orberlic als mij dunct achter gelaten Hi sach den prince der donckerheit, den duvel. die viant is des menscheliken geslechtes. Die meerre was in groetheit. dan alle die beesten die dese ziele voer gesien had Ende hi en mochte die groetheit sijns lichaems nergent bij geliken of rekenen. Noch dat wij van sijnen monde niet en hoerden. en sullen wij ons niet onderwijnden te seggen. Mer alsulc als wij van hem hoerden

en sullen wij niet achterlaten Dese voersechde beeste was swart als een raven Ende had forme na eens menschen lichame van den voeten totten hoveden behalven dat sij alte voel hande hadde. ende enen stert Dit vreselike ongehuere diere had dusentich hande ende niet mijn Ende elc hant was hondert palmen lanc ende tyen palmen breed Ende hadden clauwen die langer waren dan ridder speren Ende hij had soe voel voeten ende alsulke clauwen daer aen Ende alten groten bec ende lanc Oec had hi enen alten scharpen stert ende lanc mit alte scarpen nagelen doersteken om die zielen daer mede te pinigen Ende dese vreselike

beeste leget langes op enen iseren roester daer bernende colen onder sijn Die een ontellike schare van duvelen mit blaesbalgen bliesen Omlanc hem is alsoe grote schare van duvelen. ende van zielen dattet nyement geloven en mochte dat die werelt van beghijnne soe voel zielen ghehadt hadde Dese voersechde viant leget gebonden an alle sijnen leden an yseren ende metalen kettenen. die gloien ende herde groet sijn Ende als hij aldus wentelt inden colen. en over al verbernt. soe wort hij myt alte groter nydicheit ontsteken Soe keert hi vander eenre sijden op die ander Ende reict alle sijne hande uut in die grote scha're

vanden zielen Ende als hij alle die handen vol hevet [...] soe druct hise Ende alsoe een dorstich rustier wijndruwen wringet alsoe wrijngt hi se ontwe. Alsoe dat hem gheen ziele ontgaen en mach ongewondet, hij en wringet hoer dat hoeft. of die voete of die hande af. Want da[n] blaest hi als of hi versuchtende ende daer mede verstroeit hi die zielen in allen siden des vuers Ende te hant worpt dan die putte boven uut stinckende vlammen daer wij voer af ghesecht hebben Ende als dese wrede beeste hoeren adem weder tot hoer haelt. soe trecket sij weder tot hoer alle die duvelen ende die zielen die si te voeren uut ghedreven hadde die vallen mitten roeke. ende mit den swevel in sijnen mont

ende hij verslijnt sij Ende wat zielen sijnen handen ontvlien di[e] trect hi mit sinen sterte Ende aldus dese onselige beeste altoes stekende wort sij geslagen Ende sij die den zielen pine doet wort aldus inden pinen ghepint Doe dese ziele dit sach soe sprac sij totten engel Mijn here, ic biddij wat name hevet dese beeste Die engel antwoerde ende sechde. Sij heitet lucifer Ende sy ist beghinsel vanden creaturen gods Die daer wandelden inder weelde des paradijs. Weer hij ontbonden hi solde den hemel ende die eerde. ende tot der hellen toe alle dinc verstoeren Ende dese scharen sijn eens deels engelen der donckerheit ende sathanas dienres Ende een deel sijn van

adaems kinderen die geen ontfermherticheit verdienen sullen Want dit sijn die ghene ontfermherticheit en hopen van gode Ende hier om hebben sij verdient dusdanen pinen mitten princen der donckerheit te lijden sonder einde. Want sij en wolden hem niet holden anden here der glorien mit worden ende mit wercken die hem verdiende dat guet sonder einde. Dit sijn si die te hants verdoemt sijn. Mer sij ontbeiden noch voel diere die beloven wael te doen mit den worden. mer sij wederseggent mitten wercken Dusdane tormenten sullen sij lijden die cristum loechenen Of der genre werken doen die oen loechenen Als over\spoelres.

Manslacters Dieve. Rovers Ende hoveerdigen. [...] die niet en doen weerdige penitencie. Mer sij lijden irste die mijnste pine. die du voer ghesien hevest. ende dan brenct men se hier tot desen, vanden ghenen die hier eens in comen en mogen nummermeer uutcomen Hier sullen oec prelaten. ende die mechtigen vander werelt, die om werlike saken boven begeren te wesen, lijden sonder einde dese pine Dien hoer macht ghegeven is om wael te regieren of te corrigieren die onder hem sijn ende hoer macht niet en oeffenen inden ghenen die hem bevolen sijn als si solden. Hier om roept die scrijftuere Die machtighe sullen mechtighe pijn

lijden. Doe segede die ziel: Om dattu segeste dat hem die macht van gode is ghegeven waer om liden si dan om die macht Die engel sechde. Die macht die van gode is. en si niet quaet. Mer dat menre qualic ghebruket dat is quaet Ende die ziel sechde Waer om en ghift die almechtige god die macht niet altoes den gueden. Op dat sij sijn onderhoerigen beterde. ende sij boven hem ware. als si schuldich te doen weren Die engel antwoerde. Somtijt neemt men die macht den gueden. om der ondersaten wille. want die quaden en verdienen niet guede regieres te hebben. Ende sulken tijt om der gueder wille. om dat si te sekerliker voersien

die selicheit hoerre zielen Ende die ziele sechde Ic solde geerne weten Om wat saken die beeste heit prince der donckerheit. Want sij niement en mach beschermen. noch hoer selven verloesen Die engel sechde Die beeste heitet prince niet om [hoere] macht. Mer om die irste stede die sij hevet inder donckerheiden. Want al hevestu voel pinen voer gesien. die achtmen alle als niet. Als men se tegen dese grote pinen rekt Ende die ziele sechde. Aldus ordel ict oec sonder twijvel. Want allene desen putte te sien ende den stanc daer af te lijden. verstuert ende verswaert mij meer dan alle dat te lijden dat ic voer geleden hebbe Hier om bid

ic di dattu mij haestelic van hier leides oft wesen mach. Ende en laet mij niet langer ghepint werden Want ic sie in desen tormenten mijn maghe. ende voele van mijnen ghesellen die ic bekenne van welker gheselschap ic te verblijden plach inder werelt. Van welker geselschap mij hier seer gruwelt. Want ic weet voerwaer en hadde mij gods ontfarmherticheit niet gheholpen. soe en solde ic overmids mijne verdienste dese tormenten niet mijn geleden hebben dan sij Die engel sechde Com o salige ziel ende keer in dijn ruste. want die here hevet wael bij di gedaen. Want desen pijnen en salstu niet meer liden ten sij dat du sy noch verdienste

[...] Hoe sij vander hellen opwart gingen ende die mijnste purgacie sagen

Die ziele keerde hoer weder ende volgeden den engel die voer ghinc Ende doe sij verre ghingen. soe verghinc die stanck. ende donckerheit Ende hem apenbaerden dat licht, die anxt wert verjaget. die sekerheit quam weder Si aflegede die voerleden droefheit Die ziel waert vervult mit blijtschappen ende vrolicheit Ende hoer verwonderde dat sij soe haestelic verwandelt was ende sechde Mijn here, ic bidde, segge mij hoe ist dat ic mij soe haestelic bevole verwandelt. Want ic was blind. ende nu sie ic. Druevich ende nu bijc ic blijde Ic

leet alle den wech doer onverdrachtliken stanck. mer nu en bevoele ic ghenen quaden ruck Ic was seer verwert mer nu pijn ic blide ende seker Die engel antworde ende sechde Genebedijt moetstu sijn ende verwonder dij niet. Want dit ist verwandelen der rechterhant gods Want doer enen anderen wech sullen wij weder keeren in onse lantscap. Hier om benedie god ende volge mij Doe sij ghingen do sagen sij een alte hogen muere Ende bijder mueren vander sijden daer sij comen waren daer was een grote schare van mannen ende van wiven. die den regen ende den wint leden

ende doechden Dese waren herde droevich. ende sij leden honger ende dorst. Nochtant hadden sij licht ende leden ghenen stanc Doe vraechde die ziel. Wie sijn dese die in dusdaniger rusten sijn. Die engel antwaerde Dese sijn quaet mer niet herde quaet. Want sij hielden hem eersamlijc. mer dat tijtlic guet en gaven sij niet den armen alsoe sij schuldich te doen waren Ende hier om moeten sij somyge jaren lijden den regen. ende dan salmen se leiden tot eenre gueder rusten

hoe sij voer int paradijs gingen

ENde sij ghinghen een luttel ende quamen tot eenre poerten. Die bi hoer selven tegen

hem op loeck Ende doe sij daer in ghegaen waren. Soe sagen sij een schoen velt waelrukende dat mit schonen blomen stont lichtende ende wijt ghenoech. Ende daer was een grote schare van zielen die nyement en had moegen tellen Ende die scharen van mannen ende van wijven verblidende [hoer] Daer en was gheen nacht. ende die sonne en ghinc daer niet onder Ende daer is een fonteyne van levenden wateren Ende dese ziel na soe grote bitterheit die sij te voeren hadde geleden. soe verblide sij soe seer in dese sueticheit van desen schonen velde. dat sij myt groter ynnicheit roepende wart aldus Die name des

heren sij ghebenedijt van desen nu tot in ewicheit. die mij verloest hevet vander poerten der hellen. nae manichvoldicheit sijnre ontfermenissen. ende heeft mij in gebracht in een deel vanden heiligen love. Hier om bekenne ic alte waer wesende die woerde der heiliger scriftueren. dat nye oghe en sach. noch ore en hoerde. noch in menschen herte nye en quam. dat god bereit hevet den genen die hem mijnnen. Ende [sy] sechde den engel toe Ic bidde, segge mij welker sielen ruste is dyt Ende wat namen hevet dese fonteyne Die engel antwoerde hoer. Hier wonen die gueden Mer die niet

herde guet sijn Die verloest sijn vander pinen der hellen. ende noch niet verdient en hebben ghevoecht te werden mit den geselschap der heiligen Ende die fonteyne die du sietste. heit die levende fonteyne. Soe wie van desen water gesmaect. hy sal ewelic leven ende hem en sal nummer dorsten

Vanden Coninghen Concober ende Donacus

DOe sij luttel voert ghingen soe sagen sij sommyge menschen die dese ziele becande onder welc dat waren kantaber. ende donatus die coninghen. Ende doe [die ziele dese sach] soe verwonderde hoer die ziel ende sechde. Wat ist [here] dat ic sie Dese manne waren in hoeren leven herde wreet ende onderlinge viande Ende myt wat

verdienen sijn sij hier gecomen. of hoe sijn sij vriende gheworden Die engel antwoerde ende sechde. Voer hoerre doot hadden sij berouwenisse van deser viantschap Ende hier om en reket men sij niet ter mysdaet want die koninc konthaber quellede lange Ende hi lovede monnick te werden blef hij te live Ende die ander was manich jaer gevangen. Ende al dat hi had gaf hi den armen. Ende hier om gheduert sijn gherechticheit in ewicheit Mer du salste al dit vertellen den ghenen die leven. Ende sij ghingen voerwarts

Van conick karmathus huus

ENde doe sij een luttel voerwaerts ghingen. soe sagen sij een [...] huus wonderlic
versciert Ende die wande ende elcke ghestichte daer af waren van finen golde, van
silver ende van allen manieren der kostelre ghesteenten. Mer daer en waeren gheen
vinsteren [an]. noch doeren. Ende nochtant alle die daer in gaen wolden die ghingen
daer in Ende dit huys was binnen alsoe claer Als offer niet alleen een sonne in
gheschenen en had mer voel sonnen Ende het was herde wijt ende ront. ende mit
genen colommen ondersat Ende het was bynnen ghefloert

mit golde. ende duer stenen. Doe die ziel genoechte had in desen ghetymmere. soe sach si al om ende [...] sach enen guldene stoel. die versciert was mit perlen. Ende sy sach den coninck kormathum, hoeren here, inden throen sitten ghecledet mit sulken clederen. daer hy nye mede gecleet en was. noch geen coninc vander werelt en mocht gecleet werden Ende doe dese ziele verwonderde een luttel staende bleef Soe quamen veel persoenen in dat huus mit ghiften tot den coninck Ende elck gaf hem sijn gaven mit blij\scappen

Ende doe sij lange stonden voer den coninck [hoeren heer]. Want hij was hoer heer
doe sij beide levede in deser werelt Soe quamen voel priesteren ende diakone hoechlic
gecledet als ter myssen. beide mit sidene casoffelen ende myt anderen ghewade herde
groet Ende men vercierde over al dat conincklike huus mit wonderliker
behae[...]gelheiden. Si settede nappen ende gulden. ende silveren koppen. Ende
elpenbenen bussen op tresoren ende op tafelen Ende aldus vercierde men dat huus.
Als of geen meere glorie en weer inden rijcke gods. dat schijnen

mocht dat dit genoeg weer Ende alle die daer diende quamen voerden coninck. ende sechden al knielende. Want du salste eten den arbeit dijnre hande. Salich bistu ende wael sal dij wesen. Doe sechde die ziele tot den engel. Myn here, ic verwondere waer om dat dese coninck so voel dienes hevet. Onder den welken ic niet ghemerken en kan die hi had doe hi levende inden lichaem was

Ende hoerstu niet hoe dese ropen en seggen Want du salste eten den arbeit dijnre hande Salich bistu ende wael sal dij wesen Die engel sechde Alle die du sieste sint cristus armen. ende pelgreme dien die coninck deilde sijne tijtlick guet. doe hij

inden lichaem was Ende hier om loent men hem hier overmits [...] den ewigen lone
sonder einde Ende die ziele sechde Ic solde geern weten Of dese mijn here enige
pine geleden hevet. nae dat hi vanden lichaem was verscheiden. ende ter rusten
gecomen Die engel antwoerde. Hi hevet ghepint geweest. ende noch lijdet hi alle
dage. ende sal noch lijden Ende hij sechde voert Ontbeiden wij een luttel ende du
salste sine pine sien. Niet lange doe sy beideden. soe wart dit huus doncker Ende
alle die daer in woenden worden

[...] bedrueft. ende die coninck [wart verstoert]. Ende al wenende stont hi op ende ghinc up Ende als dese ziele hem volgede. soe sach sy [...] dat alle die schare die sij te hemel wart. ende ynnichliken onsen heren bidden seggende Here almechtich god. als du wils ende wetes, ontferme dijns knechtes Ende die ziele sach den coninc tot den navel toe staen inden vure. Ende vanden navel voert opwarts was hij geledet mit enen haren clede Doe sprac die

ziel tot den engel. Hoe lange sal hij dit lijden Die engel sechden. Alle dage lijdet hij dit drie uren lanc. ende xxi uren rustet hij Die ziele sechde. Here, waer om is hi gheordelt weerdich tot desen pijnen Die engel antwoerde. Hier om lidet hi dit vuer totten navel toe. om dat hi dat sacrament der echtscap besmitte. Ende vanden navel voert opwärts soe lijdet hi die hare. Want hi beval enen greve doot te slaen beneven den heiligen pa\tricius. ende brack sijnen eyt. Want alle sijn sunden sijn hem vergeven sonder dese twe Ende hier na sechde hi: Gaen wij opwärts. Ende doe sij een alten

hogen muere ende herde schoene

van eenre mueren die silveren was

DEse muere was silveren ende seer clare. ende schone. Mer sij en sach daer gene porten an. Nochtant en wiste sij niet. hoe hoer die moegentheit gods daer in leide Ende sy sach al omme. ende sach der heiligen [chore] verblidende mit god seggende. Gloria si dij god vader Gloria sij di god soen. gloria si di god heilige geest Ende daer songen mannen ende wiven die waren ghecleidet mit preciosen witten clederen Ende waeren herde schoen sonder smette. ende sonder rimpe. Vrolic, verblidende ende vervrouwende altoes Guedertieren inden love der heiliger ewiger drievoldicheit Ende die wytheit

van hoeren clederen. was als nye vallende snee. daer die sonne op schint. Ende die manigerhande stemmen die te gader songen gaven suet gheluyt. Hem allen was een gelike claerheit, vroude, mynnentlicheit, blijtschap, schoenheit. eersamheit, ghesontheit. ewicheit Eendrachticheit ende caritate Mer wat sal ic seggen vanden rieke deses veldes daer dese in waren. Want dese rieke gaet boeven alle rieke ende specien. die alte [...] suete ende ghenoechlic roeck Daer en was nacht noch droefheit Ghecleedet

mit mijnnen waren sij heet Doe sprac die ziele. Ic bidde dij here dattet di lief sij. dat wij in dese ruste bliven. Die engel antwoerde: Wael moet dij sijn Al schijnen dese groet nochtant saltu meerre lone der heiligen sien Die ziele sechde Here, welker ziele lone sijn dit Die [...] engel sechde Der geenre die in echtscap sijn, der mannen ende der wijven. ende hoer echtscap mit overspoel niet en besmiten Ende oec hoer ghesinde wael regieren naest hem selven Ende hoer tijtlike guet den armen. ende den pelgheren. ende der kerken cristi mede deilen Tot desen sal

die gerechte richter seggen inden dage des ordels Comt ghebenedide mijns vaders.
besittet rijcke dat u bereit is van beghijnne der werelt. Want ic had honger ende ghi
gaeft mij teten Ic was dorstich ende ghi gaeft mij drincken Ic was ellendich. ende
ghi [...] herberchden mij Die ontbeidende die heilige hope ende die tocoemste vander
glorien des groten gods [...] werden sij vertroest in deser rusten verblidende sonder
einde

Ende hi sechde tot hoer Wij moeten noch opwart gaen ende besien die blijscappen
die daer sijn Die ziel sechde Here,

heb ic gracie vonden in dijnen ogen. soe doe mij blijven in deser rusten. Ic en wil niet hogher opwart gaen oft dijn sij. Want mij ghenoeget hier herde wael te blijven Ic en suecke noch ic en rueck, noch en begeere bet te hebben Die engel sechde. Al en hebstuus niet verdient. nochtant saltu meere blijtschap sien dan dese. Ende hier om ghijngen sij voert. ende arbeide niet voel want ten docht hem geen arbeit Ende hem allen daer sij doer ghingen in alle den scharen. mit gheneichden hoefden. mit bliden ansichten. ende mit groter blytschap

quamen sij hem toe moeten Ende noemende myt hoeren name. soe gruetende sij se ende danckten gode die sij verloest had ende sechde. Lof sij di koninc der ewiger glorien. Here die niet en wil den doot des sunders mer dat hi leve ende bekere. Die om dine grote barmherticheit geweerdicht heves dese ziele te verloessen vander pinen der hellen Ende die te versellen mitten gheselschappen dijnre heiligen

Vander guldenre mueren

ENde doe sij aldus doer voel gheselscaps gecomen waeren. Soe sagen sij een ander muere soe ho\ghe

als die ierste was. Ende van finen golde herde claer Soe wat sielen die dat sach die had meerre genoechte alleen in dat blincken vanden golde dan in alle der glorien die sij voer gesien hadde Ende doe sij doer dese muere ghingen als si doer die irste daden. so sagen sij daer voel sittene. die gemaect waren van golde ende van perlen. ende van allen manieren van preciosen stenen Ende die overdeect waren met herden duerberen sidenen clederen Daer olde manne ende wijven op saten. die gecledet waren mit sijdenen clederen ende witten stolen ende

mit cronen ende mit allen scierheiden Dat die ziele nye alsulken gesien en hadden noch gepeynsen en mochte Elc van hem allen hadden aensichte blenckende als die sonne schint toe middage Ende hoer haer was gelic den golde Ende sij hadden gulden cronen op hoer hovede. ende mit alsulken stenen versiert Ende oec waren lectrijnen van golde voer hem daer boke op lagen bescreven mit guldene letteren Ende sij songen onsen heren alleluia mit [...] enen nyen sange. ende mit soe sueten melodien. dat een ziel die hoer stemmen eens hoerde. dat sij al verdriet dat voergeleden were

vergeten moest Aldus stont die ziel in die stede. daer sij den irsten sanc gehoert hadde. ende die sittende gesien had mit wonderliker ghenoechten Doe sechde die engel tot hoer Dit sijn die heiligen die om gods testament hoer lichame over gaven. ende hoer stoelen in des lams blode dwogen. Dit sijn si sechde hi. die in suverheiden leveden. Die tot enen tijden die scholt des vleisches betaelden. ende die ander tijt hoers [...] levens overbrachten inden dienste gods. Of om cristus wille worden ghemartelit. Of hem selven crusten mytten sunden. ende

mit den vuelen ghenuechten Ende soeberlic. gherechtelic. ende goedertierlic leefden
Hier om hebben sij verdient die crone der verwijnninge Dit sijn heilige mannen ende
vriende gods geworden

Die glorie vanden heiligen moniken nonnen ende canoniken

MEr doe deze ziele ernsteliken om sach. Soe sach sij als scharen. ende voel tenten
van purpere. ende mit silver ende mit sijdene in wonderliker kostelheit ghemaket.
Daer in songen orgalen Cymbalen. herpen. bongen ende ander manieren van sueten
geluede. ende sij sechde totten engel. Dese tenten ende pauwalionen. wat zielen

hoeren sij toe Die engel sechde Dit is der heiliger moniken ende nonnen ruste Die blidelic ende mijnlic volgede hoere ghehoersamheit ende voldeden sij die sij hoeren oversten ghelaeft hadden. Die meer verbliden onder te wesen dan boven Die hoeren eigenen wil lieten. ende eens anders wille deden Soe dat sij ghewaerlic moegen seggen. Du setteste menschen boven onse hovede Wij ghinghen doer vuer ender doer water ende du heves ons uut gheleit in vercolinghe Die in dien tijden dat sij inden lichaem sijn hemelsche dinge smaken. ende hoer tonghe wachtede niet alleen van

quaden spreken mer oec om die mijnne des swyghens soe breidelen si se somtijt van gueden spreken Di[e] tot onsen here seggen moeghen. Wij hebben gheswegen ende sijn veroetmodiget. swygende van goede. ende mytten hoeren waren wij dij ghehoersam. Dusdane menschen hebben tronen ende pauwelionen. daer sij sonder afflaeten in sijnghen. ende loeven onser [alre] verloeser ende den ghever alles guedes. Doe sechde die ziel Ist dij lief. soe wil ic daer naerre gaen ende sien die ghene die daer bijnnen sijn. Die engel sechde: Het is mij lief dat du se sieste ende hoer\ste.

Mer du en salste niet tot hem in gaen Want dese ghebruken die tegenwoerdicheit der heiliger drievoldicheit. Ende soe wie eens tot hem in gaet hi verghit alle dat voerleden is ende en wort nummermeer verscheiden vander heiliger gheselschap. Behalven een joncfrou die verdiende te werden ghevoeget mitten choren der engelen. Doe ghijnghen sij daer naerre Ende sagen daer bijnnen moniken ende nonnen die waren gelijk den engelen Ende hoer stemmen schenen in sueticheiden ende ghenoechlicheiden boven al instrumenten van sueten geluede Ende al wast dat alle die zielen die sij te

voeren had ghesien mit seer grooter clærheit blinckende Nochtant ghinc dese clærheit en hoer ghenoechlike roeke ende dat suete geluut boven alle die glorie die sij voer ghesien hadde Alle die instrumenten gaven hoer geluut sonder iements arbeit. Mer boven alle dese sueticheit soe ghync sueticheit vander geesten stemmen Ende sij en hadden in hoeren stemmen lude op te heffen ghenen arbeit Want sij en schenen hoer lippen niet te rueren Ende sij en rukende oen niet op te heffen totten instrumenten [der] sueten gheluude. Nochtant gaven [sij] gheluut alsoe een iegelic wolde want dat firmament

te dat boven hoeren hovede was luctede seer Ende daer aen hingen kettene nederwart van fijnen golde. Daer onder waren ghemenet roedeken van silver mit herden schonen manigherhande menghinge te gader gemaket. Daer aen hingen gulden nappen, fiolen, cymbalen ende schelleken, lelien ende dreiende scijven van golde ende onder dese dingen vloech een grote schare van engelen die gulden vloegelen hadden Ende mit lichten vloge vliegende onder den kettenen. die alte suete geluut den ghenen gaven die dat hoerden

Van eenen groten boem. ende die zielen die daer onder saten dat die kerke beteikent

ENde doe die ziele dit siende grote genoechte hadde ende sij wolde blijven staende. soe sprac die engel: Mercke Ende sij sach alten groten boem ende wijt Ende had herde gruene loveren ende blomen Ende herde drechtich van allen vruchten [...] Ende inden telgeren des boems. onder die loveren woenden voel voegelen van manigerhande verwen. ende manigerhande sange sijngende. Ende onder den boem wiessen oec lelien ende rosen herde voel Ende alle manieren van waelrukenden kruden ende specien Ende onder desen boem waren voel manne ende wijve sittende in guldenen [ende]

elpenbeynen setelen Die loveden ende benediden gode sonder aflaeten. voer alle sine gaven ende waeldaden. Ende elck van hem had op sijnen hovede een gulden crone. die [...] wonderlic versciert was Ende in sine hant een gulden [...] rode Ende sij waren mit sulken clederen gecledet. als te voeren die moniken gecledet waren. Dese ziele [...] keerden hoer ten engel wart ende sechde: Wat boem is dit Ende die zielen die daer onder sijn wat guets [...] deden sij doe sij inden lichaem waren Die engel sechde Dese boem is een beteikenisse vander heiliger kerken Ende dese mannen ende wijve die daer onder sijn. Dat waren

die stichters ende beschermers van der heiliger kerken. die ernstich waren die te stichten ende te beschermen. Ende om die wael daden die si hier an deden. soe vercregen sij hoer bruederschap. Ende om die wisselinge hier af. soe lieten sij werltlijc habijt. ende hueden hem van vleisliken begeerten die tegen die ziele strijden Ende leveden inder werelt soberlic. gerechtelic ende heilichlic Onbeidende die heilige hope die sij niet en begaven alstu sieste Ende hi sechden hoer toe. gaen wij voert

Vander mueren van preciosen stenen Ende vanden ix choren der engelen

Als sij voert ghegaen waren. Soe saghen |165a sij een muere Die in hoecheiden. In schoenheiden ende in clærheiden. ongelic boven alle die anderen voerghenoemt was Want sij was vanden alren precioesten steenen wael ghemaect [...] van manigerhande verwen, in golde gelacht alsoe dattet scheen. dat die muere golt voer mortar hadde Ende die stene der muren waren Cristal [...] Crysolitus. desen ende desen geliken stenen was die mu[...]re blinckende Ende verweckende der geenre gedachten die se sagen totter mijnnen hoers scheppers Ende doe sij doer die muere waren gegaen. Soe sagen sij waerlic. dat nye oghe en sach. noch ore en hoerden. noch

in menschen herten nye op en clam. dat god hevet bereit den genen die hem mijnnen.
Want sij sagen daer die negen chore der engelen. Dat is die engelen. Archengelen
ende princen. Die moegentheiden. Crachten. Ende heerlicheiden Die thronen
Cherubin. ende Cheraphin. Ende sij hoerde oec onseggelike worde. die geen mensche
spreken en mach. Noch en sint hem gheorloft te spreken Doe sechde die engel totter
zielen. Dochter, hoer ende sie ende neighe dine oren. ende vergete dat volc ende dat
huus dins vaders. Want die coninc hevet begeert dine schoenheit. wat mach ic seggen
Een iegelic die mach weten hoe grote mijnlicheit. Hoe grote vroude Hoe groete
weerdicheit Ende

hoe ghedaen hoecheit dat is te wesen inder engelen chore Ende toe ansien dat lovelike
getal der patriarchen ende der propheten. Ende dat blinckende heer der mertelaren
Te hoeren der joncfrouwen nyen sanc Te aensien dat gloriose choer der apostelen
Ende toe [...] verdienen dat gheselschap der confessoren Ende dat boven allen
blijtschappen gaet den genen die dat broet der engelen ende alre creaturen leven is.
toe gevoelen vriendelic ende guedertieren. Vander stat daer sij doe in stonden mochten
si sien. niet alleen alle die glorie die sij voer gesien hadden. Mer oec die tormenten
vanden voersechden pinen Ende dat ons meer verwon\dert.

soe mochten si sien alle die rontheit vander werelt. Als onder een radie vander sonnen. Want van allen creaturen en mochten den niet sijn verborgen. dien dat te samen eens verleent is te sien den scepper alre dijnc. Ende mit wonderliker manieren. doe sij stonden in die selve stat daer sij te voeren in stonden sonder hem om te keren ter ander sijden Nochtant soe saghen si se alle vander selver stat die voer hem ende achter hem waren Deser zielen en was niet alleen ghegeven te sien. mer oec konst die sij niet en hadde Alsoe dat sij niet en behovede yement meer te vragen mer sij wiste apenbaerlic. ende al geheel als sij wolde

Vander heiligen

die deser zielen toe spraken

DOe die ziele aldus was soe was bi hoer die confessoer ruduanus. ende gruete sij mit groter blijtschappen. Hi ombevinck sij mit ynniger mijnnen ende sechde. Die here behuede dinen inganck. ende dinen uitganc van desen nu tot inder ewicheit. Ic bijn ruduaen dine patrone. Ende doe hi dit gesecht hadde. soe bleef hi staende ende en sechde niet meer Ende dese ziele merkende sach si den heiligen patricius den apostel van hijrlant. mit eenre groter scharen van bisscopen Onder welken si sach vier bisscopen die sij kende. Patricius heitmen apostel van hijrlant om dat hij dat lant bekeerde also

als hijr voir staet. Dese irste bisscop was Celestinus die eertsche bisscop van archmats
Ende malachiam die nae dien man quam in dat eertsche.. bisdoem, die te romen quam
inden tijden des pauwes Innocencius. Ende hi wart van hem geordeniert legaet ende
eertsche bisscop. Die al dat hi mocht hebben deilde [...] [den heiligen cloesteren
ende] den armen Hij was een stichter van vier en vyftich cloesteren. Van monike.
canoniken ende nonnen. den hi al hoer noetdorfte voersach Ende hi en behielt by nae
niet voer sijn behoef Die ziel sach daer oec kerstiaen den bischop van lijoens. die
een lichaemlic brueder was des voersechden malachias Die

een man was van wonderliker suverheit. ende mijnnar der williger armoeden Ende neman den bysscop der stat van clauens eenen sijmpelen sachtmoedigen man Die in wijsheiden ende in sachtmoedicheiden boven die andere ghinc Dese vier bisscopen bekende hi ende beneven hem was enen setel die wonderliken versiert was. daer nyemant in en sat. Doe sechde die ziele Wes is dese zetel. ende waer om is hi dus idel. Malachias antwoerde ende sechde. Hi is enen van onsen bruederen die noch levet inden lichaem. Mer als hi verscheiden is. soe sal hi en besitten

Hoe deze ziele weder tot horen licham keren moeste

MEr doe dese ziele in allen desen grote ghenoechte gesien had Doe was die engel ons heren, die voer hoer ghinc, bi hoer ende sprac guedertierlic tot hoer. Hevestu al dijt gesien. Ende sij antwoerde. Ic siet Ic bid laet mij hier wesen Die engel sechde Du salste weder keren tot dijnen lichaem Ende salt wael onthouden om orber dijns even kerstens al wat du gesien hevest. Mer doe sij hoerden dat sij ten lichaem weder moeste. Soe antwoerde sij al weynende mit groter droefheit

ende sechde. Here wat groter quade heb ic ghedaen dat ic tot mijnen lichaem weder keeren moet ende dus grote glorie laten Die engel sechde. In dese glorie en verdient nyemant te comen dan jonfferen. die hoer lichamen bewaren van berueringen vleischeliker genoechten Ende liever hadden ghebrant te werden inder becoringen des vleischs om dese grote glorie te vercrigen dan besmet te werden inder vulre ghenoechten hoers [...] vleisches. Mer du en woldes niet geloeven de[n] worden der scriftueren Ende hier om en moechstu hier niet blijven Daer omme keer weder tot dinen licham daer du van

comen biste Ende huede dij te doen. van dattu te voeren dedeste. Ende onse raet ende hulpe en sal dij niet ontbreken. Mer sij sullen tegenwoerdich ende ghetrouwelic bij dij blijven Ende doe die engel dit ghesecht had. doe keerde die ziel weder Ende doe sij hoer pinde te rueren. soe ghevoelde si te hant dat sij beswaert was mitten laste des lichaems. Want inder selver tijt doe sij sprac mitten engel inden hemel Soe gevoelde sij antreckende hoeren lichaem inder eerden Doe dede sij op die crancken ogen des lichaems ende versuchtete Mer hi en sechde niet. Ende om hem sach hi staen die clergien

Ende hi ontfinc den lichaem ons heren mit danck ende mit love Ende hi gaf al dat hi hadde den armen Ende liet setten op sijnen clederen die hi droech dat teiken des heiligen cruces. Hier nae sechde hij ons al dat hij ghesien had Ende vermaende ons een heilich leven toe te leiden Ende dat woert gods dat hi toe voeren niet en wiste. dat predicte hi mit groeter ynnicheiden. oetmoedicheiden ende konsten Mer om dat wij sijnen leven niet al en moegen na volgen. Soe hebben wij dit al ghescreven om orberlicheit der geenre die dit lesen sullen Op dat sij toe ynnichliker onsen heren dienen mogen

Die levet ende regniert van ewicheit in ewicheiden Amen

Hier endet Thondalus visioen off apenbaringe. die mitter heiliger scrijft. ende den propheten over een draget. Als den ghenen apenbaer is. die inder heiliger scrijft bewandert sijn Ende die en verwonderens hem niet. mer sij ontfruchtent Want dit mocht stenen herten bewegen diet nau ansagen

Die wyse man secht Och of sij smaecten ende verstonden ende die leste dijngen voersagen

[Sint Patricius' vagevuur (handschrift Den Haag)]

De sancte patricii

Alre creaturen scepper moet ons in dit teghenwoerdich werc yet te scrijven verlenen
 Alsoe waer bi datter yemant Dijt lesen sal ochte horen in eynigher manieren ghebetert
 mede weerde. Dit jeghenwoerdighe ghescryfte es uutten latijne in duytscher talen
 verwandelt / wilc [...] latijn eyn monnich sende eynen abt ut eynen anderen cloester
 ende begonste aldus:

Ane sijnen vader in gode ende eynen begeerliken heer / Heren heynrijc den abt
 van sarten Ic brueder heynrijc, die mynste vanden monnichen / van psalterien, gruet
 y alsoe kint sijnen vader met ghehoersamheiden. Eersame vadere ghi hiet my dat ich
 u sende int ghescryfte dat ic u seide / dat ic hedde gehoert vanden veghevyer / ende
 dat sal ic voel te liever aen gaen / omme dat ic tuwen vaderliken geboden
 sonderlinghen ben ghedwonghen / ende al ist sake dat ic wel begeerte dat yeman
 gebetert werde van my nochtan sonder u gebodt en hed ic dit werc niet aen gegaen.
 Uwer vaderlicheit doe ic te weten dat ic noyt en las noch en hoerde eynich bueck
 daer ic so voel orbers in dede gode tontsien ende te minnen als ic hijr in hebbe. Ende
 want wi lesen dat sinte gregorius

die paus voel seet ende beschrijft vanden zielen die van eertrijke verscheiden sijn / omme die drueve ydel rueclose lude te vervaren / ende omme die blijde gherechde in die minne gods te sterken So willic der sympelre lude profijte te stoutliker nae u gebod dit voerseide werc aenveerden. Sinte gregorius seet mennighe exempele die hi set vanden ufganghe der zielen nae hoeren verdienten trecken ten tormenten / ochte geleyt ter rasten. Ende oec lijt hi dat die zielen die noch leven voer hoer oeghen selke tijt voel / te voeren weten / ochte vander antwoerdenisse hoer consciencien van bynnen ochte van openbarnenyssen van buten van dien dat hom es te gheschien. Oec sweet hi dat zielen die hebben geweest opgehalden ende die weder te horen lichame brachte waren vertelden vysione ende eynrehande openbarnenyssen / ochte vander quader lude tormenten / ochte vander gueder lude blijtschap ende datse nochtan niet daer in en vonden dan lichamelike materien Alse [v]loede vlammen / brugghen / scep / huse / wolde / beenden / bluemen / swarte lude / ochte blickende lude Ende voel anders dinc alsulcs alse in dese werelt den luden blijtschap ochte vreyse pliecht in te bringen. Ende oec seidense datse waren mit handen ghetrocken mit voeten geleyt mitten halse gehangen

gegeyselt onthoeft / ende genuech des gelijx / dat ons zeer pijnlic waer te vertellen.
 Het heete mennichen mensche / mennichwerf wonder / Hoe die zielen uuten lichame
 varen ende werwaert ende wat si vinden / ende watse vernyemen ende wat si lijden.
 Ende want ons dit onwijs es so sijn wijt schuldicher tontsiene / dan te vraghen. Wie
 ginck ye mit sekerheiden eynen onbecanden wech? Dat weyt ellic wel dat nae eyn
 guet leven / eyn quade doet niet en volgt Ende alse nae die doet den loen weert
 gegheven / Die pijn die dan comet heitet tvegevyer In wilken vegevyer die ghene
 die in desen leven in eyniger sonden leefden Ende die nochtan redelic gherecht
 waeren te horen tijden solen ghepijnt

weerden tot datse solen weerden gesuvert. Ochte also als men seet dat god ghereyt
 materilike pijn / also wel hoeren te diere pijnen materilike steden. Men wilt wel
 gheloven dat harde grote tormenten ende [...] pijnen sijn daer die sonden mede
 weerden ghedruct Ende oec herde groet blijtschap daer men mede opwaert clummet
 mit gherechticheiden Ende in mydden tguede ende tquaede ende dit gelijct wel onser
 redenen. Mer dat die helle onder die hoelheit vanden eerden si alse eyn kerker ochte
 eyne doncker douwiere dat waenen sulke lude Mer

in desene buec en willen wijs niet lyen Mer dat paradijs in orienten ende in derde si dat toent wel dese sprake / daer die zielen [die] vanden vaghevyer verloest sijn / Onderwijlen inne [...] dueren mit blijtschappen. Voer waer seet ons sinte Augustijnus dat alle die zielen die verscheiden sijn ende verscheiden solen / nae hoere doet / al totten achtersten doemsaech in eyniger stad weerden gehalden elke nae hoere weerde In rasten ochte in pijnen. Dat oec sinte augustijnus ende sinte gregorius seggen dat ommaterelike gheesten moeghen ghepijnt weerden mit matereliken vuyter des wilt hem onse redene wel helpen lien Int vegevyer daer die zielen in ghesuvert werden nae hoeren uutganc dat es seker dat daer deyne meer ende dander myn woert ghepijnt nae hoeren verdienten daer die minschen niet af te spreken en weten. Nochtan vanden zielen die wederkeren in hoeren lichame nae hoere verscheidenisse. so werden ons gheopenbaert eynigerhande materelike.. teyken onderwijlen / Ende dats machschien / daeromm / omme dat ment ons die inden lichame leven ende niet dan materelike dinghen en verstaen / niet en solde connen gheopenbaren Ende daeromme setten wi in dit buec dat eyn lichamelike ende eyn sterflic minsche sien mach

gheestlike dinghen in lichameliker ende matereliker ghedaenten. Wij hijse my vertelde ende hoe hise bekinde dat salich bewijsen int eynde van mijnre spraken also icht verstoent / hi aldus begonste

Hijr begint [...] vegevyer dat die heilige patericius van onsen here bat omme dat volc te bekeerne

Men hettene den groten patericius, die de naeste was nae sinte pouwels den apostel, die begheerte den beestliken sinne der lude van yrlant mit predicken twoert gods ende mit schoenen miraculen van den tormenten der hellen te bekerene ende met geloefden der blijtschapen van hiemelrijke hoeren sin te stercken in doegden / Voerwaer seet hi dat beestlike lude sijn / ende oec hebbic ondervonden Want eyns doe ic in dat lantschap was. so quam tot mi also luttel voer paesschen eyn man daer mit eynen grauwen hoofde ende karlachtich van altheyden Die seide / dat hi noyt ons heren lichame ontfaen en hedde Mer hi solde geerne ten naesten paesschen tons heren tafel gaen Ende want hi mi sach monnich ende pape welde hi mi comen te biechten omme dat hi te seker[...]liker solde moghen gaen ten sacramente / ende omme dat ic der talen niet en verstoent so biechticken mit eynen manne die onser beyder tale conste Ende als hi was gebiecht so dedic hem den manne vraghen of hi ye yeman hed ghedoet. Hi antwoerde hi en wist niet selerlic of hijre iet mere dan

vive hedde ghedoet Ende het scheyn dat hi harde onnosel was omme dat so luttel was Mer hi lijde dat hijre voel had ghequets Die hi niet en wiste of si daer af storven of en daden. Hi woende dat doetslach gheyne sonde en waer Ende als ic seide dat eyne herde swaer sonde waer / ende datmen scadelike zeer sijnen scepper daer mede verbolge So seide hi wat dat ic hem te penitencien sette dat solde hi willic ontfaen ende alte gherne voldoen. Dat hebben die lude van dien lande van naturen datse ghereyder sijn dan ander lude / van onbekennicheyden ter quaetheiden; ende also sijn si oec als si hoer mesdaet bekennen ghereyder ende gheduerigher hoere penitencie te doen ¶ Dit heb ic daeromme hijr gheset omme dat ic hoer beestlicheit te bat mochte doen bekennen

Hoe dat jhesus cristus patericius gaef .i. ewangelij buec ende eynen staf ende wijsde hem den inganc vanden vegevyer

Als ic voerseide doe dye heylige patericius dat voerseide volc bekeren wolde van hoere dwalingen overmids vreyse der pijnen ende mynne der blijtschap. so seiden si datse nummermeer hem en solden bekeren tot cristum noch oec omme die miraculen siende die hi dede / noch omme sijne predicacien / het en waer dat yemant van hem luden sien mochte die pijnen vanden quaden ende die blijtschappen

der gueder / op dat si seker woerden ende weren vanden dinghen die men seghe / dan die men hoerende belofte. Die heilige patericius die ynnich tot gode was / hi waert doe ynniger in waken in vasten in beden ende in anderen gueden werken omme des volx salicheyden Ende doe hi hem aldus tot gueden werken gaef so openbaerde hem onse guedertieren heer jhesus cristus ende gaef hem eyn ewangelij buec ende eynen staf dyemen noch heeft in yrlant ende holten voer groet heilichdom ende in groter weerdicheiden Desen selven staf hetmen jhesus staf / omme datten onse heer jhesus cristus sijnen lieven vrint patricius gaf / ende die in dit lant die groetste eerste bisscop is die sal hebben den text der ewangilien ende den staf voer eyn [...] teyken vanden hoechsten bisdom vanden lande Ende onse heer leide patericius uut inder woestijnen ende toende hem daer eynen ronden putte die bynnen hol was ende seide / So wie dat ghewaer penitencie doen wolde / ende ghewapent is mitten ghewarighen gelove ende in desen grave gaet ende die tijt van eynen daghe ende nacht daer in duert hi sal ghereynicht weerden van alden sonden sijns levens. Ende daer doer gaende en sal hi niet alleyne syen die pijn der quader / mer ist dat hi sterck blijft inden gelove sal hi oec sien der heiliger glorie ende aldus ontvoer hem onse heer van sijnen oeghen. Ende sinte patricius waert

vervollet mit geestliker vrouden. beyde omme dat hem onse heer apenbaert had ende hi hem den putte ghetoeft had daer hi dat volc mede hoepte te bekeren van hoere dwalingen. Ende te hant maecte hi ter selver stat eyn kirke in wilke hi sette sante augustijnus canonke die der heyliger apostelen leven nae volgeden Ende dese cule die inden ker[c]hoef is / buten den voerhoefde vander kerken ten oesten waert omme muerde hi ende maecte daer doeren ende sloet ane / op dat hem nyemen en onderwonde daer in te gaen mit overmoediger stoltheit ende sonder oerlof. Ende hi beval den sloetel daer van te halten den priore vander kerken Ende in des heiligen vaders patricius tijden so gingenre voel minschen inne thol bervoet / overmyds berouwenissen / die wilke doe si wieder quamen gaven ghetuych datse alte grote tormenten hadden geleden ende oec groet blijtschap gesien hadden / ende wat si seiden dat dede die guede sinte patricius in die kerke beschrijven ende om der woerde wil so begonsten dander lude sinte patricius predeckinghe te ontfaen / ende omme dat eyn minsche daer van sijnen sonden ghesuvert woert so noempt men die stede sancte patricius vegevyer Mer die stat der kerken hetmen regularis

Van eynen alden priore mit eynen tande / ende hoe men int vegevyer gaet

Nae sinte patricius doet was in dese kerke eyn priore die heylich was van leven

ende also alt dat hi mer eynen tant en had behalden in sijnen monde / ende want sinte gregorius seet al ist dat die alde minsche gesont is / nochtan is hi altoes van altheiden sieck. Dese guede man omme dat hi mit sijnre altheit den anderen niet verdrietlic en solde sijn so dede hi te sijnen behuef maken eyn cellekijn beneven der canonken dermter Mer die jonge bruedere als si som tijt desen alden man visitierden so plaghen si hem al boertende te segghen: Vader wie langhe wiltstu blijven in dit leven? Ende dan seide hi: Lieve kindere ic hedde liever haestlike van hijr te varen dan aldus lange te leven, die wille ons heren moet geschien. Hijr en gevoel ic niet dan onsalicheit mer inden toecomenden leven hoep ic groter glorien Die canoniken hoerden dicwijle van hoeren dormter in sijnre cellen die engelen mit hem spreken ende horen sanck in deser manyeren: Du bes salich ende salich is die tant die in dijnen mont is die nye lecker spijsse en smaecte / want sijne spijsse was droeghe broet ende salt ende sijn dranck was calt water / ende ten lesten als hi begeerte voer hi salichlic tot onsen here. Ende men sal dit weten dat in sinte patericius tijden / ende nae sijnre tijt voel minschen in dit vegevyer ghingen van wilken sommighe wieder quamen ende die ander bleven daer in verloren ende dat die ghene vertelden die wieder quamen / dat scrijven die canoniken. Ende dit is ghevonden vanden heiligen

Patericius ende die nae hem comen gheset dat nyeman in dat vegevuer gaen en mach sonder orlof des bisscops in wilken lande dit gelegen is. Ende die mit sijnen vrien wille kiest voer sijne sonden daer in te gaen / ende als hi totten bisscop [...] comet ende seecht hem sijnen wille. so sal hem die bisscop ontraden vanden wille des ingaens / ende segghen hem datter voel sijn in gegaen die nye wieder en quamen ende ist dan dat hi in sijnen wille volstendich blijvet so sent die bisscop brieve mit hem totten prior van der stede ende alse die prior die brieve gelesen heet so sal hijt hem oec ontraden ende vermanen hem dat hi ander penitencie kieser daer voer ende toenen hem die vreide van voel minschen die daer in verloren bleven sijn. Mer ist dat hi vast blijft in sijnen wille so leydet hijne in de kerke dat hi hem daer oefenen sal .xv. daghe en waken vasten ende in bedene ende als die daghe voleyndt sijn so vergadert die prior die clergie ende convent die daer omme sijn ende men doet vroeghe meese ende ghieft desen minsche dat lichame ons heren ende men besprincten tot den dienste mit winwater ende aldus mit [...] processien ende mitter letanien so leydt mannen ter doet vanden vegevyer / ende die priore luket op die doer voer hem allen ende seghet hem die aenvechtinghe van den duvelen ende datter voel minschen in verloren sijn bleven. Mer blijft hi

volstendich ende vroem in sijnen wille. so ontfanct hi van elliken priester die benedixie ende biddet hem allen dat si voer hem bidden ende hi maect mit sijnre hant eyn cruus voer sijn voerhoeft ende geyt in / ende te hant slutet die priore die doer ende gaet wieder mitter processien in die kirke ende des anderen daechs vroeck so comet die prior mitter processien weder totter doeren ende luket si op / ist dan datmen den minsche vint so leitmenne mit blijtschapen in die kerke ende dueten noch eyns .xv. daghe offeren ende waken vasten ende beden. Mer ist datsijs niet comende totter selver uren en venden so sijn si herde seker van sijnen verliese / ende die prior slutet die doer ende si gaen enwech

Hoe die ridder hi in ginck ende hoe die .xx. monnichen hem visitierden

Het ghevyel in onsen tijden in coninc steven / daghen / dat eyn ridder die oweyn hiet daer men dit van vertelt quam totten bisscop te biechten / en wes bisdom dit vegevyer was / ende doe hem die bisscop omm[e] sijne sonden beresspede ende seide dat hi onsen heer swaerlic vertoernt hadde / so suchde hi van ynnigen berouwenis ende lovede den bisscop dat hi penitencie weder solde doen nae sijnen wille ende doe hem die bisscop penitencie setten wolde nae manyeren sijnre sonden so antwoerde die ridder / want ic als ghi segt mijnen scepper also zeer vertoernt heb / so wil ic aennyemen die pe\nitencie

die boven alle penitencie swaer is; want omme dat ic verdienen sal verlatenysse mijnre sonden so wil ic by uwen bevelen gaen in sinte patricius vegevyer. Ende die bisscop ontriet hem dat te doen. Mer die ridder van menlicher stoltheit en volboerde des bisscops ontraden niet ende die bisscop om dat hi hem hijr af keren wolde / so seide hi hem datter voel [...] minschen in bleven waren / mer in gheynre manyeren en mochte hi des ridders herte die warachtich berouwenisse had / daer van keren. Die bisscop vermaende dat hi monnich woerde of dat hi canonicks habijt aen dede Die ridder seide dat hijt niet gherne en solde doen eer hi ghegaen weer in dit voerseide vegevyer. Ende doe die bisscop die vromicheit sach van sijnre berouwenisse so sende hi mit hem eynen brief aenden priore van der stede dat hi desen ridder die in penitencien was van berouwenisse leyden solde nae den zede in dit vegevyer. Ende doe die ridder daer comen was / ende die prior sijne saken wist / so lacht hi hem voer dat daer voel minschen in verloren weren bleven op dat hi hem hijr af trecken solde. Mer die ridder die wel bekende overdenckende dat hi gode swaerlic had vertoernt ende overmids ghewaer berouwenisse die hi ter [...] penitencien had verwan des priors ontraden. Ende aldys leyden die prior in die kerke / daer hi naeden sede .xv. daghe sich in oefende

in waken en vasten in ghebede / Doe die voldaan waren si leyden hem die bruedere ende die clergie als voer gesacht is totten putte des ingancs vanden vegevyer. Ende doe seide men hem wieder die manyeren vanden tormenten die onverdraechlic sijn ende die prior ontriet hem dese penitencie [...] aen te gaen mer doe die ridder vromelic bleyf in sijnen wille / so ontfinc hi vanden prior dit woert: Sich du salt nu ingaen in den name ons heren / ende sals so lange gaen doer eyn hol / onder die eerde went du daer uut comes [...] in eyn velt daer du sals venden eyne sale mit wonderliker consten gemaect ende alstu daer in ghecomen biste so saltu te hant sien ingelen die di eerstelic solen segghen / wattu lijden sals / als die dan ewech sijn ghegaen ende du alleyne inden sale blijfs / so solen te hant tot dy comen quade gheisten / Aldus hebbense ghevaren die voer dy in ghegaen sijn / Mer wes gestadich ende sterc inden gelove cristi. Dese riddere druech in sijn herte eyne menliken moet ende ontsach niet die vreyse die hi hoerde / dat andere minschen verwonnen had. Ende die wilenneer ghewapent mit yser coenlic ginc int ghevecht der minschen die was nu harder dan yser ghewapent mit gelove mit hoep / ende mit gherechticheitden ende hem verlatende op die ontfermherticheit gods ende

ginck coenlic in / omme te vechten teghen den duvele / Want eerste bat hi hem allen datsi voer hem bidden solden ende hi maecte mit sijnre rechterhant eyn teyken des heylighen cruces voer sijn voerhoeft ende blijdelic betruwende ginc hi in die poerte mit eynen vroeliken aensichte. Ende die prior sloetse te hant van buuten ende keerder weder mitter processien in die kerke. Dese ridder begheerde eyn nuwe onghewoenlic ridderscap te oefenen ende ginck vroemlic voert al was hi alleyne ende lange doer dat hol loepende ende hopende in onsen heer ende doe die donckerheiden meer ende meer wiesen so verloes hi kortlic dat liecht der claerheit. Ten lesten daer hi ginck begonde hem eyn cleyne liecht te openbaeren nauwelic doer dat hol ende niet lange en waest hi en quam totten voersegeden velde ende totten sale / want daer en scheyn gheyn liecht dan als hijr pliet te wenter tusschen daech ende nacht ende dese sale en hadde gheyne geheel want / mer hi was alre wegghen gesticht mit clummen ende dat afbehanc als eyn cloester / ende doe hi lange omlanc den sale gewandelt had verwonderde hoer wonderliker maecsel so ginc hi daer in ende vantse bennen hoer beluke wonderlic ghemaect. Aldus sat hi neder ende keerde somtijt sijne oeghen herwaert ende derwaert ende verwonderde ghenoech hoere sierheit ende scoenheit

Doe hi eyn tijt alleyne geseten hadde / so quamen daer in .xv. geystelike manne die nuwe gescoren waeren ende alle ghecleydt mit witten cleyderen ende si gruetenden in den naem ons heren ende saten by hem neder ende die eyne sprac mit hem / ende die ander sweghen alle ende dese scheyn hoer prior te wesen ende hoer leider / ende hi seide: Gebenedijt si die almechtige god die in dijn herte hevet vast ghemaect eeynen gueden wille / ende hi moet in dy volbringhen dat guet dat hi begonnen heeft. Ende omme dattu ghecomen bist totten vegevyer ghereynicht te [...] weerden van dijn sonden, ende du salt gedwonghen weerden voel dinghen van noeden te doen manlic, offte overmids traecheden dat god verbieden moet verloren blijven mit lijve ende mit ziele. Want te hant als wi uut ghegaen sijn / so sal dit huys vervollet weerden mit scaren van quadene gheesten / die dy swaerlic tormenten aen solen bringen ende noch swaerliker te tormenten solen dreyghen. Sy solen dy geloven weder te brengen ter poerten onghequets daer du in quames op dattu horen wille volboerdes ende in alsulker manieren solen si hem pijnen dich te smeyken of si dy also hoenen mochten ende eest dattu mit eyniger manieren of mit overlast der pijnen verwonnen woerdes of mit dreyghen verveert of mit geloefden bedroeghen, also dattu hem geloves, so saltu vervaren mit ziele ende mit lijve. Mer setstu gueden hoep inden gelove / also dattu mit pijnen noch mit

dreyghen noch mit hoeren beloften niet verleydt en werdes mer dattu si veronweerdendes ende voer niet en achtens / so en saltu alleyne niet ghereynicht werden van alle dijnen sonden Mer du salt oec sien die tormenten die bereyt sijn den sonderen / ende die rast daer die gherechte in verblijden / Heb altoes gode in dijnen ghedachten / ende alsi di pijnen so aenruepe onsen heer jhesum cristum want omme dat aenruepen van desen name so saltu te hant van desen pijnen verloest weerden / want wi en moghen hij niet langer by dy blijven mer wi bevelen di den almechtighen gode. Ende aldus doe si hem die benedixie ghegeven hadden so ginghen si ewech van hem. Dese ridder die aldus geleert was tot nuwer manieren der ridderscap / die wileneer manlijc vacht teghen die minschen / hi was te hant bereydt manliker te vechten teghen die duvelen ende mitten wapenen cristi versiekert ontbeydt hi wilc vanden duvelen hem eerst ten strijde ruppen solde / hi was ghecleydt mitten halsberch der gherechticheit; ende mit hoep der verweninghen ende der ewigher salicheit waert die ghedachte versiert / also dat hovet mit eynen helme ende mitten schilde des geloven die hem bedecten. Oec hevet hi des heyligen gheestes sweert, dat ist woert gods, want hi mit begheerten aenroep onsen heer jhesum cristum dat hijne moest beschermen dat hi niet en woerde verwonnen. Ende die guedertierenheit

die nyemanne en bedrieghet die hoer betruwet si en bedroege hem niet

Die ierste pijn was van .ij. strijden die hi mitten duvelen hadde

Alse aldus dese ridder alleyne sat int huys mit eynen onversaechden moede beydende nae tghevecht vanden quaeden gheysten So begonste hi te horene ommetrent gheen huys eyn alte eyslic [...] bedruysch also ochte alle die werelt in roeren waer Hem dochte wel sekerlijc al maecten alle minschen ende al dat leeft / beyde in die zee ende daer buyten al hoer machte teynen gadere eyn bedruyssche so en mochten sijt niet meere maken. Ende en hed hi hem niet beschermen mitter godliker doecht Ende oec dat hi geleert was vanden voerseiden mannen hi waer vanden [...] eyseliken geruechte [...] uut sijnen sin ghecomen ende in onmachte ghevallen Ende nae dat eyselike hoeren volchde eyn voel eyseliker aenschouwen

vanden aensichten alle der duvelen Hi sach dat tallen gaten insloech onvertellike van leliden duvelen. Al spottende ende al bescherende si hem grueten ende seiden: Dit achten wi hem te schanden Ander lude die ons dienen en comen tot ons niet dan nae hoere doet. Daeromme solen wy di beteren loen gheven dattu onser geselschap die dueerstlic diens so voel eren woldes doen dattu niet en woldes

verbeyden den dach dijne doet met dattu tot ons comen bes mit zeel ende mit [live]. Du heves ghedaen omme dattu te meeren loen soldes hebben Ende daeromme saltu mydelike ontfaen dattu verdient heves Du bist hijr comen omme pijn te ontfaen / voer dijne sonden / ende seker du sals vinden dattu suekes dats druefheit ende rouwe Mer omme dattu ons noch voert dienen soles wiltu onsen rade hoeren ende weder keren wi solen dy dat doen te lone dat wi di weder [...] ongequetst solen leiden ter poerten daer du in quames dattu noch levende blijtschap moghes hebben in die weerlt So dattu doch niet alte male dat dijnen lichame versueten mach en verlieses. Dit geloefden si hem omme datsijne mit vervarenyssen ochte mit smeyken mochten bedrieghen Mer die ghewarighe gods ridder en waert mit vervaerenisse niet versaecht noch mit smeyken niet verleyt Mer mit eynen sterken moede so versmade hi hoer vervaerenisse ende hoer smeyken ende en antwoerde eyn twint albedalle niet

Dander pijn hoe si hem in dat vuyer worpen

Die duvelen die hem aldus veronweerdtsagen vanden ridder, greysen eyslike op hem ende si maecden in gheen huys eyn anxtlic groet vuyer ende gebondenre hande ende voete worpense desen ridder in gheen vuyer ende mit yseren

haeken trocken sijne herwaert ende derwart doer gheenen brant ende riepen. Also saen als die [...] ridder tvuyer ghevoelde / hadde hi groet pijn Mer die gewaernt was mitten wapenen sijns coninx ende oec vanden voerseiden mannen hijr te voren geleert, en hevet niet vergheten der wapenen sijns gheestlix ridderscap. Also hem aldus sijne wedersaken int vuyer worpen so saen hi riepe den guedertieren name jhesu, waert hi te hant verledicht vanden brande / gelijk hi te voeren [was] van hoeren rade Ende alte hant als hi aenriepe den guedertieren name jhesu also snel waert ghene brant geblusschet so datmen gheyne goemstre en solde hebben gevonden / Also die ridder dat sach / waert hi voel te stouter Ende sette in sijnen moet dat hijse voertaen eyn twint niet en solde ontsien omme dat hijse mit aenruepen des heilighen namen also lichtelike mochte verwennen

Die derde pijn was hoe dat sijne treckeden doer eyn doncker woest lantschap daer die eerde swart was

Aldus lieten die duvelen dit huys alhuylende mit vreysliken gheruecht ende trocken den ridder mit hem daer buten / ende daer scheidte die eyne [...] partye vanden andere ende deyn partye trocken den ridder doer eyn woeste conincrijke daer derde al swart was ende die lucht donckere ende daer hi niet en sach dan die duvelen die hem trectden. Oec wayede daer eyn borrende wint

diemen cuem en hoerde / nochtan mit sijnre stijfheit dochte dat hem sijn herte doer vloech [...] Si trocken derwaert daer die sonne opgaet te midde somere Alsi quamen alse ten eynde vander werelt ginghen si omme ter rechter hant ende quamen in eyne wijde valeye die ginc alse ten zuyden waert dats daer die sonne op gaet te midde wentere / Daer begonste hi te horen ontfermelike weyninghe ende scryinghe alse van alle den volc vanden lande. Ende so hijre meer naecte so hi bat hoerde. Tachterst waert hi ghetrocken in eyn breyt ende in eyn herde lanc velt al vol rouwen ende katijvicheyden Dende van dien velde en conste die ridder niet ghesien Dat velt was al vol naecder lude liggende mitten buyck op derde ghestrect / Beyde manne ende wijve jonc ende alt hande ende voet doer nagelt mit blickenden nagelen. Het scheyn dat dese derde eten solden van rouwen Selken tijt riepense al weynende ende al scryende alte ontfermelike: Spaert spaert ochte ontfermt ontfermet Mer in dat velt en was nyemen die bekende sparen of ontfermen Die duvelen liepen daertusschen hem ende boven hem die nummermeer en gherusten hem te gheyselen mit alte wreden geeselen Doe seiden die ongeesten totten ridder / Dese tormenten moetstu ondersueken [...] omme dattu ons niet en wils gehoren dat is dattu weder

keres Ende eest dattu wils wi solen dy weder leyden mit gueden ghemake ende onghescaet ter poerten daer du in quames Hi ontseit al mit onwerden Si worpenen ter eerden ende pijnnden hem te nagelen gelijc den anderen Mer als hi den name jhesus aenriepe so en bescoet hoer pijnen niet

Die .iiijde. pijnne die hi sach

Van desen velde scheidense ende trocken den ridder teynen anderen velde dat was noch van mere katijvicheiden. Dit selve was oec al vol van mannen ende van wijven jonc ende alt genagelt in derde Mer tusschen dit velt / ende dandere. [was dit ondersceit] daer lagen hoere buyke op derde ende [...] dese lagen op ten rugge genagelt ende op selke saten vuyrighe draken Diese mit hoeren vuyrighen tanden ontfermelic alse ocht sijse geten hedden ontwey scoerden Ende oec waren omme sulke[r] halse ende arme ende omme hoeren lichame vuyerighe serpente ghewonden die hoer hoeft staken in derre onghevalliger herten. Padden van wonderliker groetheit al vuyerich saten op sulker herten ende pijnnden hem mit hoeren ongescapenen bekenen die herten uut te trecken. Die daer aldus genagelt ende gegeeselt waren en rusten gheynen tijt van weynen ende van schryen. Die ongeesten over hem loepende pijnndense starclic mit geeselen ende mit vlegelen te slaen Dinde van desen velde en conste hi niet

ghesien nummere dan die breyde daer hi in ginc ende uut quaem / want te weers leit hi over beyde die velde Dese tormenten soldi lijden, seiden die quade gheesten, en wildi niet wider keren Hi versmadese Si pijndeten alse te voren mit nagelen Mer als si hoerden [den] name jhesu so en mochten si hem niet doen

Die vijfde pijn

Si leydenten daer over opt derde velt vol ongevals. Dit velt was oec vol van mannen ende van wijven jonc ende alt die so in derde laghen genagelt mit blickenden yseren negelen / so datmen vanden hoofde totten teen niet eynen vinger en hed gesat op eyn stat Dese in consten niet geruepen mer alse halve dode lude lieten si hoer stemmen uut gaen Dese schenen naect gelijc den anderen ende mit eynen bornenden calden winde ende mit [der] duvelen geeselen woerden si gepijnt Dese tormenten, seiden die quade geesten, moetstu lijden op dattu niet en wils wieder keren ende als hi versmade hoer dreyginghe so wolden sijne negelen Ende hi aenriep den name jhesu cristi en si en consten hem niet gedoen

Dat .vj.de tormente

Doe trocken si den ridder van daer totten vierden velde dat was vol van mennigen vuyer daermen in vinden mochte alrehande tormenten Solke woerden gehangen aen vuyerige kettenen

mitten voeten Selke mitten handen Selke mitten armen Selke mitten schenen die
 hoofde nederwaert hangende in solfereghe vlammen Solke hinghen in vuyer ende
 waren gheclauwet mit yseren haken in hoer oeghen ofte in hoer oren / ofte in hoer
 naseloken / of in hoer stroete / ofte in die boerste / ofte in hoer schemelheit Sulke
 berntmen daer in solfreghe oven Dander breatmen opten roestere Die .iiij^{de}. keertmen
 in den speet teghen tvuyer Sulke duvelen brachten ghesmolten metale ende drouptense
 Ende boven dese liepen al over al duvelen diese al doer en doer geyselden Daer kinde
 hi oec selke van sijnen ghesellen / mer teghen hem en sprac hi niet Hi hoerde huylinge
 ende gheweyn der ongevalliger also groet dat egheyne tonge en mochte vertellen
 Doe si hem oec daer wolden tormenten So riepe hi aen den name jhesu ende bleef
 gesont

t Sevende tormente sach hi

Alse si hijr over waren leden / so openbaerde voer hem eyn vuyerich raet van
 wonderliker groetheit daer die speyken ende velgen af waren ommsat mit vuyerighen
 haken Ende in elke haken hingen minschen gesteken Deyne helft

van desen rade stoent in die lucht buten der eerden Ende dander helft stoent rechte nederwaerts in eynen groeten gracht bynnen der eerden Eyne swarte solferighe vlamme quam al omme gheen rat op zeer stinckende. O wie ontfermelike geberden die ghene diere aenhinghen Doe seiden die duvelen totten ridder / dit moetdy lijden omme dat ghi niet en wilt wieder keren / ende wat si noch lijden suldi teersten sien Daer ghingen die duvelen staen aen elke sijde vanden rade / deyn jeghen die andere mit yseren rueden ende staekende tusschen die speyken ende keerden dat rat so dray[en]de omme / datmen den eynen voerden anderen niet en const gesien vanden ghenen diere aenhingen / want omme sijnen sterken loepe / so scheyn dat rat als eyn gloyende rinck Ende alsi den ridder hadden gheworpen opt rat ende in die lucht geheven So aenriep hi den name cristi ende hi quam da[n]e onghequetst

Dat achte tormente

Soe ginghense voert ende trocken [...] den ridder teynen groeten huysse waert / dat was eyslic ende roecde Dat huys was herde breyt / Mer die lengde en mochtmen niet sien Doe siere noch eyn deyl verre

af waren quaem daer so grote hitten uut / dat die rydder stoent ende vreysede voert te gaen Doe seiden die duvelen: Het is eyn bat dat ghi daer siet waer nae beydi / wildi of en wildy ghi moet derwaert ende baden mitten anderen. Ende hi hoerde uut ghenen huysse jamerlike gheweyn ende ghescrey Doe hi int huys quaem / so sach hi dat eyslic ende verveerlic was aen te sien want die vloer van desen huysse ende dat pavymente was vol ronder putten die aen malcanderen stoenden also datmen daer niet tusschen en mocht gaen Ende ellic put was vol van menigerhande solfer ende gesmolten metale Daer eyne grote mennichte van mannen ende van wijven in waren jonc ende alt en stoenden gesoncken Ende sommige waren te male daer in ghesoncken Sommige totten wijnbrauwen Somyghe totten oeghen Somyghe totten lippen Somige totten halse Somyge totter boerst Somighe totten navele Somighe totten knyen Somighe totten beynen Somige mit eynen voet Ende som mit beyden handen of mit eynre alleyne Sy weynde alle van pijnen ende riepen Sich, seiden die duvelen, mit desen saltu baden. Doe hieven si den ridder op ende woldenten in eyn vanden putten werpen. Mer als si den name jhesu cristi hoerden so en mochten si hem niet doen

Dat neghende tormente sach hi

Si ginghen ewech van dere stat ende trockenen

teghen eynen berch daer sach hi sitten so groete schaer van mannen ende van wijven jonc ende alt al naect ghecrummet op hoer teen Also dat die tormenten die hi te voren sach hem luttel dochten. Dese saten alle als der doet beydende ende saghen mit anxte ten noerden waert Ende doe desen ridder verwonderde waer nae die onsalige schaer ontbeyde / so seide hem eyn vanden duvelen: Het machschien du verwonders dy wat dit volc mit so groeten anxte ontbeydende is / Cuem had die duvel twoert gheeyndt / daer en quaem van noerden eyn stormende went dien die duvelen mitten ridder ende al dat volc begreyp ende warpse aen die ander side des berges in eyne stinckende solfer vluet weynende ende onsalichlic crijtende daer si in woerden ghepijnt mit ontelliker calden Ende alsi hem pijnden op te comen uuter vluet so duckeldense die duvelen wieder onder die over dat water liepen Ende dye rydder en had niet vergheten den name sijns behalders aenteruepen Ende vant hem also sonder beyden aent dander over

Dat teende tormente sach hi van der vlammen

Mer die duvelen die niet sat en waren den ridder cristi te quellen mit onrechte ginghen ende leydenten teghen tzuynen ende daer sach hi eyne verveerlike vlamme ende solferich zeer stinckende / Die quam

uut eynen putte ende alrehande lude jonc ende alt al naecte alse gemsteren vuyers in die lucht werpen die ten eynde vander vlammen weder vielen inden putte int vuyer
Alse daer by quamen / so seyden die duvelen toote[n] ridder: Desen vlammyghen putte es dinganc van der hellen hijr is onse wandelinghe ende want ghi ons tot hijr toe hebt ghedient / so soldy hijr by ons blijven sonder eynde Alle die ons dienen blijven hijr by ons sonder eynde Ende comdyre eyns in so sidi ewelic verloren mit zele ende mit lijve Mer wildi ons horen ghi solt weder comen onghescaet tot uwen eyghenen guede Alse den ridder ghedachte vander ontfermicherticheit gods ende hi hoer geloefte versmade / duckeldense in ghenen putte ende trocken den ridder mit hem Ende so hi dieper quam so hi den putte breyder vant ende die pijn sware ende anxliker Daer waest so onverdraechlic in te sijn dat hi by nae den name sijns behalders had vergheten Mer also dat god wolde quam hi te hem selven / dat hi so hi beste mochte ane riep den name jhesu cristi Ende vluchs mitter vlammen waert hi gheworpen in die lucht mitten anderen [...] ende hi viel neder neven den putte ende stoent ghinder eyn stuck tijts alleyne / ende en wiste wat

doen Mettien quamen ander duvelen uut den putte die van hem als ic u segghen mach ombekant waren ende seiden: Wat steystu hijr, onse ghesellen seiden di dat dit die helle waer / si loeghen. het is onse ghewoente te lieghen op dat wi die ghene bedrieghen mit lieghen want mitter waerheit en mach nyeman den anderen bedrieghen / Dit en is die helle niet wy solen dy nu totter hellen leyden

Die elfde pijn

Van daer trockense den ridder mit eynden bedruyst ende quamen tot eynde alte breyder vluyt al stinckende mit eynde solferiger vlammen al bedect al vol van duvelen doe seidense / op dese bornende vloyt si is die helle dat verstaet. Over dese vloyt ghinc eyn brugge Doe seiden die duvelen: Over dese brugghe so moetstu lijden ende wi solen doen comen gherusche ende stueren wint ende dat sal uch in dye vloyt werpen / ende onse gesellen solen u vaen in duckelen u tot in die helle Mer wi solen u teerst prueven hoe seker ghi sijt daer over te gaen. Sy hielden hem mitter hant ende treckdenten op die brugge Dese brug hadde .iij. pijnlike saken Deyn datsi so glat was Dander dat si smael was dat cueme ochte eynich syns yeman daer op mochte staen ochte gaen tDerde was dat si so steel ende so hoge op ginc in die lucht datsi eyslic scheyn opwaerts te sien. Mer noch segghense: Wildy

u laten gheraden dat ghi weder keert so moechdy des ontgaen ende gaen tuwen lantscap waert. Die ridder pensde in hem selven dattenne sijn guedertieren advocaet uut mennighen vernoye verloest hadde ende aenriep sijnen name ende begonste mit eynen bevenden voet op die brugg te treden Ende hi en ghevoelde niet gelaets ende traet voert vaster gelovende in gode Ende alteynen sach hi die brug voer hem wassen Bynnen onlancs waert si so breit dat .ij. waghens solden lijden deyn neven den anderen Mer die duvele die den ridder tot hijr hadden bracht en mochten niet voerde[r] / ende stoenden aenden voet vander bruggen ende wachten nae sridders val Alse si hem so vrylic saghen gaen verdoevden sijne mit ruppen so dat hem dat onverdraechliker was te lijden dan eynighe overleden pijnen Alse hi sach datsi niet voerder en mochten ghedacht hem sijns leyders ende ghinc voel te sekere Die quade geysten opt water liepen ende worpen hoer haken nae hem. Mer hi ontleyt hem onghequetst Tachterst sach hi die breyde so grot ghewassen vander bruggen dat hi cueme in eynighe sijde dat water conste ghesien

Eynich raet vanden ghenen diet in duytschen oversat

Hieromme lieve brueders laet ons [...] rekenen dit lijden van deser werelt jeghen de tormenten ende donsalicheit die hi voer ghenoept sijn

Eest dat sake dat wy deyn jeghen dander leggen en die waghe van unsen herten So solen dese voerseide tormenten noch sware sijn / dan alle die mennichfoldicheit der santen der zee ghewegen jegen die lichtheit van eynre plumen Ende als ic wane soen sal nyemen van sondeliken ghedachten ghenuechde hebben in vleysliken begheerten / also langhe als hi dese tormenten merct mit sweren aensien der ghedachten. Ende dene nu dunct swaer cloesterlike leven ende dat si hoers selfs wille sijn ave ghegaen omme gods wille Ic bidde hem datsi gedencken hoe anxtelic ende onverdraechlic bitter die dagelixe pijn is vanden tormenten des vegevuyers. Ongelijc lichter is cloesterlic leven ende die scerpheit van alte nauwer regulen ende disciplijnen, daer men doch hevet des lichams ende der selen noetdroste onbesorget, dan die pijnen vanden voerseiden steden daer die onsalige in weerden ghepijnt mit degelijcschen tormenten / omme hoer ongebeterde sonden in dit leven Ende niet alleyne omme die grote sonden mer oec omm die cleyne / rueckeloeslic ghemennichfoldicht. Het sijn eynrehande sonden diemen herde cleyne ende licht het niet omm datse cleyne ende licht sijn Mer omme datsi in dit leven den ghenen die ghewaerlike sijne penitencie doet lichtlic van gode werden vergheven. Ende eest datse yemant versmaet te beteren Ende achter\waert

haldet tot nae desen leven Die en sal si niet licht mer sware ghevoelen inden pijnen.
 Nyemant dan en bedrieghe hem selven vander lichtheit sijnre lichter sonden / hem
 selver troestende omme datsi licht heiten / Want so si lichter schijnen nae onsen
 duncken so si mere weerden voerden aensichte des scherpen richters Eest dat wijse
 vermids rueckelosecheiden versuymen te beteren

Hoe hi totten paradijse ginc ende sach die vroude

Dese ridder die nu vry was van allen moyenisse der duvelen ginc voerwaert ende
 sach eyne groet hoge muer tot in ghene wolken Ende si was wonderlijc ende van [...] so
 schoenen maecsele datter niet teghen te rekenenen en is ende hi sach daer eyn
 poerte in gesloten die gesiert was mit golde mit silvere ende [m]it dueren ghesteynte
 blinckende in wonderliker clærheiden Ende doe hi by eynre halver mijlen der poerten
 nekende was so ginc si teghen hem op Ende daer uut quam so groten sueten roeke
 dat al die [...] werelt als hem docht in ghecruyde hed verwandelt gheweest si en solde
 so groete sueticheit niet moeghen gheven Ende hi ontfinck so groete crachte van dien
 roeke dat hem docht dat hi die pijn die hi geleden had nu solde hebben geleden
 sonder pijnen ende hi sach bynnen der poerten een lantscap clare dan der sonnen
 schijn en hi begeerde herde zeer daer in te gaen. Selich is die man dien men aldus
 die poerte opent ende die ghene die dese ridder derwaerts comen liet en

heveten niet bedroeghen daer uut hem te gemoete ein [...] processie mit crucen mit vanen mit tortizen ende al mit guldenen palmen also schoen ende also groet als hem dochte dat nye inder [...] warelt also ghesien en was. Daer sach hi minschen van alrehande ordenen gheestlike manne ende wijve jonc ende alt Selke eertsche bisscopen Selke bisscoppe abde canoneke monnichen ende priesteren ende dienre ende lude van alrehande staede der heyliger kerken mit horen heyligen ornamenten also betaemde gecleyt. Ende beyde clerke ende leke schenen [gecleyt] mit alsulken cleyderen als daersi gode mede dienden in die werelt. Voerwaer seggich u datsi mit groter eren ende mit blijtschappen den ridder ontvinghen ende mit hem leyden bynnen der poerten mit sueten sanghe van zueten geluyde dat nye alsulke sanck in was gehoert inder werelt. Doe dese sanck geeynt was ende die processie ghescheiden so schieden hem uut .ij. eertsch bisscopen ende leyden den ridder mit omme te toenen die glorie vanden lantscap / ende si gebenediden gode dien in sijnen moet mit vromicheiden also wel gesterct hadde inden tormenten. Daer leyden sijne doer dat suete lantscap. Ende daer sach hi meer spellicheiden ende ghenuechlicheiden dan eynich minsche die so wijs es segghen mochte / ende dat lantscap was so claer so gelijc als die sonne verdonckert liecht van eyner keersen also scheyn die sonne verdonkeren vanden liecht van\den

lande. Dat lantscap was so groet dat hu deynde niet en conde vernyemen dan vander poerten daer hi in quaem Al dat lant was alse groyende beenden mit mennigerhande boumen bluemen ende vruchten end cruyde gesiert So dat hi seide dat hi mit horen goere ewelike solde hebben geleeft hed hi daer mogen blijven. Et en is daer gheyne tijt doncker vander nachte. Daer sach hi so grote mennichfoldicheit van alrehande volc / alse hem dochte dat hi nye so mennighen sterflike minschen en hadde ghesien Daer die eyne af woenden in deyne geselschap / ende dandere in eyne andere also dat deyn ten anderen quamen mit blijtschappen ende dandere verblijden van hoere coempsten. Deyn choeren stoenden neven die andere / daer si mit sueter melodyen loef in songhen Ende gelijk dat die eyn ster clare es dan die andere / so waren hoer aensichten deyne clare dan dandere. Hoere sulke schenen ghecleydet mit guldenen cleyderen Sulke mit gruenen / met swarten mit geluwen mit witten / mit alsulke scheppenissen van abijte alse elc gode in plaech [...] te dienen in die werelt. Het en was daer heit noch calt / noch hi en sach daer niet dat nosen mochte of deren Ende die bisscoppen seiden ten ridder: Siet brueder myds gods hulpen so hebdi ghesien dat ghi te sien begeerdet Ghi hebt ghesien die tormenten der sonderen ende die raste der gherechtigher lude Ghebe\nedijt si die scepper ende die verloser alre minschen die dy alsulke [...] wille gaf by

wes gracen due wael gedaen heves te lijden die pijnen Nu lieve [...] vrint wi willen dattu wetes wad steden dat sijn vanden pijnen die du ghesien [...] heves Ende wat lantscap van so groter salicheiden Dit is dat eertsche paradijs / Daer onse eerste alders uut ghedreven [...] woerden overmids [...] die sonder der onghoersamheit want nae dien dat hi gode onghoersam was ende veronweerde onder gode te wesen so en mocht hi niet sien dattu sies Jae oec eyne ontellike / mere blijtschap. Want hed hi gehoert in suverheiden des herten gods woerde inder hoecheit der engelscher beschouwinghen so hed hi moghen gebruyken der heyliger beschouwinghe. Ende doe hi bi onghoersamheit ghevallen was van dus groter salicheit so verloes hi oec dat liecht sijnre ghedachten daer hi in verlicht was. Ende daeromme [...] doe hi inder eeren was dat niet en verstoent so waert hi gherekent mitten onwijsen beesten ende waert hem gelijct ende alle sijne nacomelinghe / omm die mesdaet sijnre onghoersamheit ontfinghen die sentencie der doet als hi dede voer die versmade sonde der onghoersamheit ¶ Ten lesten waert onse guedertieren god beweghet op die onsalicheit des minscheliken gheslechtes ende dede sijnen eynboren soen onsen heer jhesum cristum minscheit aennyemen Ende omme dat wi overmids den doepsele sijn gelove ontfinghen so woerden wi ontbonden beyde vanden sonden die wi voer deden ende vanden erfsonden ende verdienden te comen tot desen lantschappe

Mer omme dat wi na der ontfencnisse decwijle sondichden So waest noet dat wi vermids penitencie ghenade vercreghen vanden sonden die wi deden / want die penitencie die wi voer onser doet of in onser lester siecheit ontfangen ende in onsen leven niet en voldaden die hebben wi voldaden nae onser doet in die steden der pijnen die du ghesien heves Sommighe mere sommige mynre nae tijt nae maeten der sonden die pijnen [...] lijden[de] / want wi sijn al overcomen doer die steden tot deser rusten. O ongeloefflic eyselic lijden. Ende alle die ghene die du saghes in elker steden der pijnen / behalven die gene die du sages inden monde [...] des helschen puttes als si ghereynicht sijn so solen si ten lesten comen tot deser rusten ende behalden weerden. Degelix comen hijr sommige die ghereynicht sijn ende die ontfaen wi ende leydense mit vrouden hijr in want nyemant van hem die inder pijnen sijn en weit ho lange hi daer in sal wesen. Want mit myssen mit salmen mit gebede ende mit almoesen also dec alsmensi voer hem duet, ywer hoer pijnen weerden vermynret daer made of men setse over in menre pijnen tot datsi altemale overmids dus danen waeldaden verloest weerden ende als nae deser pijnen ter rasten comen so en weten si niet hoe lange si hi blijven solen want nyemant van ons en mach weten hoe lange hi hijr wesen sal / want also si inder pijnen nae manieren hoere sonden groetheit ontfaen den tijt datsi daer dueren solen Also doen

wi oec die hijr sijn nae verdienten des gueds so solen wi hijr in dese ruste langer of onlanger dueren Ende al sijn wi te mael vry vanden pijnen / nochtan en sijn wi niet weerdich op te varen te hoger vrouden Siet wy sijn hijr in groter rasten Mer na den tijt dat elke es gesat so solen wi overgaen in meere rusten / want degelix wasset onse geselschap ende mynret gelijc als alle daghe die zeelen tot ons comen uuter pijnen So varen [si] oec van ons op in hiemelrijc. Soe si dit geseit hadden naemen si den ridder mit hem ende ginghen op eynen berch ende hieten hem opwaert sien ende seghe hoe hem die hiemel boven hem docht ghedaen sijn van verwen / Hi antwoerde hem: Hi schijnt gelijc den golde dat gluyet in eynen oven. Dat seidensi: Dat is die poerte vanden hiemele hi varen si in die van ons ghenoomen werden Du salt oec weten dat ons onse heer al daghe voedt mit hiemelscher spijsen ende hoe gedane dese spijsen is ende hoe bequeem dat saltu te hant mit ons smaken wilt god. Cueme was dit gesproken daer en quaem als eyne vlamme vuyers neder vanden hiemele die al dat lantschap overdede Ende si scheidde ende deyde hoer als raydien vander sonnen ende ginc neder in elc hovet ende [...] tachterste ginc si al in hem. Ende also gelijc vielense inden ridder als in hem Daer ontfinck hi also grote sueticheit ende ghenoechde dat hi cueme wiste weder hi levende was of doet Dese ure overleyt. Doe seiden si: Dit is onse spijsen Ende die van ons inden hiemel werden ghevoert gebruyken deser spijsen sonder inde

Ende wanttu eyn deyl heves gesien dattu begeerdes te sien dat was die raste der gueder / ende die pijn der quader So behoert dy lieve brueder wieder te keren den selven wech dien du quaems Ende eest dattu nu voertaen soberlic ende heylichlic leves so mogestu seker sijn der hiemelscher woeninghen Ende eest dat sake daer dy god af behueden moet dattu wieder bevlect woerdes mitten sonden svleysches. so hevestu oec wel ghesien wat dy dan te pijnen gehalden sal weerden Mer keer wieder coenlike want al daer du te voeren af woerdes verveert sal hem nu ontsien van dy. Van desen woerden waert die ridder seer bedrueft Ende bat den bisscopen mit groeten eerste aldat hi bidden mochte dat hi niet en woer ghedwongen uut sulker blijtscap weder te keren te verdriet van deser werelde. Dattu biddes, seiden si, dat en mach niet gheschien Mer alsoet god geset hevet. Weynende ende ontfermelic weer hi wolde of en wolde / so ginck die ridder uut uuter aeten drueve ende nochtan onversaecht / ontfinc hi die benedixie ende ginck uut den selven wech ende ghesloeten was die doere De purgatorio patricii

deo gracias

[Sint Patricius' vagevuur (handschrift Utrecht)]

Hier begint van den veghevuere dat die hilighe patricius die yerlant bekeerde van onsen heren bat. omme dat volc te bekeren.

Die grote patricius. die men secht den anderen na den apostele pauwelus Doe hi dat woert goeds predicte in ijerlant. ende daer veel mirakelen dede. Soe pijnde hi hem die beestelike herten der menschen des landes. vanden sunden te treckene. mitten anxten der helscher pinen ende mitter beloften der blijtschap des paradises. vaste te makene in goeden werken. Wante die dit vertellede. hi seghede dat hi dat volc beestelic te wesen ondervant. Wante doe ic in dat lant was seghede hi. So quam tot mi een man mit enen gruwen hovede. voer paesschen. die herde oelt was. ende seghede dat hi cristus lichaem ende bloet nye ontfangen en hadde Ende dat hi in den naesten paeschedaghe van desen groten sacramente deelachtich werden wolde. Ende omme dat hi sach mi monike ende preester wesen. soe bijchte hi my al sijn leven

op dat hi te sekerliker solde moghen gaen. toe desen grote sacramente Ende om dat ic die sprake vanden lande niet en konde. so nam ic enen die mi sine sunden voer seghede in mine tale. ende also hoerde ic sine bijchte. End[e] doe hi dat eynde van sijnre bijcht maecte. So vraghede ic hem bi den manne die mi sine bijchte seghede. of hi ye mensche doet gheslaghen hadde Ende hi antwoerde dat hi niet seker en wiste. of hi meer dan vijf menschen ghedodet hadde Dit seghede hi omme dat hies cleyn achtete ende dat hi also onschuldich ghenoech was. om dat hi der so luttic verslaghen hadde. Mer hi seghede dat hi veel menschen ghewondet hadde. daer hi niet en wiste wer si storven of niet Ende doe ic hem seghede. dat dit alte swaren sunde was. ende dat hi sinen sceppere hier in verdoemdelic vertoernt hadde. soe antwoerde hi mi. so wat ic hem doen hiete voer sijn penitencie. dat hijt gheerne ontfaen wolde ende voldoen sonder enich beiden. Wante die menschen van dien lande hebben dit. also natuerlic

dat ghelijc dat sie bereder sin ten quade. dan menschen van anderen landen. also sin se oec bereder ende vaster toe penitencien te doene. also sie bekennen dat si ghedwaelt hebben. Dit heb ic hier omme gheseghet dat ic hare beestelicheit toenen wil.

Hoedat jhesus cristus patricius gaf een ewangelij boec ende enen staf. ende wijs[de] hem den putten van den veghevuere.

Also ic voreseghede Doe die hilighe patricius dit voergeseghede volc bekeren wolde vander dwalingen. vermids anxe der pinen. ende minne der vrouwen. so segheden sie. dat sie nummermeer tot cristum hem bekeren en solden. noch omme die mirakelen die si hem saghen doen. noch bi sijnre predicacien. ten waer dat yement van hem sien mochte. die pinen der quaden. ende die vrouwen der goeden. Dat si sekere werden solden vanden dingen die men saghe dan die men gheloefede. Die hilighe patricius die tot gode innich was. hi waert doe innigher in waken. in vastene. in bedingen. ende in goden werken. om des volkes salicheit

Ende doe hi hem tot dusdanighen goeden werken gaf omme des volkes salicheit. soe openbaerde hem onse goedertierene heer jhesus cristus. ende gaf hem een ewangeli boec. ende enen staf. den men noch heeft in ierlant voer groet heylichdoem in groter weerdicheit. Desen selven staf. heet men jhesus staf Om datten jhesus cristus onse here sinen lieven vrende patricius gaf. Ende die in dit lantschop die hoghste eertsche biscop is hi sal dit hebben. Dat is den text der ewangelien. ende den staf voer een teyken des hoechsten bisdoems van dien lande. Ende onse heer leide patricius uut in der wuestenien ende hi toende hem daer enen ronden puttedie binnen hol was ende seghede: Soe wie dat ghewarighe penitencie doet. ende ghewapent is mit warachtighen ghelove. ende in desen grave gaet. ende die tijt van enen dach ende nacht daer in duert. hi sal werden ghereynicht van alle den sunden sijns levens. Mer [...] daer doer gaende so en sal hi niet allene sien die pinen der quader. mer oec ist dat hi sterc blivet inden ghelove. so sal hi sien

die glorie der heilighen. Ende aldus ontvoer onse heer van sinen oghen. Ende sancte patricius wert vervullet mit gheestliker vrouden. beide om dat hem onse heer gheopenbaert. ende hi hem die kule ghetoeent hadde. daer bi hi hoppede te bekeren dat volc van haerre dwalinge. Ende to hant maecte hi ter selver stede ene kerke. ende sette daer in sancte augustinus canonicke. die der heilyghen apostelen ghelove na volghen Ende dese kule [die] is inden kerchhof buten den voerhovede vander kerke oestwert. omme moerde hi. ende maecte daer doeren ende slote an. om dat niemant overmids overmodigher koeheit ende sonder oerlof. hem en onderwonde daer in to gane. Mer hi beval den slotel te holden den prior van der kerken. Ende in des heilighen vaders tiden so ghengen veel menschen van berouwenissen bervoet indese kule. welke do si weder quamen tugheden dat si alte grote pine hadden gheleden. ende dat si grote blijscap hadden [...] ghesien. Ende die hilighe patricius beval dat men hore openbaringen scriven solde in die kerke. ende vermits hoerre ghetugenissen

so begonden die anderen toe ontfane sancte patricius predekinge. Ende om dat daer een mensche van sinen sunden wort ghereynghet. so nomet men die stede. sancte patricius veghever Mer die stat der kerken noemet men regularis

van enen oelden prior mit enen tande. ende hoe men in dit veghever gaet.

Na sancte patricius dode. was in dese kerke een prioer. een heilich man van levne. ende alsoe oelt dat hi van oltheiden mer enen tant in sinen monde en hadde. Ende want sancte gregorius secht. al is die oelde mensche ghesont. nochtan is hi altoes siec vander oeltheit. Ende dese goede man. om dat hi niet schinen en solde mit sijnre oeltheit den anderen verdriet te done. soe liet hi maken tot sijnre behoef een camerken. beneffen den canonike dormter. Mer die jonxten broeders doe si dic wile desen oelden man visitierden. soe pleghen si in buerten te seggen: Vader hoe lange woltu bliven in dit leven. Ende hi antwoerde. Lieven kinder. ic hadde liever haestelic van hene te varen dan dus lange te leven. die wille godes moet gheschien

. Hier en ghevoele ic anders niet dan onsalicheit. mer anders waer sal ic grote glorie hebben. Die canonike hoerden in sine celle van horen dormter. die engelen dicwile beneven hem roepende. ende hare sanc was desse maniere: Du biste salich. ende salich is die tant den du in dinen [...] monde heves die nye lecker spise en [...] smaecte. Wante sine spise was salt. ende drughe broet. ende sijn dranc coelt water. ende ten lesten also hi begheerde [...] voer hi salichlic tot onsen heren ¶ Ende men sal dit weten dat in sancte patricius tiden. ende in anderen tiden daer na [...]. veel menschen ghengen in dit veghevuer. van welken dat sommighe wederquamen. ende die anderen bleven daer in verloren Ende dat die ghene die weder quamen vertellden. dat screven die canonike. Ende dit is ghewoente beide van den hilighen patricius. ende van den genen die na hem comen gheset. dat nyement in dit veghevuer gaen en mach sonder oerlof des biscops. in wes machte ende bisdoem dit veghevuer is. ende

mit sinen vrien willen verkiest daer in te gane voer sine sunden Ende also hi toe den biscop coemt. ende hem sinen willen secht. soe sal hem die biscop eersten raden van desen wille of te stane. ende seggen datter veel is inghegaen die nye weder en quamen. Ende ist dat hi in sinen willen blivet. so sendet die biscop breve des bevelens to den cloestere mit hem. ende also die prior die breve ghelesen heeft. so sal hi den menschen ontraden in dat veghevuer te gane. ende vermanen hem dat hi ander penitencie verkiese Ende hi sal hem toenen den anxt van veel menschen die daer in veerloden sin ghebleven. Ende blijft hi in sinen wille so leydet hine in die kerke dat hi hem daer oefenen sal .xv. daghe in waken ende in bedingen. Ende als die dage gheeyndet sin. so vergadert die prior daer omme lancs die clergie. ende men doet vroe misse. ende ghevet desen menschen dat licham ons heren.

ende men besprengeden mit wi water toe dien dienste Ende aldus leydet menne mit. processien. ende mitter letanien toe der dueren van

den veghevuer. ende die prior slutet se hem op. voer hem allen. Ende secht hem dat ane vechten vandenduvelen. ende dat veel menschen in deser kulen verloren bleven sin. Mer blijft hi sterc in sinen willen. so ontfanct hi van alle den prees[teren] die benedixie. ende hi bit hem allen dat si voer hem bidden. ende hi maect mit sijnre hant een cruce voer sijn hoevet. ende gaet daer in. ende te hant slutet die prior die doere. ende aldus kiert hi weder mitter processien in die kerke. Ende des anderen daghes soe gaet die prior mitter processien uuter kerke toe der doeren van der kulen. ende die prior doet die doere op. ende vint men den menschen daer. soe leydet me[...]nne mit blijscopen in die kerke. ende daer duert hi in noch .xv. daghe hem oefende in waken ende in bedingen. Ende en vint men hem niet weder comen des anderen daghes to der selver uren. soe sin se herde seker van sinen verliese. ende die prior slutet die doere ende si gaen [...] alle en wech.

Hoe een ridder hier in genc ende hem .xv. monike visitierden.

Het gheviel in desen onsen tiden in coninc stevens daghen. dat een ridder die. owem heet. daer men dit of vertellet. quam ten biscope te bijchten in wes bisdom dit veghevuer is. Ende doe hem die biscop berespede om sine sunden. ende seghede hem. dat hi onsen heren swaerlic vertoernt hadde. so versuchte hi van innigher berouwenisse. ende belovede dat hi weerdighe penitencie doen solde na willen des biscops Ende doe die biscop hem penitencie setten wolde. na de maniere van sinen sunden. soe antwoerde die ridder. Want ic also ghi segget. minen schepper soe seer vertoernt heb. so wil ic an nemen die penitencie die boven allen penitencien swaer is. Want om hem dat ic verdienen sal verghevenisse mijnre sunden. so sal ic bi dijnre beveelnisse gaen in sancte patricius veghevuer. Ende die biscop ontriet hem dat te done Mer die ridder van manliker kuenheit en volborde des biscops ontraden niet Ende die biscop om dat hine hier of kieren wolde. so seghede hi hem

datter veel menschen in verloren bleven waren. Mer in gheenre maniren en mochte hi des ghewarighen ridders de ghewarich berou hadde. sijn herte daer of keren. Die biscop vermaende hem dat hi monic worde. of canonic habijt an name Ende de ridder antwoerde. dat hijt mit gheenre redene doen en solde. eer hi ghegaen weer in dit voer gheseyde veghevuer. Ende doe die biscop sach die vromicheit sijnre berouwenisse. so sende hi bi hem enen brief. den prior van deser stede dat hi desen ridder die in penitencien was. leiden solde. na den sede der gheenre die penitencie doen in dit veghevuer. Ende doe die ridder daer comen was. ende die prior sine waken wiste. soe sette hi hem voer datter veel menschen weren verloren in ghebleven. op dat hi sinen wille hier of solde trecken. Mer die ridder bedachte dat hi gode swaerlic vertoernet hadde. ende bi ghewarigher berouwenissen. ende heter penitencien. verwan hi des priors ontraden. Dus leydene de prior in die kerke. daer hi in naden seden .xv. daghen hem oefende in vasten. ende in bedingen. Doe dat voldae was. so leyden hem die bruedere ende clergie [...] daer omme lanc. als voer secht is toe den veghevuer. ende daer seghede men hem weder die manieren vanden pinen die onverdrachtlic sin. Ende die prior ontriet hem daer dese

penitencie an te gane Ende doe die ridder sterkelic in sinen willen bleef. so ontfenc hi van den prior dit woert: Sie du salt daer nu in gaen in den namen ons heren. ende du salte so lange gaen doer een hol onder die eerde. hent du daer uut comest in een velt daer du in vindest ene sale mit wonderliker konsten ghemaket. Alstu daer in gheghaen biste. so salste te handes boden hebben die di ernstlic solen seggen wattu liden salste. Ende als die en wech gaen. ende du allene inden sale blives so solen te handes dine pijnres andi comen. Want aldus leest men dattet den ghenen ghefallen is. die voer di

hier in ghegaen sin Mer du salt sterc wesen in den ghelove cristi. Ende dese ridder droech in sinen herten enen manliken moet. ende en ontsach die vrese niet die hi hoerde dat ander menschen verwonnen had. Ende die wileneer ghewapent mit yser inden stride der menschen was. die was nu herder dan yser ghewapent mitten ghelove. hope ende gherechti[c]heiden. hem verlatende op goeds bernherticheit. ende hi ghenc betruwende in. om teghens die duvelen te vechtene. Want ierst bat hi hem allen. dat si voer hem bidden solden. ende hi maecte een teyken des hileghen cruces voer sijn hoevet ende blidelic mit betrouwene so ghenc hi doer die poerte in. Ende die prior sloet se te hants van buten toe ende kierde weder mitter processien in die kerke. Ende dese ridder begheerde ene onghewoenlikenije ridderscop te done. hi genc vromelike voert al was hi allene. ende lange doer dat hol, hopende in onsen heren. Ende doe die donkerheiden meer ende meer wiesen. so verloes hi cortelic tlicht der claerheit.

Ten lesten begonde hem daer hi ginc. een cleyne licht doer dat hol te openbaren. ende niet lange en wast hi en quam toe den voer\segheden velde ende ten sale. Wante daer en scheen anders gheen licht. dan alse hier plecht te openbaren inden winter na der sonnen onderganc. Ende dit sale en hadde ghene hele wande. mer hi was over al ghesticht op colommen. ende of saten. als [...] een monike cloester. Ende doe hi lange omme lanc den sale ghewandert hadde. hem verwonderde [...] haerre wonderliker maecsel. soe genc hi daer in. ende hi vant sie binnen horen begripe wonderliker ghemaect. Aldus sa[1] hi neder. ende kierde sijn oghen herwert ende derwerts. ende verwonderde seer van des saels reetscop ende schoenheit. Ende doe hi ene wile tijts allene had gheseten. siet so quemen daer in .xv. manne alse gheestelic. die nijes gheschoren werden ende ghecledet mit witten clederen. Ende sie groeten hem inden namen onses heren. ende saten mit hem neder. ende die ene sprac mit hem ende die ande\ren sweghen. Ende die daer sprac dat scheen

te wesen haer prior ende leydere. die seghede: Ghebenedijt so si die almech[tige] god die in dinen herten hevet vast ghemaket enen goeden willen. ende hi moet in dit volbrengen dat goede dat hi in di begonnen heeft. Ende om dattu ghecomen biste ten veghevuere. om ghereinicht te werden van dinen sunden. so salstu ghedwongen werden van node veel dingen manlic te doene. of vermits [...] traecheden. dat god verren moet. verloren te werden mit lif ende mit siel. Wante te hant also wi uut ghegaen sin so sal dit huus verwullet werden. mit eenre veelheit van quaden geesten. de di sware pinen solen anbrengen ende solen di dreyghen meerre te doene. si solen di loven weder te brengen ter poerten onversericheit daer du in quamest. op dattu horen willen volboert ghevest. ende si solen hem pinen. of si di in desser manie\ren bedrieghen moghen. Ende ist dattu in enigher [...] manieren of mit verdriete van pinen verwonnen werdes. of mit horen drey\ghene

verveert. of mit beloften bedroghen. ende du hem volbort gheves. soe salte verloren [...] wesen an live ende an siele. Mer settestu goede hoepe inden ghelove. also dattu noch mit pinen. noch mit dreighene. noch mit haren beloften niet verleidet en werdes. mer dattuse veronweerdeste alse niet. so en salstu [...] niet allene ghereynicht werden van dinen sunden. mer du salt oec sien die pinen die den sunderen bereit werden. ende die ruste daer die gherechtighen inne verbliden. Heb altoes gode in dine ghedenkenissen ende alse si di pine an doen. soe anroep ons heren. jhesum cristum. Want omme dat anroepen deses namen. so salte te hants verloset werden vanden pinen. Ende wi en moghen hier niet langer mitti bliven. mer wi bevelen di den almechtighen god. Ende aldus doe si desen man die benedixie ghegheven hadden. so ghengensie en wech van hem ¶ Dese ridder die aldus gheleert was toe der ridderscop van nijer manieren. die wileneer manlic teghen die menschen vacht hi was

te hants bereit manliker te striden tegen die duvelen. Ende mitten wapenen cristi ontbeide hi versekert. Welke vanden duvelen hem ierst te stride roepen solde. Hi was ghecleedet mitten panssier der gherechticheit. ende mit hopene der verwiningen ende der ewigher salicheit waert die ghedachte verloset. also dat hoevet mit enen helme mitten schilde des gheloven die en bedecte. Wante hi had [dat] sweert des gheestes dat woert goeds. dat is innichlic angheroepen. onsen lieven heren jhesum cristum. dat hie ne bescherme mit koninckliker versekerheit. dat hi niet en worde verwonnen. vander viande anvech\tingen. Ende die goedertierenheit bedroech en niet. die niet bedrieghen en can diegene die in hoer betruwen

Die ierste pine was van tween striden die hi had mitten duvelen

Als dese ridder also ghesecht is. allene sat indesen huse onversaghet. ontbeidende der duvelen strijt. so hoerde hi [...] haestelic om lanc dat huus een gheruchte. also of alle die werlt had gheweest in enen beroeren. Want also hem dochte

hadden alle menschen ende alle beesten vander werlt. vander see. ende van der locht. mit al haerre machte te samen gheruchte ghemaket si en hadden gheen meerre gheruchte moghen maken. Ende en had hi mitter cracht goeds niet beschermen gheweest hi had mit dien gheruchte uut sinen sinne gheweesen Siet na den anxte van dusdanen horen. so volghede daer na een anxteliker ansiene vanden duvelen. Want sienlic begonde int huus te comen ene ontellike veelheit van duvelen van eyseliker formen. Ende schaterende ende spottende begonden se ne te grueten. ende alse bi lastere hem te seggene. Die ander menschen die ons dienen. en comen niet tot ons dan na der doet. Hier om sin wi di schuldich meerren loen te gheven dattu onse gheselschap. der du ernstelic [...] ghedient hevest woldest dus seer eren. dattu den dach dijnre doet niet en woldes dus seer eren. dattu den dach dijnre doet niet en woldes verbeiden. mer dattudi levendich ons leveren woldes dijn lijf ende dijn siel te samen. Dit hebste ghedaen omme meerre loen tontfaene. Hier omme salste [...]

overvloedelic ontfaen dattu van ons verdient heves. wantedu biste hier ghecomen om dattu voer dine sunden pine [...] salste lyden. Du salste hebben mit ons dattu soekest. verdriet ende droefheiden. Mer nochtan om dattu ons tot nu toe heves ghedient. wilste onsen raet doen ende weder keren. [...] so solen wi di dit voer ene gifte doen dat wi di solen leyden ter poerten [...] daer du in quamest onverserighet dattu levende inder werltdi verbliden moghest dattu al niet en verlieses dat dinen lichame zuete is ¶ Dit beloveden se hem om dat sine bedrieghen wolden mit anxte of mit smekene. Mer die gheware ridder cristi en wart mit anxte niet bestoten. noch mit smekene verleydet. Want mit enen moede veronweerde hi hoer dreyghen. ende en antwoerde hem te male niet. als se smeecten

van der ander hoe datten die duvele int vuer worpen.

Doe die duvele saghen dat die ridder sie veronweerde. soe grimmeden sie eyselic op hem Ende sie maecten int [...] huus een alten groten vuer. ende se bon\den

hem hande ende voete ende worpene int vuer Ende mit iseren haken toeghen sine al roepende. hier ende daer int vuer. Ende doe hi ierst int vuer gheworpen was so leet hisware pinen Mer dese [...] man godes die omme beset was. mitter [...] hulpen sijns koninges. ende vanden voersegheden mannen gheleert. hien hadde niet vergheten die wapenen der gheesteliker ridderscop. Ende do hem die viande int vuer brieden so an riep hi den goedertieren name jhesu. ende te hants wert hi vanden vuere verloest alse van hoerre ierster dreigingen. Wante doe hi onses goedertieren beholders name an gheroepen had eer ment ghespreken conde. so was al dat vuer also ghelesschet. dat mens ene vonke niet en solde ghevonden hebben. Doe die ridder dit sach. so wart hi stolter. ende sette vaster in sijn herte. dat hi se voertmeer niet ontsien en wolde. doe hi sach dat hi so lichtelic verwan. mitten anroepen des hilighen namen

Die derde pine was hoe datten die duvelen trecten veer van daer

Dus lieten die duvelen dat huus. ende mit gheroepe ende mit groten gheruchte trecten si den ridder mit hem Ende doe si uut gengen. soe sceyden sommighe van hem. ende sommighe trecten den ridder lange. doer een woeste lantscap. Die eerde was swartende dat lantscap was donker. ende hi en sach der niet anders in. dan [...] die duvels dene treckeden. Mer daer weyede een bernende wint. dien men nauwe horen mochte. Mer nochtant mit sijnre scherpheit scheen hi sijn herte doer boeren Ende si trectene toe dien eynde wert daer die sonne to mid somer op gaet Ende doe si daer ghecomen waren. alsoe int eynde der welt. soe kierden si hem ter rechter siden wert of Ende si trecten doer een wide dal teghent sudene. dat was toe dier stat wert daer die sonne op gaet to midde winter Ende doe siderwärts hem keerden. so begonde hi te horene onselighe roepinge ende screyingen. alsoe van alle den volke der werlt. Ende hoe hi daer naerre quam. soe hi claerliker hoerde hore weningen. Ende ten lesten vermits der duvelen slepinge

quam die ridder in een alte [...] langen widen velt. dat van onsalicheiden ende droefheiden vol was Die ridder en konde dat eynde van desen velde niet gesien. om dattet alte lanc was. Want dit velt was vol van mannen. ende van wiven. ende van jongen ende den buuc ter eerden ghekiert hadden die doer hande ende voeten weren ghesleghen. Het scheen dattese die eerde van droefheiden aten Ende sommighe tijt riepen si al [...] weinende. Spaer spaer. oft ontferme ontferme onser. mer daer en was niement die sparen. of ontfermen conde Ende het scheen dat die duvelen onder hem ende over hem liepen. ende en rusteden niet te slane mit vlegghelen die .. altoe hart waren. Ende die duvels segheden toe den ridder: Du salte dese pine die du siest lyden ten si dattu onsen raet doeste. dat is dattu van dinen willen oflates. ende kierest weder. ende woltu dit doen. soe soelen wi di vredelic onghesericht weder toe der

poerten leyden daer du in quemest. ende laten di en wech gaen. Ende doe hi dit versmade soe legheden siene neder op die eerde. ende begondene. mit naghelen te doer slane. alsoe die anderen waren [...] ende doe hi ane riep den namen jhesu cristi. soe en mochtent sies niet doen.

Die vierde pine die hi sach

Hier omme ghengen sie neder waerts van den velde. ende slepeden den ridder in een ander velt. dat vol was van meerre onsalicheiden Dit velt was vol. van mannen ende wiven ende jonge menschen ende oelden Die mit gluyenden naghelen in die eerde ghenaghelt waren Nochtan tusschen dese. ende die onselighen van den anderen velde. was dit onderscheit. dat die eersten laghen mitten buke op der eerden ende dese anderen laghen mitten rugge op der eerden Op dese saten bernde drake. ende in wonderliker manieren. ende scoerden dese onselighen mit gluyenden tanden. alsoe of sie se wolden eten. ende omme der andere halse. of arme. of om hoer lichame weren vuerighe slangen ghewonden. ende steken hore hoevede

in die borsten der onselighen. ende staken ha[re]gluyende scherpe nebben in hoere herten Ende het scheen dat op sommighe lichame saten padden die wonderlike groet waren ende bernende. ende steken hare leetlike becke in hare herten. alsoe of si hem pijnden hore herten uut te treckene Ende die dus doer nagelt ende ghepineghet worden. sie en op helden nummermeer van weinen ende van krischene. Die duvelen liepen [...] oec onder hem ende op hem ende pijnden sie alte seer te slanen de mit vlegghelen Die ridder en conde dat eynde van desen velde niet ghesien. behalven die wijtheit daer hi in quam. ende uut genc. Want hi wert gheleidet dwers doer dat velt Die duvelen segheden hem. Dese pinen die du siest salstu liden. ten si dattu ons volboerdes ende weder kierest Ende doe hise veronweerde. so pijnden sine alsoe si voer deden mit nagelen te naghelen. Mer si en mochtens niet doen do si hoerden den namen jhesus

Die vifte pine

Sie leiden den ridder over daer int dorde velt dat vol onsalicheiden was. Want dit velt was vol

van mannen ende wiven. van jongen ende van oelden. die soe doer naghelt laghen mit iseren gluyenden naghelen in die eerder. soe dat men om die menicheit der naghelen. vanden oversten des hoevedes to den nedersten des voets niet vinden en conde ledich. eens vingers breet stede Desen mochten nauwe ghebueren hare stemme mede te roepene. mer alse lude die bi der doet sin soe gaven se krankelic hare stemme uut Dese schenen naect also die anderen weren. ende si worden ghepijnt mit enen coelden bernenden winde. ende mit vleghelen daer si die duvelen mede slueghen. Die duvelen segheden hem. Dese pinen moetstu liden. ten si dattu ons volboerdes te weder keren. Ende doe si hem wolden doer negelen. om dat hi [...] hare dreighen veronweerde soe anriep hi den namen jhesus cristus ende si en mochtten hem niet doen

van der sester pine

Van hier trecten si den ridder. ende quamen mit int vierde velt. dat vol was van vele vueren. daer men alle manieren van pinen in vant Sommighe henc men mitten voeten mit gluyenden ketenen

Sommighen mitten handen Sommighen mitten haren Sommighen mitten armen
 Sommighen mitten dieen ende die hoevede hengen nederwert in swevelbornende
 vlammen Sommighe hengen int vuer. en yserne haken in die oghen gheslaghen. of
 in die oren. of in die neesteric gate. of in die strote. of in die memmem. of in die
 scaemte Sommighe briet men in ovenen van swevel vuere Sommighe verbrande men
 in pannen Sommighen worden doer steken mit gluyende speten ende ghebraden ant
 vuer. ende sommighe duvelen omme kierden sie. ende die ander duvele droeften sie
 mit manigher hande ghesmolten metael. ende op alle dese liepen die duvelen ende
 slueghen sie mit vlegghelen Alle manieren van pinen die men denken mochte weren
 daer ghesien Dese ridder sach daer sommighen de sine ghesellen [...] wilneer tewesene
 pleghen ende hi bekende se wel. Ghene tunge en mochte vertellen dat roepen. dat
 krijschen. ende weinen der onsaligheden dat hi hoerde. Want dese velde en waren
 niet alle\ne

vol van menschen die ghepinicht worden. mer oec vol van duvelen die sie pineden. Ende doe si den ridder daer pinighen wolden ende hi den name jhesus anriep doe bleef hi onghelijt

die sevende pine die hi sach

Doe sie vandaer over ghecomen weren. so sach hi een vuerich rat voer hem dat wonderlike groet [...] was. ende al beslagen mit gluyenden yseren hake Die ene helfte vanden rade stont opwert in die lucht. ende die ander helfte stont nederwärts in die eerde Ende ene vlamme stinkende van swevelvuere. quam uuter eerden op om lanc den rade ende verbrande onsalichlic. die ghene die anden rade hengen ¶ Die duvelen segheden toe den ridder: Dese pine [...] die dese liden moetstu oec liden. ten si dattu weeder keren willest. mer du salst iersten sien dat si liden. hier omme staken die duvelen an beiden siden ameyden. tusschen die speken vanden rade. ende si dedent soe gruveliken seer dreyen. soe dat men niet sien en conde den enen vanden anderen ondergaen. Vanden ghenen die

daer anhangen. want van groter snelheit des omme lopens soe scheen een vuerich omme rinc te wesen Ende doe si den ridder opt rat gheworpen hadden. ende doe si den ridder opt rat gheworpen hadden. ende sine kierden in die locht ende opverheven [...] hadden doe hi anriep den namen ons heren jhesu cristi soe quam hi of ongheserighet

Die achtende pine

Ende si trecten voert van daer. ende toeghen den ridder mit hem tot enen groten huse dat gruwelic rokede. ende het was herde seer wijt ende lanc. soe dat ment eynde daer of niet sien en mochte Ende doe [s]i noch een deel daer of waren. so bleef die ridder staende. om die grote hitte die daer uut quam. ende ontsach hem [...] voert te gane. Hier om segheden hem die duvelen. Wat verbeidstu. het is een bade huus dattu sieste. Wilstu of en wilstu. du salster toe gaen. ende mitten anderen daer in baden. Ende hi begon uute den huus te horen weinen ende screyen Ende do hi int huus ghebracht was. soe sach hi enen wijer die verveerlike antesiene was ende eyselic. wante dat pavement vanden huus. was

vol ronder putten die die ene anden anderen stonden. soe dat men daer nauwe of niet tusschen gaen en mochte Ende elc putte was vol van eenre hande ghesmolten metaele of van enegher ander vallenderre verscheit. daer ene grote schaer van man[nen] ende wiven. jongen ende oelden in ghesonken stonden Ende sommighe waren daer alte male in ghesonken Sommighe tot den wijnbrawen Sommighe toe den oghen Sommighe toe den lippen Sommighe toe den halse Sommighe toe der borste Sommighe toe den navele Sommighe toe den dieen Sommighe toe den knien Sommighe toe den benen Sommige mit enen voete allene. Sommeghe mit beiden handen. of mit eenre hant allene. Sie weynden alle van pinen ende riepen. Doe segheden [...] die duvelen. sie mit desen salstu baden. Ende si hoeven den ridder op ende se pijndene te werpene in enen van den putten. mer doe si hoerden den namen christi. so en mochten sijt niet doen

Die neghende pine

Si ghengen en wech van deer stede. ende trecten teghen enen berch. daer hi in sach sitten ene grote schaer van mannen

ende wiven. oelt ende jonc al naket ghecrommet op hare teen. soe dat si hem alle die hi te voren ghesien hadde cleyne

dochten. Alle dese seten alse die der doet ontbeiden. ende saghen mit anxte ten noerden wert Ende doe hem die ridder verwonderde wat dese onsalighe scaer [...] ontbeide. soe seghede hem ene vanden duvelen. Het mach schien du verwonderste di. wes dit volc mit so groten anxte ontbeidet. Nauwelic had de duvel sine woerde uute. Daer en quam vanden noerden een stormende wint. die die duvelen ende den ridder den si leyden. ende al dat volc begreep. ende werp sie in die ander sijt des berghes in een stinkende riviere. Weynende ende onsalichlic krijsschende daer sie inne ghepijnt worden mit ontelliker kelden. Ende alse hem pijnden op te comen uutten watere. so staken si die duvele die opt water liepen weder onder Ende die ridder en had sijns beholders niet vergheten. ende riep den name an. ende [...] hi vant hem sonder beiden an die ander sijt over die rivire

Die tiende pine.

Noch en weren [die] duvele niet versadet toe pinighen den ridder cristi Ende quamen tot hem ende trectene [s]uutwert. ende [...] hi sach voer hem ene vlamme die alte vule stanc van swevele. als uute enen putte opcomende Ende also nakede vuerighe menschen van mannen ende wiven. oelt ende jonc. die in die luchte worden op gheworpen also vonken vuers. Ende also die cracht vander vlammen te nyete genc. so vielen si weder in den putte ende int vuer Doe sie daer bi quamen soe segheden veel duvelen toe den ridde[r]: Dese bernende putte is die inganc van der hellen. hier is onse woninge Ende om dattu ons tot [...] nu toe heves ghedient. soe salste hier sonder eynde mit ons bliven. Want alle die ons dienen die solen hier sonder eynde mit ons bliven Ende coemstu daer eens in. soe salstu ewelic mit live ende mit siele verloren bliven. Mer nochtant wiltu onsen willen doen. so salste onghesericht toe dinen goede weder keren. Mer die ridder betrouwede in godes bernherticheit. ende veronweerde ha[re] beloften. Doe worpen die duvele hem [...]

selven inden putte. ende toeghen den ridder mit hem. ende so hi dieper neder viel. so hi den putte dieper vant. ende meerre pine leet. Want sine pine was soe groet. dat hi bina vergheten had sijns beholders name. Nochtant gaft hem god in. ende hi kierde tot hem selven. ende doe he mochte so anriep hi den name jhesus cristus. ende te hant werpene die cracht vander vlammen op[...]werts. mitten anderen die daer in weren in die locht. Ende hi quam neder. ende stont een luttic benefen den putte Ende doe hi achterwert trecte vanden monde des puts ende stont daer. ende hi niet en wiste wat hi doen mochte. soe quemen ander duvelen uut den putte die hi neet en kende also ic seggen mach. ende si segheden hem. Wat staeste hier. onse ghesellen segheden dat hier die helle is. si loghen. Wante dat heb wi altoes van ghewoenten te lieghen. op dat wi die ghene bedrieghen mitter loghene. die wi mitter waerheit niet bedrighen en moghen. Hier en is die helle niet. mer wi solen di nu leiden ter hellen

Die elfte pine

Mit groten gheruchte trecten si den ridder van daer Ende si quemen tot eenre herde weder riviren die al stanc Die al over dect was mit eenre vlammen van swevele. ende vol van eenre veelheit van duvelen Ende si segheden hem. du salt weten. datte helle onder dese bernende rievire is. Over dese riviere de men sach lach ene brugge Ende die duvels segheden toe den ridder. du moetes over dese brugge gaen. ende wi solen storme ende winde maken. ende werpen di in dese riviere. ende onse ghesellen die daer in sin. solen di gripen ende versinken di in die helle Ende wi solen di ierst prueven. hoe seker het is daer over te gane. Ende sie helden sine hant ende streken sie op [...] die brugge. Want d[r]ie pijnlike dinge waren op dese brugge die seer ontsienlic weren. den ghenen die daer over ghengen. Dat ierste was dat si soe glat was al had se oec harde breet gheweest. dat mender niet. of nauwe den voet had moghen vast op setten. Dat ander is. sie was soe smal. dattet scheen datter niement

in gheenre manieren of nauwe op solde moghen staen of gaen. Dat dorde [...] was. si genc soe hoghe. ende soe steygher op in die lucht. dattet was verveerlic an te siene. Mer nochtant seghensie. wilste ons consentiren dattu weder kiert. soe machstu van desen anxten seker toe dinen lande weder keren. Ende die ridder cristi. dachte in hem selven. van hovele anxten hem sijn goedertieren voerspraec verloset had. ende hi anriep weder sinen name. ende begonde al meckelic op die brugge te gane. ende hi en vuelde ghene gladicheit op die brugge. ende genc vaste in onsen heren betruwende. Ende soe hi hogher op quam. soe hi die brugge wider vant. Ende siet. allentelen wies die brugge soe seer. datter wel twe kerren die ene beneffen [...] die ander solde hebben ghevaren. Mer die duvelen die den ridder daer ghebracht hadden. ende die niet voert gaen en mochten. sie bleven staende ten voeten vander bruggen. omme tontbeiden datte ridder vallen solde. Ende doe si seghen dat hi vromelic overgenc

dsoe vervolleden si soe die lucht mit roepene. datten ridder dat swaerre ende eyseliker dochte. dan enighe pine die hi [...] voer gheleden had Ende doe hi sach dat sie staende bleven. ende niet voert en mochten gaen. so ghedachte hi sijns goedertieren leyders. ende genc te sekerliker

voert [...] wert. ende die duvele liepen op der rivieren. ende worpen hare haken na hem. Mer hi genc over onghesericht van hem. Ten lesten ghenc he sekerlic voert. ende sach die wijtheit der bruggen soe seer wassen. dat hi nauwe an beiden tsiden conde dat water sien

Innighen raet van den ghenen die dit int latijn maecte.

Hier omme lieven broders laet ons rekenen dit liden van desen levene. teghens die pinen ende onsalicheiden vanden voersegheden steden. Want ist dat men die ene teghens die ander wegghet in die waghe der ghedachten. soe sal also die menicheit des ontelliken sandes van der se. gherekent teghen enen sachten regen. die ontellike onsalicheit van dien pinen swaerre openbaren. Also ic wane so en sal niement. van ghesonder

ghedachten ghenoechte hebben inden vleyscheliken begherten. also lange als hi dese pinen merct mit suveren ansiene der ghedachten. Ende deent swaer ende [...] scherp dunct sijn vertien. of overgheven om cristus willen in enen cloester. hi bedenke des bidde ic hem. hoe bitter is hare lange pine in dien pinen. Ontellic is lichter dat leven van den cloester ende die scherpheit van alte nauwer regulen Discipline van den cloestere daer men sueket die noetdurfte. beide des lijfs ende der sielen. sonder sorchvoldicheit vanden voergesgheden steden van pinen. indeen welken, also men ghelovet, die onsalighen voer hoer sunden, die sie in desen leven niet ghebetert en hebben. al en sin sie nochtan niet die meeste sunden. mer oec voer die alre minste. die men vermits rueckeloesheit ghedaen hevet. menichvoldelic mit langer onselicheit ghepijnt werden. Want tsin sunden die men secht dat herde cleyne ende licht sin Niet dat si cleyne of licht sin. mer om [...] dat sie in desen levene den ghenen die warachtich berouwenisse hebben. lichtelic

van onsen heren vergheven werden. Ende ist dat sie iement overholt tot hier na veronweerdende dat hi [se] beteren solde. die en sal sie niet licht. mer swaer ghevoelen inden pinen. Niement en bedrieghe hem selven vander lichtheit van sinen lichten sunden. hem selven te troestene om dat sie licht heten. Want hoe si lichter sin hoe si meerre werden voer den aenghesichte des scherven richters. ist dat men vermids rueloesheiden versumet te beteren

Hoe hi quam ten paradise ende wat hi sach van vrouwen

Dese ridder die nu vri was van allen moyenissen der duvelen. ghenc voert wert. ende hi sach voer hem ene grote muere op gaende van der eerden. tot in die lochte. Ende die moere was wonderlic. ende van soe schonen maecsel. datter niet teghens te rekenen en is. ende in [...] deer mueren sach hi ene poerte die ghesloten was ende ghesiert was. mit golde ende silvere ende anderen metale. ende duerbaren stenen blenkende mit wonderliker claerheit. Ende doe hi der poerten naerre

was bina ene halve mile [s]o genc si tegens hem op. Ende daer uut quamen teghen hem ruede van so groter sueticheit. Dat also hem duchte. al had al die werlt in ghecrude verwandelt. si en solde soe groete sueticheit niet moghen hebben. Ende hi ontfeuc soe grote crachte van dier sueticheit. soe dat hem dochte. dat hi die pinen die hi gheleden hadde. solde nu hebben moghen liden sonder pine. Ende hi sach ter [...] poerten inwert. ende sach dattet lantscap claerre was. dan der sonnen schijn Ende hi begheerde herde seer daer in te gane. Salich is die men den men dusdane poerten op doet. Ende die ghene die desen ridder herwärts comen liet. hi en bedroghen niet. Wante doe hi een deel verre was soe quam hem daer uut te moete. ene processie mit kruussen. mit vanen. ende mit tortissien. ende also mit gulden palmen. Also scone ende groet als hem dochte. dat nije in deser werlt ghesien en was. Daer sach hi menschen van alre hande ordenen. gheestlike manne. ende wive. oelt ende jonc. hi sach daer sommighe als eert\sche

biscopen. sommige alse biscopen. sommige. alse abten. kanonike. moniken. prieste[r]en. ende dienres van allen graden der hiligher kerken. alle ghecleedet mit hilighen ghewade alse horen state toe behoerden. Want si alle beide clerke ende leken. schenen mitten selven ghelijcnissen van clederen ghecleedet. daer si gode mede dienden inder werlt. Ende si ontfangen desen ridder mit groter vrouden ende werdicheiden. ende leidene mit hem mit sueten ghesange. welke inder werlt nie ghehoert en was. ende gengen dus binnen der poerten ¶ Doe dese sanc gheyndet was. ende die processie ghescheiden. so gengen twe eertsche biscope besiden. ende namen desen ridder mit hem. ende leidene mit hem. omme te toenen dat lantscop ende die minlicheit daer of. Ende doe si mit hem spraken. soe benedieden sie ierst gode Die sijn herte mit so groter vromicheit ghesterct hadde in den pinen Ende si leydenen doer dat wide minlike [...] lantscap. Ende hier ende daer overleidende sach hi meer ghenoechliker ende vervroudeliker dinge. dan hi. of enich gheleert

mensche. ofte tonge. solde moghen scriven of spreken. Dat lantscap was mit so groter claerheit van lichte beschenen. dat alsoe die claerheit der sonnen verdonkert dat licht van eenre keersen. alsoe soldet moghen scinen. datte claerheit der sonnen te middaghe verdonkert solde werden. mitter wonderliker claerheit des liches van die lantscope Die ridder en mochte die groten vrouden vanden lantscapen niet gheweten. om die grote goetheit daer of. dan allene van dier siden daer hi doer die poerte in quam. Want alle dat lantscap was. alsoe wide scone velden die gruene sijn Ende het was versieret mit menigher hande blomen. ende [...] vruchten mit menigher hande crude ende bomen. Ende alsoe hi seghede had hi daer moeghen bliven. hi solde mittien rueke van den cruden eweliken gheleeft hebben. Dat lantscap en verdonkert nummermeer de nacht. Want die claerheit vanden suveren claren hemele verluchtet dese mit groter claerheit Ende hi sach daer in so grote scaer van menschen van mannen

ende van wiven dat hi dachte dat nye mensche in desen levne soe groten schaer en sach. ende van desen waren sommige in deser steden ende sommighe in anderen steden in vergaderingen ghedeilt Ende nochtan ghengen sommighe van der eenre gheselscop in die andere. also si wolden mit groter vrouden Ende aldus ghevelt dat die ene van der ander ansiene hem verbliden Ende dat die anderen van der ander vandenissen selichlic vervrouwenden. Tot sommighen steden stonden kore by koren. ende songen gode lof. mit sange van sueten ghelude Ende also die ene sterre vander anderen onderscheit hevet in claerheiden. also was eenrehande onderscheidenheit in eendrachticheit inder minlicheit der claerheit. van horen clederen ende anghesichten. Wante sommighe schenen ghecleet mit guldenen clederen. sommighe mit anderen sommighen mit gruenen. mit roeden. mit blawen. mit gelen. ende mit witten, nochtant na der formen vanden habite dat elc inde [...] werlt hadde. Want die formen vanden

clederen toenden den ridder. van wat verdiensten elc was in die werlt. of van wat ordinen. welker habijt ghemenet was van verwen. Daer sach men clærheit van verscheidenen lichte. Sommighe ghengen ghecroent alse koninge Sommighe drueghen guldene palmen in den handen. Dat ansien van dustanen ende soe veel menschen. was desen ridder ghenoechlic te schouwen in die ruste Ende ontellike suete was dat horen van horen sueten sange. Over al hoerde hi der heilighen sanc de gode loveden Elc verblide hem van sijns selfs salicheit. Mer elc verblide hem oec van des anders vroude Ende dat lantschap was so vervullet mit so groter sueticheit des ruekes. dat schenen alle daer bi te levne die daer woenden Ende alle die den ridder saghen die lo\veden gode. ende si verbliden hem van sijnre coemste. alse van hores brueders verlosinge van sijnre doet. Daer scheen in sommigher manieren van sijnre comsten toe werden alse ene nije bliscop Sie verbliden alle. Over al hoerde

men daer der heilighen suete sanc Sie en ghevoelden daer. noch hetten. noch kelden noch sie en saghen niet dat hem veruoern mochte. of scaden. Alle dingen waren vredelic. alle ghenueclic ende bequame. hi sach veel meer inder rusten. dan alle menschen ummermeer solden moghen spreken. ofte bescriuen Also dese dine dus voldaan weren. soe segheden die biscoopen toe den ridder: Sie brueder. vermids der hulpen godes so hebste ghesien dattu begheerdes te siene. Want du saghest doe du herwert quemes. die pinen der sunders. ende hier hebste ghesien der hilighen ruste der gherechtigher. Ghebenedijt so si die

scepper ende verloser alre menschen. die di dusdanen wille gaf. bi wes gracen du manlic ghedaen heveste te lidene die pinen Nu lieve vrent wi willen dattu wetest. wat steden dat sin vanden pinen. die du ghesien hevest. ende wat lantscopdat is van so groter salicheit. Dit lantscop is. dat eertsche paradijs daer adam onse eerste vader

uut ghedreven was. om die sunde der [on]ghehoersaemheit. Want na dien dat hi gode onghehoersam was ende hi veronweerde onder gode te wesene. so en mochte hi voertmeer niet sien dattu siest Ja oec ene ontellike meerre blijscop. Want had hi ghehoert in suverheit des her\ten. gods woerde inder hoeheit van engelscher bescouwingen. soe had hi hier moghen ghebruken der heilighen engelen bescouwinge. Ende doe hi bu onghehoersamheit ghevallen was van dus groter salicheit. soe verloes hi oec dat licht sijnre ghedachten daer hi mede verlicht was Ende om dat. doe hi in eren was. dat niet en verstont. soe was hi gherekent mitten onwisen beesten. ende wart hem ghelijc Ende al sine na comelinge. om die misdaet sijnre onghehoersaemheit ontfengen die sentencie der doet. also hy dede voer die onweerdighe sunde der onghehoersaemheit. Ten lesten wart onse goedertierene god beweghen. op die onsalicheit des menscheliken gheslech\te

ende hi dede sinen eenbaren sone onsen heren jhesum cristum menscheit ontfaen. Ende om dat wi sine ghelove ontfengen vermids den doepsel so worden wi ontbonden. beide van sunden die wi voer deden. ende van den erfsunden. ende verdienden te comen toe desen lantscape. Mer om dat wi na dat wi die ghelove ontfengen. dicwile sundegheden. Soe wast noet dat wi vermids penitencien vercreghen ghenade van den sunden die wi deden. Want die penitencie die wi voer onser doet. of in onser lester siecheit ontfengen. ende die [wi] in onsen levne niet en voldeden die heb wy volden na onser doet. inden steden van den pinen die du ghesien hevest. sommighe meerre. ende sommighe minre tijt na der maten van den sunden. die pinen lidende. Want wi sin al over comen doer die steden toe deser rusten. O over liden. ende ontellicke vereyse. Ende alle die ghene die du saghes inelken steden der pinen. sonder die ghene die sin binnen den munde van den putte der hellen. [...]

[alse] sie ghereynicghet sin soe soelen si ten lesten toe deser rusten komen. ende behoelden werden Mer oec daghelijcs comen hier sommighe die gherenicht sin. ende die ontfaen wi alsoe wi di ontfengen. ende leyden si hier mit vrouden in Want [n]yement van hem die in pinen sijn. en weet hoe lange hi daer in wesen sal. Wante mit missen. mit salmen. mit ghebede. ende mit almossen. also dicke als mense voer hem doet. of hore pine verminren daer mede. of men set se over in minre pine. hent dat se alte male vermids dusdanen waldaden verloset werden. Ende alsoe si dus toe deser stat ter rusten comen. soe en weten si niet hoe lange si hier bliven solen. Want nyement van ons. en mach dat weten van hem. Hoe lange hi hier wesen sal. Want alsoe si inden steden der pinen na der manieren van haren sunden groetheit ontfaen. den tijt dat si dueren soelen. Also wi oec die hier sijn. na die verdiensten des godes sole wi hier langer of onlanger dueren in deser ruste. Ende al sin

wi te male vanden pinen vri nochtan en sin wi noch niet weerdich op toe varen ter hogher vrouden Noch nyement van ons en weet den dach. of den termijn. dat hi op ghenomen sal werden tot beteren state. Siet wi sin hier in groter rusten. mer na den termijn dat elken gheset is. soe sole wi overgaen in meerre ruste. Want alle daghe soe wasset in [...] enigher manieren onse gheselschap ende minret. Also alle daghe die sielen uutten pinen tot ons comen. ende van ons opvaren int hemelsche paradijs. Doe si dit ghesecht hadden. soe nemen si den [...] ridder mit hem. ende ghengen op enen berch. ende si heytene op wert sien. ende dat hy seghede. hoe hem dochte die hemel boven hem ghedaene wesen van verwen. Ende hi antwoerde hem. Hie schint ghelijc golde dat gluyet in enen ovene. Dat is, segheden sie, die poerte vanden hemelschen paradise. hier varen si in die van ons opghenoemen
werden inden hemel. Du salt oec weten. dat onse heer alle daghe ons een werf vuedet. mit hemelscher

spisen. hoe ghedaen die spise is ende ho bequame. dat salstu te hants mit ons ghesmaken wil god. Nauwelic was dit woert ghesecht. daer en quam alsoe ene vlamme vuers neder vanden hemel. Die alle dat lantschap over dect. ende si scheidende deelde haer. alsoe in radien ende genc neder op elkes hoevet Ende ten leste genc si al in hem. Mer si quam oec op den ridder. ende die anderen ende si genc in hem Ende hier of voelde de riddere soe groete ghenoechte. ende sueticheit in herten. ende in lichame. dat hi om die groetheit der sueticheit. bina niet en wiste. Weer hi doet was oft levende. Mer die stonde genc over. Dit is, seghede sie, die spise daer wi eens des daghes. alsoe wi segheden van goede mede ghevoedet werden Mer die op ghenomen [...] werden inden hemel si ghebruken deser spisen sonder einde Ende om dattu in enen dele ghesien heves dattu begheerdes te siene. dat is der gueder menschen ruste. ende der quader pinen. brueder soe moetstu nu weder kieren den wech den du co\men

biste Ende ist dattu voertmeer soberlic ende hilichlic levest. soe salstuus moghen seker wesen Niet allene van deser rusten. mer oec vander woningen [...] der hemelen. Mer ist. dat niet gheschien en moet. dattu di weder besmittest mitten vulen sunden. ende ghenoechten dijns vleysches. sie soe hebste selven ghesien wattu hebben salste inden pinen. Hier om keer sekerlike weder. Want al datti anxst dede doe du quemest dat saldi ontsien alse du weder keerste. Mit desen [...] woerden waert die ridder verveert ende bat den biscopen al dat hi mochte dat men hem van dus groter vrouden niet en dwonge te weder kieren toe den verdrieten der werlt. Sie segheden: Ten sal niet wesen alse du biddes. mer alse dat gode gheordiniert hevet. die allene weet Wat alre menschen profijt is. Dus al weynende jamerlic. Wolde hi of en wilde hi. soe keerde die ridder weder. ende eensdeels droevich ¶ Doe hi die benedixie ontfangen hadde vanden eertsche biscopen. so kierde hi onverveerlic weder al\daer

hi comen was toe der dueren daer hi in quam. Ende die prior die daer quam mitter processien. ontsloet die doere ende vant hem daer. ende hi leydene mit blijscopen in die kerke daer hi .xv. daghe bleef. in vasten ende in bedingen Ende daer na vertelde hi ons. al dat hem gheschiet was. also alst bescreven is.

Hier eyndet die historye. van sunte patricius veghevuer. God si ghelovet Dese patricius was inden Jaer ons heren .cccc. lxxx. also ghescreven steet int passionael. ende oec van sinen levne Ende het wert over gheset uutten latine. in duutsche. Inden Jaer ons heren .M^o. ccc. lxxxvij. bi sunte remigius